

สารคดีชุด สามแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิ

เยือนถิ่นอินเคีย

โกวิท ตั้งตรงจิตร

แผ่นดินที่ผมจะพาท่านไปรู้จักและสัมผัสบรรยากาศเป็นแห่งแรกในสารคดีชุด สามแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิ นี่ก็คืออินเคีย ประเทศที่มีความสำคัญอันยิ่งใหญ่ของโลก และทวีปเอเชีย เป็นที่รู้จักกันในนามชมพูทวีป มาตั้งแต่โบราณกาล อินเคียมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลมาก หากจะเดินทางท่องเที่ยวไปให้ทั่วเพื่อศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ศาสนาในแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิแห่งนี้ คงจะต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่าครึ่งศตวรรษ ตัวผมเองก็เคยชีพจรลงเท้าได้เข้าไปย่ำแผ่นดินอินเคียมาแล้วถึงสองครั้งสองคราว ได้ไปทั้งแบบบุกเดี่ยวและร่วมขบวนทัวร์ไหว้พระ ได้รับความสุข ความทุกข์ทรมาน และความประทับใจเป็นกำไรชีวิตมากมาย แต่ไม่เคยเขียนหรือบรรยายไว้เป็นหลักฐาน ทั้งที่ประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นใน ยุโรป อเมริกา หรือเอเชีย ก็เขียนกันเล่มโตๆ ไปแล้ว

เหตุที่ไม่ได้ลงมือเขียนถึงแผ่นดินอันเป็นถิ่นพุทธภูมินี้ ผมมีเหตุผลส่วนตัวคือ เคยได้อ่านเรื่องราวเกี่ยวกับแผ่นดินอันเป็นถิ่นกำเนิดพระพุทธศาสนาจากบรรดาพระคุณเจ้าทั้งหลายได้เขียนไว้มากเท่าที่เคยอ่านผ่านสายตามาก็เป็นสำนวนของท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และของหลวงพ่อบัณฑิตนันทิกุล (พระพรหมมังคลาจารย์) พระเดชพระคุณทั้งสองท่านทรงภูมิธรรมระดับนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาแล้ว ถ้าผมจะเขียนบ้าง ผมก็เกรงว่าจะเข้าทำนอง

"อันหิ้งห้อยจะแข่งแสงอาทิตย์ เห็นผิกระบอบบุราณมา"

ก็เลยไม่กล้าเขียน ด้วยความเจียมตัวเจียมใจมาตลอด แต่ครั้งผมเดินทางไปยังชมพูทวีปเป็นครั้งที่ ๓ รวดเดียว ๓ แผ่นดิน คือ อินเดีย เนปาล และศรีลังกา ผมจึงกล้าตัดสินใจ เขียนฝากไว้ในบรรณพิภพ โดยตั้งใจปรารภนาเขียนเพื่อบูชาพระมหากษัตริย์คุณขององค์พระบรมศาสดาทถาคตเจ้า ผมจะเล่าเรื่องการเดินทางตลอดจนประสบการณ์ที่ได้ผ่านได้พบไปจนจบทั้งสามแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิ โดยละเอียด ตามที่พึงได้ประสบพบเห็นมาอย่างสดๆ ร้อนๆ ก่อนที่ความทรงจำและความประทับใจจะจืดจางไป

ผมบินเดี่ยวเดินทางจากมาตุภูมิอันเป็นที่รักยิ่งตรงไปยังชมพูทวีปโดยสายการบินไทย รักคุณเท่าฟ้า เที่ยวบินที่ TG 313 บินตรงสู่กัลกัตตา เมื่อเวลา ๑๑.๓๐ น. TG เที่ยวบินนี้ออกตรงตามเวลาเป๊ะ ไม่ใช่ Tomorrow Go แบบที่ล้อเลียนกัน ตลอดเวลาที่บินอยู่บนฟ้าฟ้าไม่มีปัญหาอะไร ทักษณวิสัยปลอดโปร่งแลออกไปทางช่องหน้าต่างของเจ้านกยักษ์ Airbus เห็นปุยเมฆสีขาวพราวฟ้าไปตลอดทาง ได้เวลาประมาณเกือบบ่ายโมงตามเวลาในอินเดีย เครื่องก็ร่อนลงสู่รันเวย์ที่ท่าอากาศยานกัลกัตตา ใช้เวลาราว ๒ ชั่วโมงกว่าจะเสร็จพิธีต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองตามประสาแขกอินเดระเดีย เล่นเอาเพลียไปตามๆ กัน นี่แหละรับความประทับใจที่อินเดียมอบให้แก่เพื่อนร่วมโลกที่มาเยือน ใครที่ได้ไปอินเดียแล้วจะรักและภูมิใจในแผ่นดินไทยของเราเป็นร้อยเท่าที่เดียว อดกันแค่ท่าอากาศยานอย่างเดียวเราก็กินขาดแล้ว

ผมลากกระเป๋าเดินทางใบใหญ่ออกมาถึงห้องโถงใหญ่ ก็ได้พบกับ Mr. Vichai Singh และ Mr. Vasant Singh สองพี่น้องวิชัย สิงห์ และ วสันต์ สิงห์ เป็นเพื่อนนักเรียนกับผมมาตั้งแต่เด็กๆ แยกสองคนนี้ชอบกินหมูสะเต๊ะมาก บิดาเป็นนายห้างขายผ้าอยู่แถวพาหุรัด แยกที่มีชื่อลงท้ายว่าสิงห์หรือชิงห์ เป็นพวกซิกข์ (Sikh) มีถิ่นฐานบ้านช่องอยู่ในรัฐปัญจาบ ภาษาที่ใช้พูดและเขียนคือภาษาปัญจาบิ แยกซิกข์พวกนี้ร้อยละ ๕๐ ถ้าเป็นชายจะมีรูปร่างสูงใหญ่

สง่างาม ถ้าเป็นหญิงสาวก็หุ่นสวยอวบอัดไปทั้งร่าง คาสวยคมวาววาม
แต่พอแต่งงานแล้วไม่นานสังขารก็แปรเปลี่ยนไปตามวัย ใครเห็นแล้ว
ต้องปลง อนิจจา วศ สงขาร

ขอเล่าต่อเรื่องเจ้าเพื่อนแบกสองสิงห์ ปัจจุบันฐานะร่ำรวยเป็น
เจ้าของปั๊มน้ำมันนับร้อยแห่งในอินเดีย ร่ำรวยที่จะเป็นเจ้าภาพ
ต้อนรับผมเพื่อพาเที่ยวอินเดียโดยรถยนต์ส่วนตัวตามแต่ผมต้องการ
จะไป ผมก็เลยตามใจเพื่อนรักที่เคยเลี้ยงหมูสะเต๊ะกันมา แบกสองคน
นี้ไม่ต้องเอาไม้ตีให้ตายหรอกครับ เพราะผมบุกเดี่ยวไปเที่ยวอินเดีย
- เนปาล คราวนี้อุปถัมภ์รายการตลอดจนผมเกือบจะไม่ได้ควักทั้ง
เงินรูปูเดือนที่แลกไปเลย แต่ก็ได้เตรียมเงินไว้ช่วยค่าที่พักและอาหาร
ไม่ต้องการเอาเปรียบเพื่อนครับ

หลังจากทักทายกันตามประสาเพื่อนสนิทมิตรกันหมุกกันแล้ว
ก็พากันนั่งรถยนต์เก๋งเมคอินอินเดีย จากท่าอากาศยานไปยังบ้านพัก
ชานเมืองกัลกัตตา รถยนต์ยี่ห้อ Ambassador คันนี้ยังใหม่เอี่ยม
เจ้าวิชัย สิงห์ อวดว่าเพิ่งซื้อมาได้เพียงเดือนเดียว เอาไว้พาเที่ยวโดย
เฉพาะ ก็เป็นอันว่าสบายใจได้ ไม่ต้องกลัวว่ารถจะเสียกลางทาง

ถึงบ้านพักหลังมหิมาซึ่งมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่หลายไร่
ได้รู้จักกับลูกๆ ของเพื่อนทั้งสอง คนหนึ่งชื่อ ชัยเทพ คนหนึ่งชื่อ
ชยานันท์ เป็นลูกชายของเจ้าวิชัยเขา ส่วนอีก ๓ คนคือ สุรนาท กาบิล
และคารานี เป็นลูกของวสันต์ คารานีเป็นลูกสาวที่กำลังสวยสด
ผมว่าถ้าส่งเข้าประกวดนางงามจักรวาลก็ต้องผ่านถึงรอบสุดท้าย
เด็กๆ พวกนี้จบปริญญาโททุกคน น่าปลื้มใจแทนเพื่อน เขาโชคดี
ที่มีทายาทสืบสกุลดี

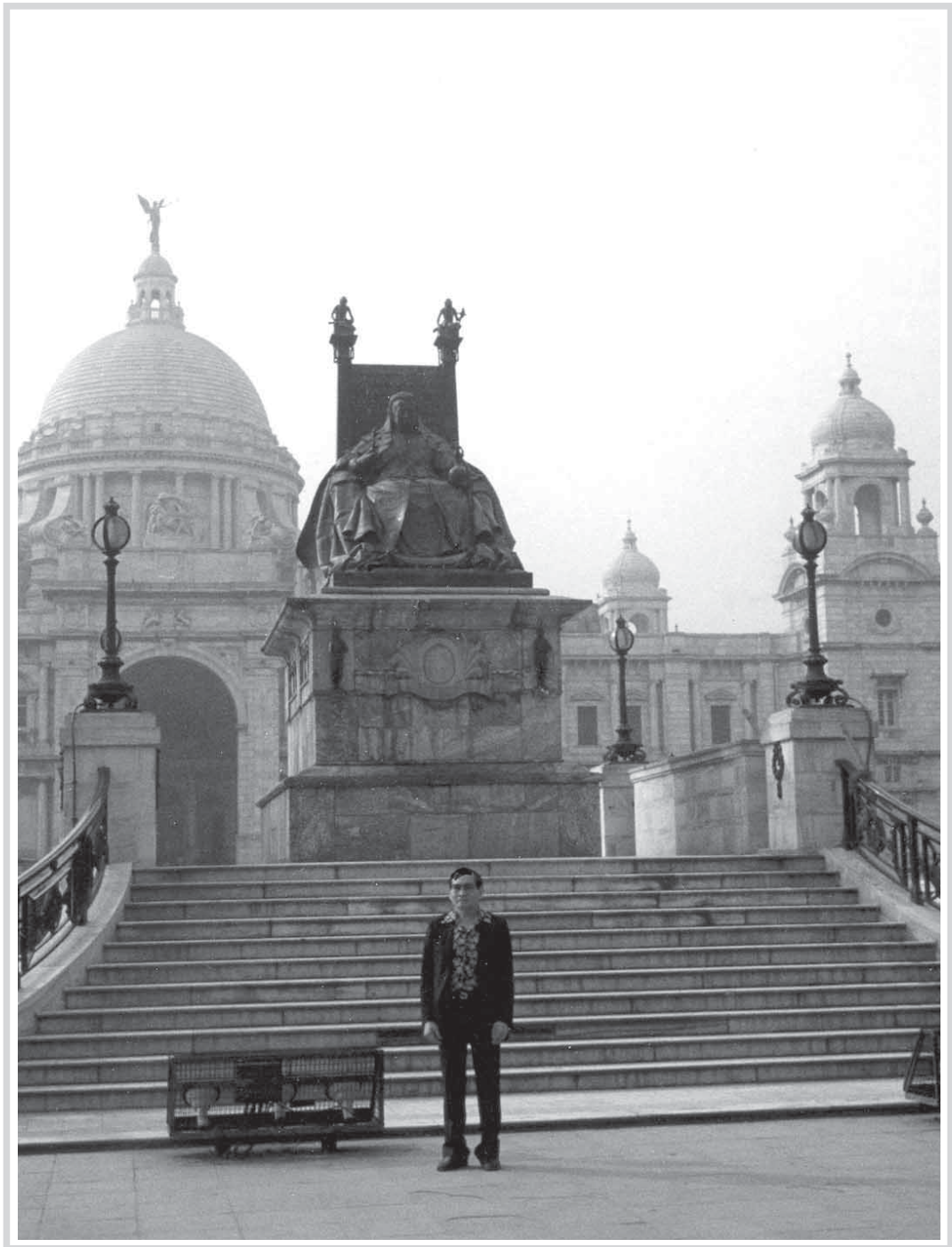
วันรุ่งขึ้นเพื่อนทั้งสองของผมก็พากันตระเวนชมเมืองกันตั้งแต่
ฟ้าสาง เพื่อจะได้เห็นสภาพการจราจรที่เป็นจลาจลของกัลกัตตา
ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองเค่นหรือหัวเมืองชั้นเอกของอินเดีย ในสมัยก่อนที่
อินเดียจะกลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษนั้น อังกฤษได้แผ่อิทธิพล
เข้ามาทางด่านตะวันออก พุ่งหัวหอกเข้าสู่ดินแดนด้านนี้โดยมีกัลกัตตา

เป็นเป้าหมาย เป็นศูนย์บัญชาการที่จะรุกรบคืบหน้าเข้ายึดครองชมพูทวีปต่อไป ในสมัยปี พ.ศ. ๒๒๐๐ หรือพุทธศตวรรษที่ ๒๒ แลบนี้อย่างเป็นเพียงหมู่บ้านขนาดใหญ่ที่มีชุมชนอาศัยหนาแน่น มีชื่อเรียกว่าหมู่บ้านกาลีกาตา หมู่บ้านโควินทปุระ และสุคนติ ตัวแทนของบริษัทอินเดียตะวันออกได้เข้ามาตั้งสำนักงานใหญ่ ณ บริเวณหมู่บ้านกาลีกาตาเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๓๓

บริษัทอินเดียตะวันออก (The East India Company) ซึ่งเคยมีโรงงานอยู่ที่ฮุกลี (Hooghly) มีนโยบายขยายกิจการมาตั้งโรงงานใหม่ที่กาลีกาตา (Kalikata) ก็ตำบลนี้แหละครับเป็นที่มาของกัลกัตตา อันยิ่งใหญ่ในปัจจุบัน ชาวอังกฤษผู้มานุกเบิกอินเดียสองคนแรก และสามารถวางแผนเผด็จศึกเอาประเทศอินเดียเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษได้นานกว่า ๒๐๐ ปี มีนามว่า จอบ ชาร์น็อก (Job Charnock) และ โรเบิร์ต ไคลว์ (Robert Clive)

ไม่น่าเชื่อว่าคนอินเดียจะเสียรู้เสียเชิงแก่คนอังกฤษได้ถึงเพียงนี้ เป็นการรุกรานทางเศรษฐกิจที่สามารถพิชิตเอาเอกราชอธิปไตยไปจนหมดสิ้น ทุกวันนี้อนุสรณ์สถานของความยิ่งใหญ่ในสมัยที่อังกฤษมาเป็นเจ้าเข้าครองอินเดียกว่า ๒๐๐ ปี ยังมีอยู่ให้ชาวอินเดียต้องเสียความรู้สึก เสียใจ เสียหน้าตา ก็คืออาคารวิกตอเรียเมโมเรียล (Victoria Memorial)

ชัยเทพ มหาบัณฑิตหนุ่มรูปหล่อ พาแก๊งคั่นงามสี่เขียวเข้มเข้าสู่ลานจอร์จยนต์ด้านหน้าอาคารหินอ่อนหลังมหิมา ความสวยงามยิ่งใหญ่ไม่แพ้คักรัฐสภาองเกรสของสหรัฐอเมริกาที่ วอชิงตัน ดี.ซี. ตัวอาคารสูงสง่าเสียดฟ้า นุหินอ่อนอิตาลีสีขาวนวล มีโดมมหิมาตรงกลาง มีโคมบริวารทั้งสี่มุม ด้านหน้าตัวอาคารประวัติศาสตร์หลังนี้มีแท่นหินอ่อนสูงเด่นประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย พระบรมราชินีนาถของอังกฤษ ผมจำได้ว่าทรงถือลูกโลกไว้ในพระหัตถ์ เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายว่าพระองค์ทรงครองโลก ก็สมควรหรือครับในเมื่อปรากฏว่าในรัชสมัยของพระองค์

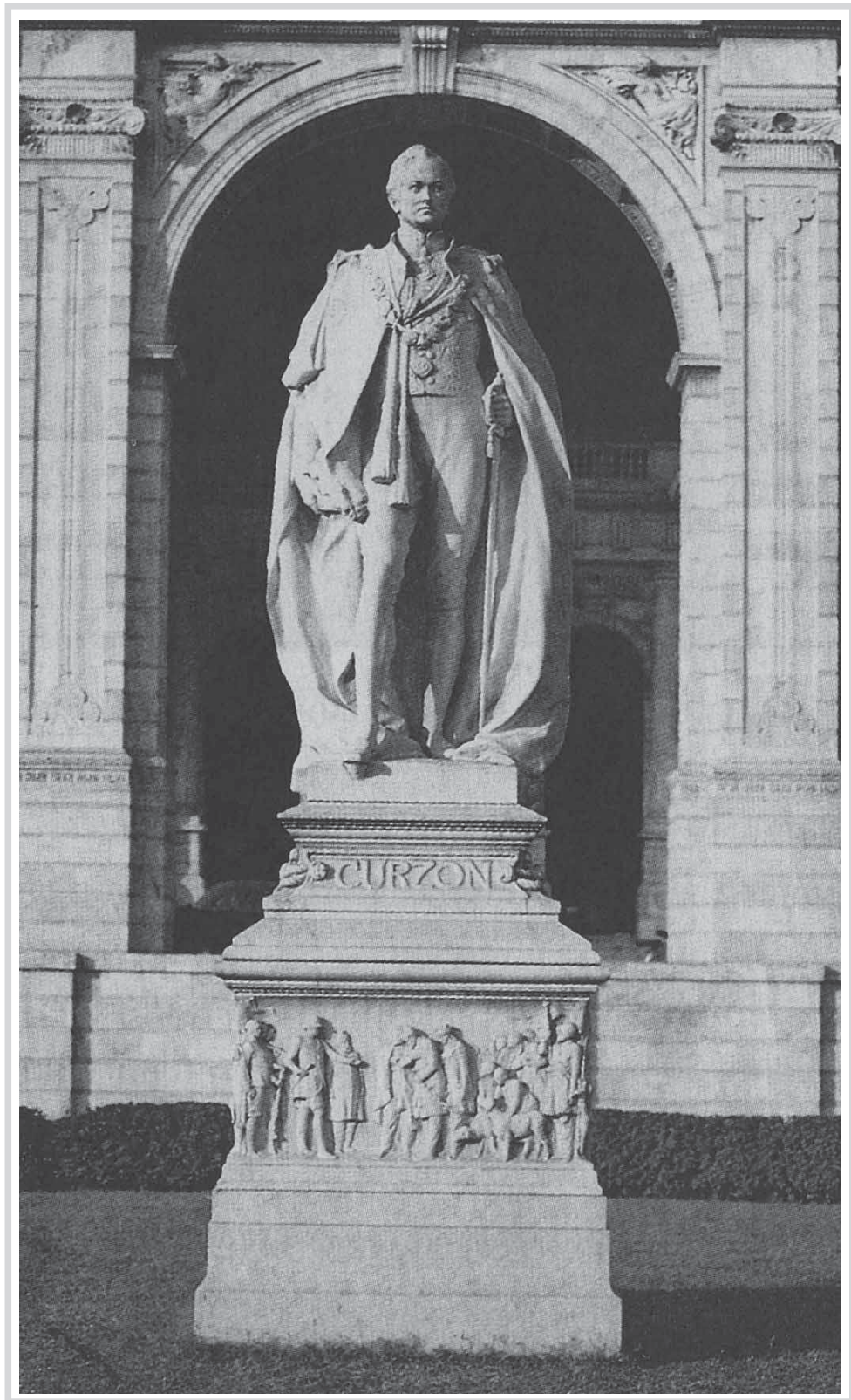
เบื้องหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย พระบรมราชินีนาถ

จักรวรรดิอังกฤษพระอาทิตย์ไม่เคยตก คือมีดินแดนในอาณานิคมอยู่
ทั่วทุกมุมโลกที่จะได้รับแสงสว่างจากดวงอาทิตย์อยู่เสมอตลอดเวลา
๒๔ ชั่วโมง

ผมเดินตระเวนถ่ายรูปไปทั่วบริเวณซึ่งทุกมุมมองล้วนสวยงาม ทั้งภูมิสถาปัตยกรรม ทั้งสถาปัตยกรรมของตัวอาคาร บริเวณสนามหญ้า สวนหย่อม สุ่มทุมพุ่มไม้วางไว้เป็นระเบียบตามสไตล์อังกฤษ ผมเดินไปอีกมุมหนึ่งมีประตูลอยสร้างด้วยหินอ่อนสีขาวนวล มีอาร์คตรงกลางกว้างใหญ่พอให้รถแล่นผ่านไปได้ เหนือซุ้มประตูมีพระบรมรูปทรงม้าทองสำริดของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๗ ประดิษฐานอยู่ (พระองค์ทรงมีพระชนมายุอยู่ระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๔๑ ถึง ๑๙๑๐) มีอักษรภาษาอังกฤษสลักไว้ว่า Edward vs VII Rex Imperator

ถ่ายรูปตรงจุดนี้ให้ลอคประตูชัยไปเห็นยอดหลังคาโดม ได้มุมมองที่เป็นศิลปะสวยงามมาก ผมเสียเวลาชมความงาม ณ สถานที่นี้ไปกว่าครึ่งชั่วโมง นี่ขนาดมาเช้าเกินไป เจ้าหน้าที่ดูแลยังไม่ถึง จีนเข้าไปชมภายในด้วยก็คงเสียเวลาเป็นชั่วโมง ก่อนกลับออกมาได้ไปถ่ายรูปลอร์ด Curzon ไว้เป็นที่ระลึกด้วย นอกจากผมได้ไปเยือนตึกบัญชาการ ยึดครองอินเดีย ซึ่งเป็นทั้งสถานที่ราชการและทำเนียบของผู้สำเร็จราชการต่างพระเนตรพระกรรณของควีนวิกตอเรียแล้ว ผมยังได้นั่งรถตระเวนไปตามท้องถนนอีกหลายสิบสาย ท่ามกลางการจราจรแออัดยัดเยียด ซึ่งมีทั้งรถรางไฟฟ้า รถบัส รถเมล์ รถยนต์ เกวียน รถม้า รถตุ๊กตุ๊ก สามล้อ สองล้อ วัว ควาย สารพัด ยังผู้คนเดินข้ามถนนล้นหลาม ชุลมุนวุ่นวายยิ่งกว่ากรุงเทพมหานครเมืองฟ้าอมรของเราหลายสิบเท่า ก็ลัดกัศตา ทุกวันนี้เขามีประชากรอาศัยอยู่กว่า ๑๐ ล้านคน ถนนก็คับแคบ

เมืองลัดกัศตาเป็นเมืองใหญ่ในสมัยเมื่อ ๒๐๐ กว่าปีที่ล่วงไปแล้ว ตึกรามบ้านช่องจึงดูเก่าทรุดโทรมไปทุกมุมเมือง ถนนหนทางที่สร้างไว้ว่าใหญ่โตโอฬารในอดีตก็กลายเป็นคับแคบในปัจจุบัน เช่นเดียวกับถนนราชดำเนินในบางกอก รัฐบาลอังกฤษซึ่งก้าวเข้ามายึดครองเอาอินเดียเป็นเมืองขึ้น ได้พยายามทุ่มเทงบประมาณและสติปัญญา เพื่อสร้างลัดกัศตาให้ยิ่งใหญ่สมกับเป็นเมืองหลวงของอินเดีย และเป็นกองบัญชาการสูงสุดในการปกครองอาณานิคมทั่วทวีปเอเชียรวมทั้งภาคตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

อนุสาวรีย์ลอร์ดเคอร์ซัน

แก่งเมคอินอินตระเคียพาผมตระเวนมาจนถึงเขื่อนริมแม่น้ำสายใหญ่มีชื่อว่า ฮูกลี (Hooghly) แม่น้ำสายนี้ได้รับเกียรติว่าเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ด้วย เพราะเป็นสาขาของแม่น้ำคงคาซึ่งไหลมาจากเชิงภูผาหิมาลัย ผมลงเคินไปตามบาทวิถีริมฝั่งแม่น้ำที่กว้างใหญ่ มีบันไดปูนซีเมนต์ทอดลงไปจนถึงผิวน้ำและพื้นทราย สายน้ำอันใสสะอาดไหลลงสู่ปากอ่าวอย่างอ้อยอิ่งงดงามสงบในยามเช้าตรู่แล้วช่างมีความสุข เพราะบรรยากาศรอบข้างแสนสดสวย มองเห็นสายหมอกยามเช้าเคล้าคลอเคลียเรี่ยอยู่กับผิวน้ำ มองเห็นผู้คนทั้งหลายและหญิงทุกวัยกำลังอาบน้ำอยู่ริมฝั่ง บ้างก็กำลังยกมือไหว้ขอพรจากเจ้าแม่คงคา ก่อนที่จะชำระร่างกายให้สะอาดหมดจด วสันต์ สิงห์พาผมเคินตรงไปที่บาญแกรูปรางผอมโซที่นั่งซุกตัวอยู่ติดกับกำแพงริมเขื่อน มีผู้คนรุ่มล่อม บาญผู้นี้ขายชาร้อนใส่นมที่ภาษาแขกเรียกว่า กล่ำใจ หรือกะล่ำใจ ในอินเดียนั้นไม่ว่าท่านจะเดินทางไปยังแห่งหนตำบลใด กล่ำใจหรือชาแขกก็จะมีไว้บริการตลอด ๒๔ ชั่วโมง ผมได้เคยย่ำอินเดียมมาแล้วเกือบทั่วประเทศขอการันตีให้ครับ

ชาวอินเดียทั้งประเทศติดกล่ำใจเหมือนคนฝรั่งเศสติดกาแฟ คนอเมริกันติดโคล่า ส่วนผสมสำคัญของชากล่ำใจ คือนมสดที่รีดมาจากวัว ควาย หรือแพะ ก็แล้วแต่จะหาได้ ไม่มีใครใช้นมข้นจากกระป๋องเค็ดขาด นมสดจากวัว ควาย ได้มาแล้วต้องเอามาต้มด้วยสูตรผสม นมสด ๑ ลิตร น้ำธรรมดา ๒ ลิตร ต้มพอเดือดแล้วตักผงชาอย่างคี่ใส่ลงไปพร้อมกับน้ำตาลทรายในปริมาณที่หวานอ่อนๆ บางเจ้าก็อาจจะใส่ขิงแก่และกานพลูหรือเครื่องเทศบางอย่างลงไปด้วยเพื่อช่วยดับกลิ่นคาวของนมวัว ควาย แต่บางรายที่ค้ากำไรเกินควร ย่อมมีกำไรมากๆ ส่วนผสมนมสด ๑ ลิตร อาจจะใส่น้ำลงไปตั้ง ๓ ลิตรก็ได้ ใครจะทำไม? อีนี่จ่านอยากรวยไวๆ นะนาย...

กล่ำใจเจ้าไหนโลกมากอยากรวยไว มักจะไม่มีใครไปอุดหนุนเป็นแฟนประจำ จะทำได้ก็เฉพาะกล่ำใจร้อนเร่เดินเตร่ขายตามป้ายรถเมล์หรือสถานีรถไฟ คิมกันครึ่งเดียวแล้วก็จากกันไปไม่ต้องการ

กล่ำใจ ชาร้อนใส่นมสด รสประทับใจ ราคาไม่แพง ถ้วยละ ๑ รูปีเท่านั้น

เจ้าประจำ แต่สำหรับกล่ำใจริมแม่น้ำชูลีเช้าวันนี้รสชาติดี หวานมัน หอมพร้อมสรรพรับประกันคุณภาพ สมราคาถ้วยละ ๑ รูปี เพราะเจ้านี้ขายอยู่กับที่ถ้าไม่มีลูกค้าประจำก็ขายอย่างเหี้ยม ในเมื่อพ่อค้าเร่เดินตระเวนเกือบทุกถนน หากท่านไปเดินอยู่ใจกลางเมืองก็ลืบทาหรือว่าเมืองใดก็ตามในอินเดียถ้าได้ยืนอาบั้ง บานู เดินร้อง ใจ ใจ หรือ จ้าย จ้าย พร้อมทั้งเอาแขนคล้องหูกาน้ำขนาดใหญ่เดินมาละก็เขาละ คือคนขายชากล่ำใจ

ถ้วยที่สำหรับใส่ชาทำมาจากดินเผาฝีมือสุคจะหยาบ คือปั้นกันมาแบบสุกเอาเผากิน ปั้นพอเป็นรูปถ้วย หนาบางไม่เท่ากัน เบี้ยวๆ บุกๆ ก็มี ถ้วยกล่ำใจส่วนใหญ่ใช้ครั้งเดียวแล้วโยนทิ้งไป แต่บางรายโถมมากก็ไปเก็บเอามาล้างใช้ใหม่ก็มีครับ ถ้าลืมหืมว่าสกปรกและสุขภาพอนามัยไปเสีย เทียวอินเดียก็就会有ความสบายใจ คื้มกล่ำใจแล้วต้องทำใจให้สบายๆ จะได้ไม่กล่ำใจ...เชื่อผมเถอะครับ

คื้มกล่ำใจไปคนละ ๓ ถ้วย แล้วก็พากันขึ้นรถออกตลาดตระเวน

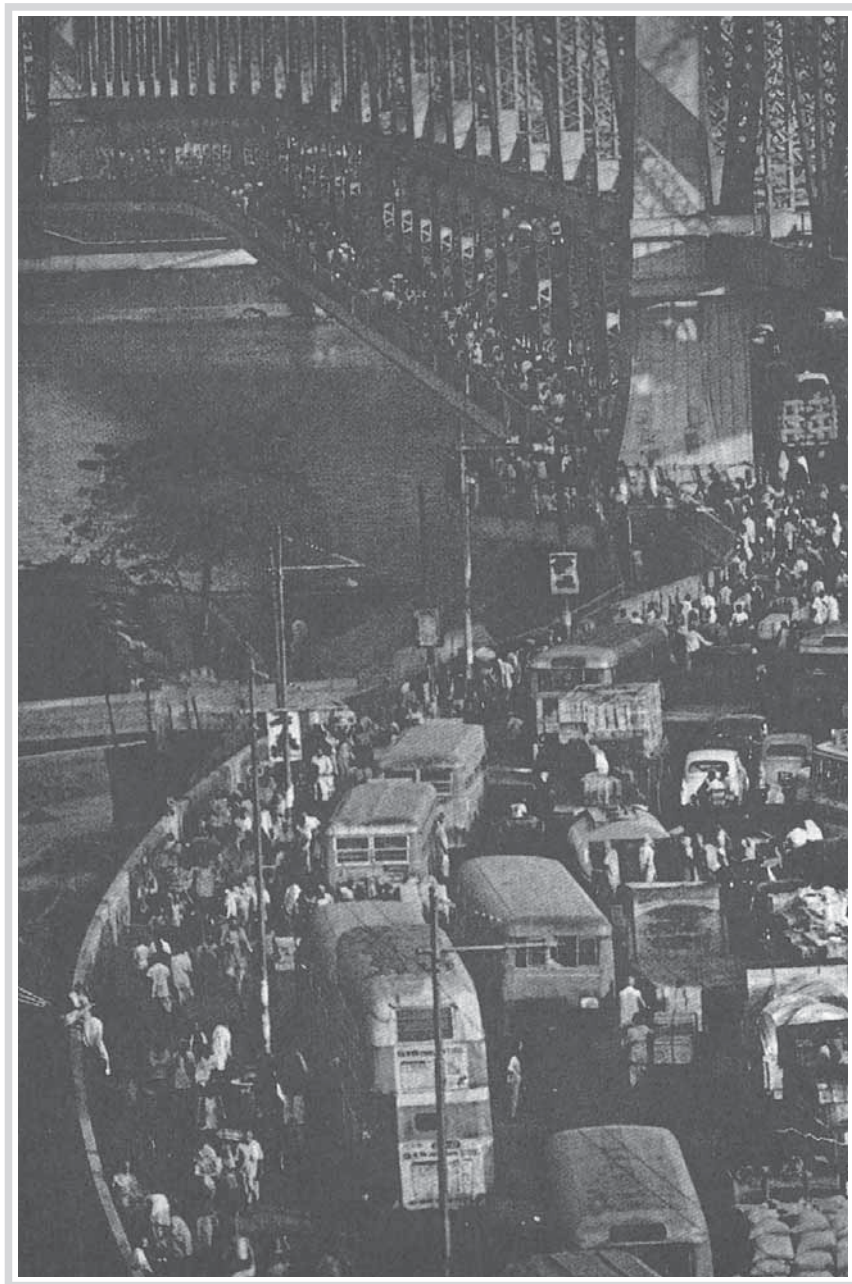
กันต่อไป จำได้ว่าเขาพาผมข้ามสะพานเหล็กใหญ่โตที่ทอดข้ามแม่น้ำฮุกลีไป ได้เห็นแล้วรูปรางหน้าตาเหมือนกับสะพานพระราม ๘ ที่พวกเราชอบเรียกกันว่าสะพานแขวน คือมีสายคล้องลวดสลิงระโยงระยาง มีโครงเสาคอนกรีตสูงลิบลัวเป็นแกนรับน้ำหนักของสะพาน ดูเก๋ไก๋ไม่แพ้สะพานโกลเดนเกตที่ซานฟรานซิสโก ที่เคียวเซียวครับ ผมสอบถามชื่อสะพานแล้วได้ความว่า New Bridge หรือสะพานใหม่

จากนั้นเขาก็พาผมไซค์ซีอิง วิ่งไปอีกหลายถนนท่ามกลางความสับสนของยวดยาน ไม่นานนักก็พามาข้ามสะพานใหญ่เก่าแก่ที่มีชื่อเขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า Howrah สร้างมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๔๑ ก็เกือบ ๗๐ ปีแล้ว สะพานเหล็กเก่าแก่แต่กว้างใหญ่มีช่องทางจราจรถึง ๘ เลน แต่ก็แออัดแน่นขนัดไปด้วยรถราง รถโดยสาร รถบรรทุก เกรียน รถลาก วัว ควาย แพะ แกะ รถสามล้อถีบ และยังแถมคนเดินถนนอีกนับหมื่น เดินปะปนกันไปไม่ว่าคนหรือควาย กว่าจะข้ามไปได้ถึงฝั่งข้างโน้นก็เกือบครึ่งชั่วโมงแล้วครับ ที่นี่คือกัลกัตตา

ผมจำได้ว่าข้ามฟากไปแล้ว มีถนนสายกว้างใหญ่รองรับ และมีสถานีรถไฟ ย่านธุรกิจการค้าใหญ่โต รถแล่นไปตามไฮเวย์จนถึงสวนพฤกษชาติของกัลกัตตา ได้นั่งรถชมทิวทัศน์ภายในอุทยานอันร่มรื่นสวยงามตามสไตล์อังกฤษอย่างทั่วถึงแล้วก็วกกลับทางเดิมข้ามสะพานยัดทะนานข้ามแม่น้ำฮุกลีกลับเข้าสู่เมืองเก่ากัลกัตตา สาเหตุที่การจราจรบนสะพานนี้แน่นทั้งวันก็คงเป็นเพราะฝั่งข้างโน้นเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟเซาร่าห์ อันเป็นศูนย์กลางของรถไฟทุกสายแบบหัวลำโพงของเรานั่นเอง ภาษาแขกเรียกตำบลนี้ว่า โหวะระ (Howrah)

ผมสอบถามความรู้เรื่องประเทศอินเดียจากพี่น้องสองสิ่งห์ ความว่า เมืองใหญ่ในอินเดียทุกวันนี้ที่มีพลเมืองแออัดตั้งแต่ ๓ ล้านคนขึ้นไป มีเมืองอะไรบ้าง? ได้คำตอบเรียงตามลำดับดังนี้ กัลกัตตา เป็นที่ ๑ มีกว่า ๑๐ ล้านคน ถัดไปได้แก่ บอมเบย์ เคลฮี (เมืองหลวงในปัจจุบัน) มัทราส ไฮเดอราบาด อาเมดาบัด บังกอลอร์ และลัคเนา

ด้วยเหตุที่กัลกัตตามีพลเมืองตั้งสิบล้านกว่าคน บนบาทวิถีจึงมีผู้คนแน่นขนัดไปทุกแห่ง ทั้งที่บาทวิถีของกัลกัตตาก็กว้างใหญ่ไม่แพ้ ปารีส ลอนดอน นิวยอร์ก รวมทั้งบางกอกของผมด้วย แต่ก็ช่วยอะไรไม่ได้ เพราะทางเท้ากว้างใหญ่ในกัลกัตตานี้ ถูกท่านรวพาหนะ เทพเจ้าใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหลับนอน ยืนสนทนาธรรมกันหรือวิ่งออกกำลังกายยืดเส้นยืดสายกันอย่างอิสระเสรีไม่มีใครจะใหญ่กว่า วัวใน

สภาพการจราจรบริเวณสะพาน Howrah ที่ทอดข้ามแม่น้ำฮูกลี นครกัลกัตตา

อินเคีย บอกให้ชะเลย ผมเคยเห็นวัวในอินเคียทั้งครอบครัวพ่อแม่ลูก เดินเข้าไปในร้านขายผักและผลไม้ ยืนกินองุ่นกับแอปเปิลกันอย่างสบายๆ ขณะที่เจ้าของร้านกำลังคิดบัญชีอยู่หลังร้าน ผมยืนดูด้วยความขบขันและสงสัยเจ้าของ แต่ก็ไม่ได้กล้าตะโกนบอกให้เขามาไล่วัว เพราะกลัวว่าถูกตี ที่ไหนได้พอเจ้าของเห็นเข้าก็เดินออกมาคันศุภวัวทั้ง ๓ ตัว ให้ออกจากร้านแต่โดยดี ไม่ถูกตีสักแปะ และไม่ได้ยินเสียงเอะอะคุค่า หลุดออกจากปากนายห้างด้วย สงสัยว่าชาติหน้าผมไปเกิดเป็นวัว ในอินเคียดีกว่า ก็ไม่ทราบว่านายห้างขายทั้งวันจะมีกำไรเหลือพอให้พ่อเจ้าประคุณวัวพาพรรคพวกมาร่วมบุฟเฟต์แบบนี้หรือเปล่า ลืมถามนายห้างไปว่าวันๆ หนึ่งมีแขกซึ่งไม่ได้เชิญมาสักกี่ท่าน ถ้ามากันบ่อยนัก คงต้องขายกิจการหนีไปอยู่เมืองไทยขายถั่วมันๆ จะดีกว่านะนายห้าง

เพื่อไม่ให้เรื่องของเมืองกัลกัตตายุคยาวไป ผมขอเล่าแบบสรุปรวบยอด จะได้มุ่งหน้าไปสู่แผ่นดินถิ่นพุทธภูมิอันเป็นจุดหมายปลายทางต่อไป เพราะหนทางข้างหน้ายังอยู่อีกไกลนัก ผมเขียนมาถึงตรงนี้ ทำให้คิดถึงเพลงเก่าสมัยผมยังเป็นเด็กวัยรุ่นอยู่เพลงหนึ่ง ขึ้นต้นว่า

It's a Long Way To Tipperary...

ทำนองไพเราะมาก เป็นเพลงมาร์ชในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ เมืองทิพเพอะเรริ เป็นเมืองที่สวยงามมากอยู่ในไอร์แลนด์ ซึ่งผมมีวาสนาได้ไปเห็นมาแล้ว และเมื่อ ๕ ปีที่ผ่านมาผมก็ได้ไปเยือนเพื่อเตือนความหลัง ตลอดทั้งวันในกัลกัตตา เพื่อนทั้งสองได้พาผมไปชมสนามหลวง สนามแข่งม้า ที่กว้างใหญ่สวยงามสมกับอังกฤษเจ้าคำรับกีฬาของพระราชามาสรางให้ ได้ไปชมโบสถ์ฝรั่งที่งามล้ำด้วยสถาปัตยกรรมแบบกอธิค มีชื่อว่า เซนต์ ปอล (St. Paul's Cathedral) แต่โบสถ์ เซนต์ ปอล ที่ลอนดอนสวยสง่ายิ่งใหญ่กว่าหลายเท่า ที่กัลกัตตามียอดแหลมๆ แคมเสียดฟ้า ไม่มีโดมหิมาลอยเด่นเห็นแต่ไกล จากนั้นได้ไปชมสุเหร่าแขกมีชื่อว่า นาโคดา (Nakhoda Mosque) ตั้งอยู่ในย่านจอแจแอ็ค เป็นอาคารสีแดงเก่าคร่ำคร่าสูงขนาดตึก ๕ ชั้น มีหลังคาเป็นโดมแบบวัดแขกทั่วไป

ประทับโมเสกสีเงิน ก็ดูเพลินตาไปอีกแบบหนึ่ง แต่เสียค่ายที่สุหร่านนี้มีสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชนแออัดมากไปหน่อย จึงดูไม่สง่างามเท่าที่ควร สุหร่านแขกมุสลิมนี้ผมจำได้ว่าตั้งอยู่ริมถนนจิตปุร (Chitpur) สร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมรูปแบบคล้ายกับที่ฝั่งพระศพของพระเจ้าอักบาร์ (Akbar) ใกล้เมืองอักรา (Agra) อันเป็นที่ตั้งของสุสานแห่งความรัก ตาชมะฮาล (Taj Mahal) ภายในสุหร่านนาโคคามีห้องโถงใหญ่ที่ใช้เป็นที่กระทำพิธีละหมาดสำหรับชาวมุสลิมได้พร้อมกันถึง ๑๐,๐๐๐ คน

จากการที่ได้นั่งรถตระเวนไปทุกทิศทุกทางในกัลกัตตา ทำให้สรุปได้ว่ากัลกัตตา คือชุมชนที่เรียกได้ว่าแออัดไปเกือบทุกแห่ง จะมีที่โล่งอากาศดีที่พอจะเรียกว่าหายใจคล่องก็เฉพาะริมฝั่งแม่น้ำ และสวนสาธารณะ สนามม้า และวิกตอเรียเมโมเรียล ไม่ก็ต้องข้ามสะพานเหล็กไปทางฝั่งสถานีรถไฟไฮวาร์ห์ ฝั่งข้างโน้น แต่ต้องไม่เผลอเข้าไปภายในสถานี

ผมเห็นฝูงชนคนเมืองกัลกัตตาแล้วน่าเวียนหัว เดินกันเต็มบาทวิถีที่กว้างใหญ่ถึงขนาดเบียดเสียดกัน ร้อยละ ๕๐ เป็นผู้ขาย ยังคิณะครับที่พวกผู้หญิงอินเดียไม่ออกมาเดินแฟชั่นโชว์ชุดสำหรับเขาด้วย จึงช่วยให้อาบูกาบังยังพอมีทางเดิน รถมาร รถบัสสองชั้นยังพอมีที่ให้ห้อยโหน ตามถนนทุกสายมีรถประจำทางสภาพชำรุดทรุดโทรมเล่นทั่วไป รถเก๋งส่วนตัว รถแท็กซี่ที่มีเล่นอยู่ส่วนใหญ่เมคอินอินเดียทั้งนั้นครับ รดยอดฮิตคือ แอมบาสซาเดอร์ (Ambassador) อันนี้แขกเกือบปีมารถยนต์อังกฤษยี่ห้อออสตินนะนาย พุดง่าย ๆ ก็คือซื้อสิทธิบัตรการผลิตมาทั้งคุ่น เปลี่ยนแค่ชื่อ ที่ชื่อโมเคลมาจากอิตาลีก็มี จากญี่ปุ่นก็มี ล้วนรูปร่างหน้าตาเซี่ยๆ เพราะโมเคลที่ซื้อเขามาทำเองนั้นมันล้าสมัยไปตั้งกว่า ๑๐ ปีแล้ว พวกเศรษฐีหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ อยากจะขี่รถยุโรป อเมริกันเอาไว้ยัดบังก็ต้องขออนุญาตพิเศษจากรัฐบาล ใช้เวลาพิจารณานานกว่า ๕ ปี ถ้าไม่มีเส้นไม่มีสาย ไม่มีรูปยัดไต่ไต่จะเป็นหมื่นๆ จ้างให้ก็ไม่อนุมัติ

สภาพการจราจรในนครกัลกัตตาเวลาเช้า

นี่คือรถเมล์ ขสมก. ขนส่งมวลชนของกัลกัตตา

นี่ แยกก็ฉ้อราษฎ์บังหลวงเป็นนะนายจำ

เก่งคันทามนามแปลว่า เอกอัครราชทูต พาผมลาคตระเวนไปตามสี่แยกห้าแยกนับไม่ถ้วน เห็นรสบัสสองชั้นแล้วก็คิดถึงลอนคอน บัสสองชั้นสีแดงแปริคที่เล่นอยู่ทั่วกลักตาก็สั่งมาจากอังกฤษอะไรๆ ในอังกฤษจะเห็นได้ในอินเดีย ไม่เสียที่ที่ได้มาเป็นเจ้าเข้าครองกว่า ๒๐๐ ปี ในลอนคอนมีถนน Strand ที่แสนพลุกพล่านด้วยการจราจร ในกลักตตามมาก็ได้เห็นถนน Strand ที่ตัดเลียบริมฝั่งแม่น้ำฮุกลีไปตลอด ขนานไปกับทางรถไฟที่มุ่งไปทางจิตปุร (Chitpur) เบลกาเซีย (Belgachia) ผ่านสถานีคัมคัม (Dum Dum) แล้ววกขึ้นไปสู่เมืองคาร์จีลิง (Darjeeling) เมืองตากอากาศแสนสวยใกล้ๆ ขุนเขาหิมาลัย มีมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยหลายแห่ง คนไทยไปจบการศึกษามาแล้วมากมาย

เป็นที่น่าสังเกตว่า การจราจรในกลักตตากว่าจะเคลื่อนที่ผ่านพ้นจากสี่แยกหรือห้าแยกไปแต่ละช่วงนั้นเสียเวลามาก เพราะทั้งพาหนะของคน กับพาหนะของพระผู้เป็นเจ้าของต่างแย่งพื้นผิวจราจรกันอย่างขุมนุ่นวุ่นวาย ถนนบางสายวุ่นวายเดินขบวนกันเป็นร้อย ผุ่งหนึ่งนับเป็นสิบ บนทางเท้าที่คนเดินก็ไม่ชอบ ก็ฉันทพอใจจะเดินตามทางรถยนต์นี่นา แล้วถ้ากคแทรกไล่มากเกินไปก็เลยสไตร์ก หยุดยืนปรึกษาหรือสนทนาธรรมกันตรงกลางถนนนั่นแหละ แล้วใครจะทำไม? เกิดเป็นวุ่นในอินเดียนั่น ใหญ่จริงๆ ตำรวจจราจรยังไม่กล้าจับหรือตอแยด้วย ทำได้อย่างมากก็แค่ผลักไล่กันให้พ้นจากจุดที่ติดขัดเท่านั้น ขึ้นเอากระบองก็ยังมีหวังถูกพวกกรรมสิทธิ์ยิ่งกว่าในสนามรักบี้

เพื่อนแยกทั้งสองพาผมไปชมกลักตตาแบบเจาะลึก ทั้งในย่านเมืองเก่าและเมืองใหม่ พาไปเดินศูนย์การค้าธุรกิจ ตลอดจนถึงย่านคนจนที่จนมาตั้งแต่เกิด และจะจนต่อไปจนตาย พวกที่มีชีวิตอยู่ตามไต้คันไม้ไต้สะพาน นอนบนทางเท้า ตามตึกร้าง ข้างทางรถไฟ ก็มีจำนวนเกินล้านคนไปแล้ว ส่วนที่พอมือที่ซุกหัวนอน มีอาหารลงท้องเพียงวันละมือก็อีกหลายล้านคน เห็นสภาพเมืองกลักตตาแล้วอยาก

จะให้ฉายาว่านครสลัม มากกว่าจะเรียกว่าเมืองหลวงเก่า เห็นแล้ว สลดหดหู่ใจ ไม่อยากจะอยู่เที่ยวต่อเหมือนเมืองอื่นๆ ขอบทานก็เป็น แสนๆ เดินตามทุกฝีก้าวร้องขอ รupi รupi ถ้าวิ่งหนีพวกเขาก็วิ่งตาม จนกว่าจะหนีเข้าภายในรถเรียบร้อย แต่เขาก็มีจรรยาบรรณของ ขอบทาน คือไม่มีการแย่งชิงฉกฉวยหรือทำร้ายร่างกายนักท่องเที่ยว อ่อนวอนขอลูกเคียวเท่านั้น

ผมได้ตระเวนกัลกัตตาทั้งภาคกลางวันและกลางคืนจนเจ็ด ได้ไปลิ้มรสอาหารจีนในภัตตาคารชั้นดี แต่รสชาติไม่เอาไหนเลย หากยกร้านมาเปิดกิจการที่เมืองไทยก็คงต้องชำระบัญชีภายในปีเดียว แน่ๆ อาหารจีนอะไรก็ไม่ทราบ กลิ่นมันออกเป็นแขกไปหมดแม้ กระทั่งซุปรัก แกงจืด ไก่ตุ๋น จนถึงไข่เจียว รสชาติเซยจนบรรยายไม่ถูก แต่ก็พูดไม่ออกกลัวเพื่อนแขกจะเสียใจ ก็เป็นอันว่าวันรุ่งพรุ่งนี้จะเริ่ม ออกเดินทางจากกัลกัตตาตั้งแต่เช้า ตั้งเข็มมุ่งขึ้นไปทางเหนือไป ตั้งต้นคันคันสู่แผ่นดินถิ่นพุทธภูมิกันที่เมืองปัตนะหรือปาฏลีบุตร ในสมัยพุทธกาลเป็นเมืองหลวงของแคว้นพิหาร ซึ่งเป็นรัฐสำคัญทาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย เมื่อ ๓ ปีที่ผ่านมาผมก็ได้ไป สำนวณมาแล้วครั้งหนึ่ง จำได้นั่งเรือบินของอินเดียไป แล้วลงจอดที่ รานจี (Ranchi) ก่อนจะไปร่อนลงปัตนะ (Patna) แล้วจึงนั่งรถบัส ล่องลงใต้ไปสู่ นาลันทา ราชคฤห์ พุทธคยา ต่อไปตามลำดับ

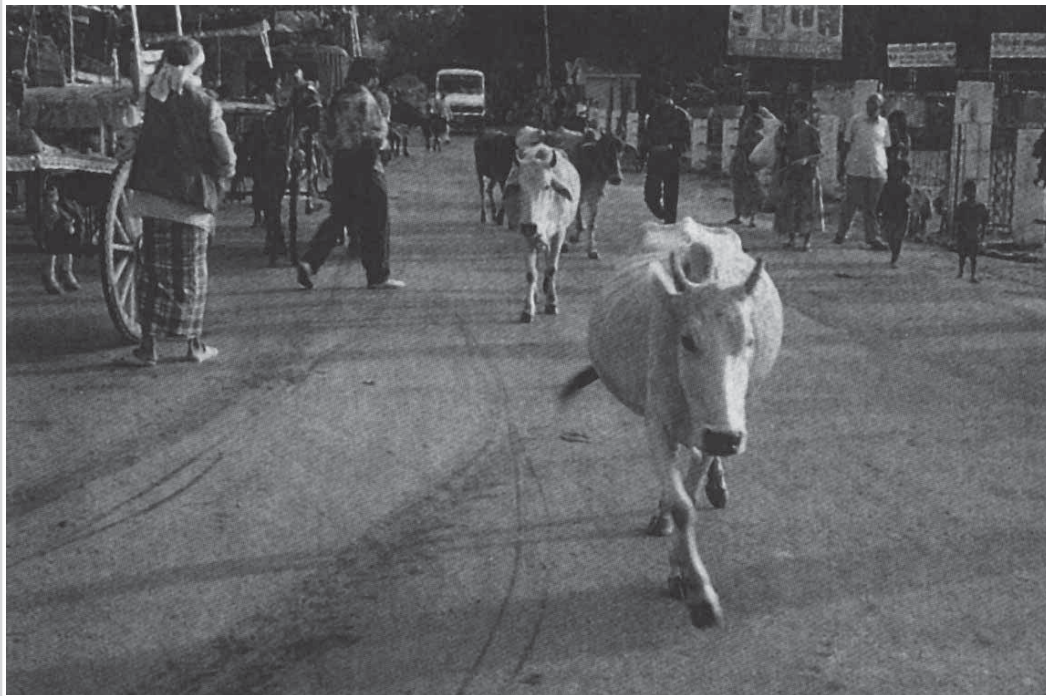
ในระหว่างที่ผมถูกเพื่อนแขกกินหมูทั้งสองพาลาตระเวนไป เกือบจะทั่วกัลกัตตานั่น เพื่อนพยายามถามผมว่าอยากจะตามไปดู ที่ไหนบ้าง ผมก็บอกไม่ถูกเพราะไม่มีความรู้เรื่องเมืองแขก ถ้าถาม เรื่อง London Cambridge Liverpool หรือเมืองใหญ่ๆ ในยุโรปก็พอ คุยกันรู้เรื่อง ผมจึงมอบอำนาจเต็มให้แก่เขาในฐานะเจ้าภาพและ เจ้าถิ่น ปราบปรามว่าพาผมไปชมไซนาทาวน์ หรือย่านพนักของคนจีน พาไปลองชิมรสเกี้ยวบะหมี่หมูแดงเป็ดย่าง และพาเดินเที่ยวตลาดสด แบบแถวตลาดเก่าเขาวราช เป็นตลาดที่สกปรกรกรุงรัง แต่ยังมี บรรยายากาตจีนปนแขกอยู่ ผมได้ไปเห็นหมวยแขก และแขกหมวย

ในช่วงโมงเร่งรัด กัลกัศตาแออัดแบบนี้ทุกถนน

ทั้งขาวสวย จมูกโด่ง ตาคมแวววาว สาวๆ แถบนี้มีพ่อเป็นคนจีนแท้ แม่เป็นแขก หรือพ่อเป็นแขกแม่เป็นจีนก็มี แต่ที่แน่ๆ คือถูกคนจีน กลืนชาติ คือกลายเป็นแขกกินหมูปูหมัด สาวแขกที่คนจีนชอบเอามา ทำเมียหรืออยู่ร่วมด้วยนั้น ส่วนมากจะเป็นสาวชาวเบงกาลีคือชาว เบงกอลนานแท้ รูปร่างไม่ใหญ่โตโอฬาร ทรวดทรงงามเหมือน นางแบบ คนไหนสวยมากหน่อยก็สบายไป ได้เป็นเมียนายห้างหรือ ลูกสะใภ้เถาแก่ คนจีนทำมาค้าขายในอินเดียก็รวยพอๆ กับที่เมือง ไทยเรา แต่ละคนล้วนเป็นเจ้าสัว เป็นเจ้าของห้างสรรพสินค้า ธนาคาร โรงแรม โรงงานอุตสาหกรรมใหญ่ๆ ทั้งนั้นแหละครับ หาคณจีนยากจนในอินเดียยากพอๆ กับหาคณอินเดียร่ำรวย

พูดถึงสาวเบงกาลีที่หน้าตาดีๆ เป็นโสเภณีก็มากมาย ได้ยินว่า กัลกัศตาเป็นชุมทางโสเภณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในอินเดีย เป็นสินค้าส่งออก

อธิบดีกรมทางหลวงของอินเดียกำลังนำลูกน้องเดินตรวจสอบสภาพถนนกลางนครกัลกัตตา

รถแท็กซี่อินเดีย หน้าตาแบบนี้

ไปทั่วทุกทิศเพราะสาวเบงกลีมีความงามและความยากจนรวมกันอยู่แบบเดียวกับสาวเอื้องเหนือในบ้านเรานั้นแหละครับ

ในย่านการค้าทันสมัยแถวย่าน ปาร์ก สตรีต (Park Street) ถนนเมอร์ซา กาลิบ (Mirza Ghalib) เซอร์คัส อาเวนู (Circus Avenue) ที่มีลานสเก็ตน้ำแข็งตั้งอยู่ แถบนี้สนุกสนานมาก เป็นโลกส่วนที่เป็นสวรรค์ของกัลกัตตา ถ้าเอาไปเปรียบกับย่านเมืองเก่า ก็คือ นรกเราดีๆ ไม่มีผิด ได้ไปเห็นมาแล้วทั้งนรกทั้งสวรรค์ในกัลกัตตา อย่าให้ผมเล่าต่อเลยนะครับ ขอเวลาพักผ่อนเพื่อเตรียมตัวเดินทางสู่แผ่นดินพุทธภูมิต่อไป

แรกเริ่มเดิมทีเจ้าเพื่อนทั้งสองของผมตั้งใจว่าจะพาผมเดินทางขึ้นเหนือเพื่อไปสู่แดนพุทธภูมิ โดยนั่งรถเก๋งคันใหม่ไป ตั้งใจว่าจะขับรถกินลมชมวิวออกจากกัลกัตตา แล้ววิ่งอ้อมไปตามทางหลวงสายใหญ่ตรงไปยังพุทธคยา จากนั้นจึงเข้าสู่ ราชคฤห์ นาลันทา พาราณสี สารนาถ แล้วไปตามลำคับ แต่แล้วก็เกิดมีข่าวลือมาเร็วว่า เส้นทางที่ตั้งใจจะไปนั้นสุดแสนจะอ้อมโลก ซ้ำทางก็เป็นหลุมใหญ่ไปตลอดเหมือนวิ่งอยู่บนผิวโลกพระจันทร์ ซ้ำเมื่อเจ็ดวันที่ผ่านมาฝนฟ้าก็ถล่มหนักจนกลายเป็นปลักควาย ขึ้นเอาเจ้าแอมบาสซาเดอร์คันใหม่ไปก็เรียบร้อย ต้องยกเครื่องใหม่แน่นอน

วสันต์ สิงห์ จึงต้องเปลี่ยนแผนใหม่ ให้บินจากกัลกัตตาไปลงปัตตะ แล้วไปเอาแลนด์โรเวอร์ ขับเคลื่อนสี่ล้อของเขาที่จอดไว้ที่สาขาของบริษัทน้ำมันที่เมืองปัตตะใช้ลุยแทน วางแผนเสร็จยกหูโทรศัพท์จองตั๋วเครื่องบินอินเดียแอร์ไลน์ เที่ยวบินพรุ่งนี้ ที่มีกำหนดถึงปัตตะประมาณบ่าย ๒ โมงครึ่ง ได้รับคำตอบจากบริษัทการบินว่าตั๋วถูกจองเต็มแล้ว

ที่ผมเอ่ยถึงยี่ห้อรถที่ใช้เป็นพาหนะ สายการบิน หรือชื่อโรงแรมที่พัก ภัตตาคารใดๆ ก็ตามต้องขอทำความเข้าใจว่า ไม่ได้รับค่าโฆษณามาแล้วจึงเอ่ยชื่อ ผมเขียนไปตามความเป็นจริงด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ผมยังติดใจในความใหญ่โต ความเก่าแก่ และความขลุมนวุ่นวายของกัลกัตตาอยู่ ยังอยากจะตามไปคุโบราณสถาน โบสถ์วิหารของทุกศาสนาที่สามารถอยู่ยังยืนยงมาคู่กับกัลกัตตา วันรุ่งขึ้นจึงขอร้องให้เพื่อนพาไปตระเวนอดีตเมืองหลวงเก่าต่อ ขอชมแบบที่เข้าชมสวนดอกไม้ไม่เจาะลึกทุกสถานที่ ยกเว้นเฉพาะจุดสำคัญยอคิดอันดับที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกจะต้องตามไปคุให้จงได้เท่านั้น มาเหยียบกัลกัตตาทั้งที ขอให้ประสบพบเห็นทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีไว้จดจำ

แห่งแรกผมขอไปชมตึกหินอ่อน วิคตอเรียเมโมเรียล (Victoria Memorial) อีกสักครั้งเพราะยังติดใจในความงามของรูปแบบสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตย์ อันเป็นที่ตั้งของอาคารหิมาลังนี้ และมีความสนใจที่จะเข้าไปชมภายในว่ามีอะไรบ้างระหว่างเดินทางกับสองสหายภารตะ วัชย์รับหน้าที่เป็นผู้บรรยาย วสันต์ทำหน้าที่ขับอย่างเคร่งครัดต่อกฎจรรยา ไม่มีการแซงซ้าย ย้ายเข้าเลนขวา ปาดหน้าใครให้บรรพบุรุษต้องเคืองคร้อนเลย ผมยังพอจำได้ว่า ได้ผ่านถนนหลายสายก่อนจะไปถึงวิกตอเรียเมโมเรียล

รถเก๋งเมคอินอินเดียพาผมชมเมืองกัลกัตตา ในช่วงเวลาที่มีการจราจรคับคั่ง นั่งชมวิวก็นั่งฟังคำบรรยายไปได้ความรู้ดี เท่าที่ผมจำได้คือ ได้ผ่านถนนสแตรนด์ (Strand Rd.) ที่เลียบริมแม่น้ำฮูกลี (Hooghly River) แล้วออกไปทางที่ทำการไปรษณีย์กลาง G.P.O (General Post Office) แล้วโผล่ไปแถวๆ ห้าแยกที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานราชภาวัน (Raj Bhavan Museum) แล้วออกไปทางถนนอินทิรา คานธี (Indira Gandhi Rd.) เส้นที่ผ่านสวนอีเดน (Eden Gardens) รถแล่นต่อไปไม่นานก็ได้เห็นยอดโดมลอยเด่นฟ้าของวิกตอเรียเมโมเรียล ใกล้เคียงกับตัวอาคารประวัติศาสตร์นี้ ยังมีสถานที่ที่น่าสนใจควรไปชมก็คือสนามกีฬาพระราชหรือ สนามแข่งม้า แล้วก็หอสมุดแห่งชาติ สวนสัตว์ รวมทั้ง ฟอร์ต วิลเลียม (Fort William) ด้วยครับ

ครั้นแล้วในที่สุดผมก็ได้มาเยือนตึกอนุสรณ์สถานควีน

วิกตอเรียอีกครั้งหนึ่งสนใจปรารภนา อาคารหินอ่อนงามสง่าหลังนี้มีประวัติความเป็นมาว่าภายหลังจากการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย พระบรมราชินีนาถแห่งบริเตนใหญ่ แล้วในต้นปี ค.ศ. ๑๘๐๑ (พ.ศ. ๒๔๔๔) อุปราชแห่งอินเดียในยุคนั้นคือ ลอร์ดเคอร์ซอน (Lord Curzon) ได้เป็นผู้ต้นคิดริเริ่มจัดสร้างบรมราชานุสรณ์ถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติ โดยได้รับงบประมาณจากรัฐบาลอังกฤษส่วนหนึ่ง จากเงินบริจาคของประชาชนอินเดียส่วนหนึ่ง ได้มอบหมายให้ เซอร์ วิลเลียม อีเมอร์สัน (Sir William Emerson) เป็นสถาปนิกผู้ออกแบบ ครั้นถึงเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๘๐๖ (พ.ศ. ๒๔๔๙) องค์มกุฎราชกุมาร ปรินซ์ออฟเวลส์ (ต่อมาคือพระเจ้ายอร์จที่ ๕) ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ งบประมาณที่ใช้ไปในการก่อสร้างเป็นเงินเพียง ๗,๖๐๐,๐๐๐ รูปี ทั้งที่สร้างด้วยหินอ่อนทั้งหลังแบบพระที่นั่งอนันตสมาคมของเรา ถ้าเป็นเงินสมัยนี้คงต้องใช้ถึง ๗,๖๐๐ ล้านบาทเป็นอย่างต่ำ สำหรับรูปแบบตัวอาคารเป็นสถาปัตยกรรมสมัยเรอเนสซองส์ของอิตาลี ไม่มีปัญหาแม้แต่ประติมากรรมรูปสลัก ตลอดจนลวดลายทุกส่วนสกัดจากเชิงบันไดขึ้นไปถึงยอดโดม สำเร็จจากฝีมือช่างอิตาลีเียนเกือบทุกชิ้น ช่างอังกฤษไม่ติดฝุ่น เก่งแค่สร้างเรือรบออกล่าอาณานิคม แต่ประวัติการก่อสร้างอาคารอนุสรณ์สถานแห่งนี้ ระบุว่าหินอ่อนส่วนใหญ่ได้มาจากแคว้นราชสถาน (Rajasthan) จะอ่านว่า ราชาสถาน ตรงตามตัวอักษรก็ได้ครับ

หนังสือ *Insight Guides India* ระบุชัดแจ้งว่า อาคารวิกตอเรียเมโมเรียล ได้ฤกษ์เปิดเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๒๑ (พ.ศ. ๒๔๖๔) โดยสมเด็จพระยุพราช ปรินซ์ออฟเวลส์ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดอาคารและพระบรมราชานุสาวรีย์ควีนวิกตอเรีย ทั้งยังวงเล็บไว้ด้วยว่า ปรินซ์ออฟเวลส์ พระองค์นี้ต่อมาคือ สมเด็จพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๘ (Edward VIII) อ่านแล้วก็งงสับสนยิ่งนักเพราะตอนวางศิลาฤกษ์ก็ ปรินซ์ออฟเวลส์ ภายหลังได้

เสด็จขึ้นครองราชย์เป็น พระเจ้ายอร์จที่ ๕ ตอนเปิดศึกก็ ปรีณซ์ออฟเวลส์ อีก แต่เมื่อทรงครองราชย์กลับทรงพระนามว่าเอคเวิร์คที่ ๘ จากปี ค.ศ. ๑๕๐๖ ถึง ๑๕๒๑ เพียง ๑๕ ปี อังกฤษมีสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชถึง ๒ พระองค์หรือ แต่ก็อาจจะเป็นไปได้ในเมื่อเป็นช่วงผลัดแผ่นดินพอลี่ สารคดีเรื่องนี้มุ่งไปในเรื่องท่องเที่ยวจาริกธรรม แสวงบุญ จึงขอผ่านประวัติศาสตร์ตอนนี้ไปก่อนนะครับ ผมเดินไปถ่ายรูปอนุสาวรีย์หินอ่อนของ Lord Curzon งามสง่ามาก วสันต์ไปซื้อบัตรผ่านประตูเข้าชมเรียบร้อยแล้วก็เดินตามนักท่องเที่ยวอีกหลายกลุ่มเข้าไปภายในตัวอาคาร คู่วังกว้างใหญ่ไม่แพ้อาคารรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เลย ภายในห้องโถงใหญ่ภายใต้หลังคาโดมขนาดมหึมา มีประติมากรรมแกะสลักจากหินอ่อนมากมาย เท่าที่พอจะจดจำได้ก็มีพระบรมรูป สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย พระบรมราชินีนาถ ทรงยืนบนพระแท่นหินอ่อน เข้าใจว่าเป็นหินอ่อนแท่งเดียวกัน สมเด็จพระบรมราชินีนาถวิกตอเรียทรงถือพระคทาอาณัติไว้ในพระหัตถ์ขวา ส่วนพระหัตถ์ซ้ายทรงถือลูกโลกไว้ พระบรมรูปสลักด้วยหินอ่อนที่วิจิตรบรรจงไม่แพ้กันก็คือพระบรมรูปของสมเด็จพระเจ้ายอร์จที่ ๕ และสมเด็จพระบรมราชินีแมรี ส่วนประติมากรรมที่ทำจากสำริดก็มีอีกหลายพระองค์ ล้วนเป็นสมาชิกในพระราชวงศ์อังกฤษทั้งสิ้น จิตรกรรมภาพเขียนสีน้ำมันก็มากมาย ภาพพระบรมสาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบทที่ ๒ และพระสวามี ดูเด่นกว่าทุกภาพ เพราะทรงพระสิริโฉมงามทั้งสองพระองค์ ทรงเหมาะสมกันราวกับกึ่งทองใบหยก ภาพพระบรมสาทิสลักษณ์ของควีนวิกตอเรีย ก็เห็นได้ชัดว่าทรงพระสิริโฉมงามเด่นเพียบด้วยพระบารมีในยุคที่อังกฤษเป็นเจ้าโลก เจ้ามหาสมุทร

นอกจากภาพเขียนของสมาชิกในราชวงศ์อังกฤษแล้ว ก็ยังมีภาพเขียนของ จอมพล ลอร์ด หลุยส์ เมย์แบคตัน และเลดี้คูชีวิก รูปเขียนสีน้ำมันซึ่งมีคนมุงดูมากที่สุดเห็นจะเป็นภาพเหตุการณ์เมื่อ

สิงโตหน้าศาลาแบบนี้มีความหมายถึง ประเทศอังกฤษได้มาพิชิตอินเดียเรียบร้อยแล้ว

พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๗ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยือนอินเดีย ในขณะที่ทรงดำรงพระอิสริยยศก็คือเป็น ปรินซ์ออฟเวลส์ โกคได้บรรยายว่า ฉากในภาพเขียนอยู่ในชัยปุระ มองเห็นช้างทรง ช้างเสด็จตาม ทหารม้า ทหารเดินเท้าที่ถวายอารักขามาในขบวนเสด็จอย่างเนืองแน่น มีรายละเอียดละเอียดละไมราวกับภาพจากเหตุการณ์จริง ผมเคยเห็นภาพเขียนสีน้ำมันขนาดใหญ่ในพิพิธภัณฑที่ปารีส ลอนดอน ฟลอเรนซ์ ก็ไม่เคยเห็นใหญ่ขนาดนี้เลยครับ

อีกห้องหนึ่งที่น่าสนใจ ได้แก่ห้องที่มีภาพเขียนของบุคคลสำคัญของอินเดีย เฉพาะที่ผมเห็นภาพแล้วทราบชื่อของท่านคือใคร ก็มีท่านมหาตมคานธี ท่านศรี เนห์รู ท่านสุภาส จันทรโบส ท่านรพินทรนาถ ตะกอร์ นอกนั้นก็ไม่มีปัญญาจะจดจำ แม้โกคจะบรรยายและชี้ให้ชมแต่ละภาพก็จำไม่ได้ ถึงทราบชื่อก็ไม่รู้จักท่าน เพราะคังน้อยกว่า ๔ ท่านคังกล่าวแล้ว ผมได้พบเห็นสิ่งสำคัญในประวัติศาสตร์อินเดียมากภายในวิกตอเรียเมโมเรียล แต่จดจำชื่อและ

พระบรมสาทิสลักษณ์ควีนวิกตอเรีย ภายในอาคารหินอ่อน วิกตอเรียแอมโมเรียล

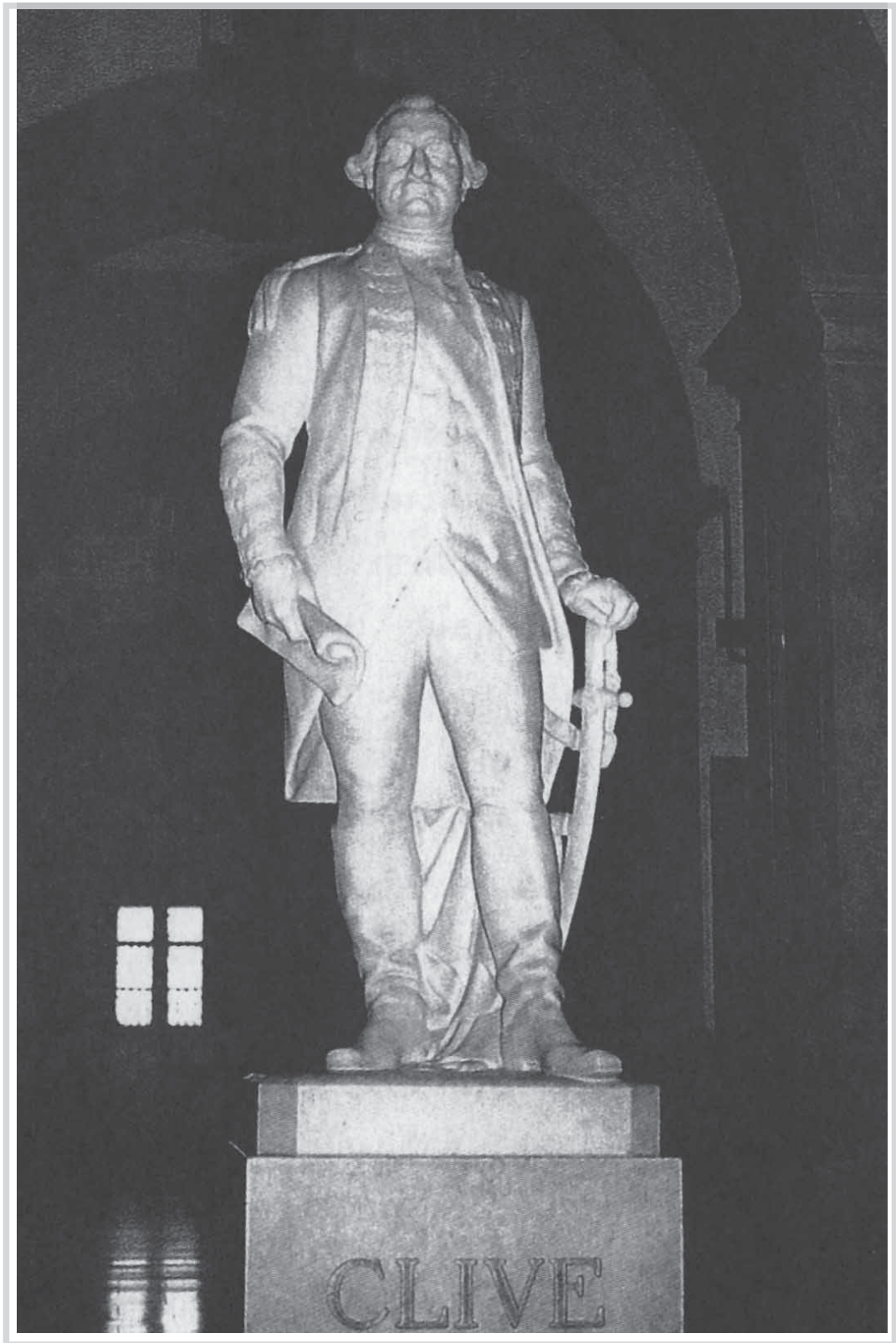
รายละเอียดไม่ได้ ถ้าบรรยายแล้วผิด อมฤมิไว้ดีกว่า เพราะโกที่ผม
เลี้ยงไว้ก็ปล่อยไปมากแล้ว ต้องเลี้ยงไว้ทำพันธุ์บ้าง

นอกจากภาพเขียนสีน้ำมันที่เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของอินเดีย
แล้ว ผมจำได้ว่าได้ไปเห็นภาพเขียนพระบรมสาทิสลักษณ์ของกษัตริย์
และพระบรมราชินีอังกฤษอีกหลายพระองค์ คิติดั้งอยู่ในห้อง
ขนาดใหญ่ ได้แก่ภาพพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของควีนวิกตอเรีย
ภายในมหาวิหารเวสมินสเตอร์ งามยิ่งกว่าภาพถ่าย เส้นสายละเอียด
แม้กระทั่งฉลองพระองค์และเครื่องประดับ พระบรมสาทิสลักษณ์ที่
จิตรกรเขียนอย่างสุคมีมีอีกภาพหนึ่งคือเหตุการณ์ในพระราชพิธี
อภิเษกสมรสระหว่าง พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๗ (เมื่อครั้งยังดำรง
ตำแหน่งเป็นปรินซ์ออฟเวลส์) กับเจ้าหญิงอเล็กซานดรา เจ้าสาว
ผู้ทรงพระสิริโฉมงดงามยิ่งพระองค์หนึ่งในราชวงศ์อังกฤษ นอกจาก
ภาพเขียนสีน้ำมันสมาชิกในราชวงศ์องค์สำคัญแล้ว ผมยังจำได้ว่า
ได้เห็นปืนใหญ่โบราณกระบอกหนึ่งซึ่งตั้งโชว์ไว้ภายในห้อง เป็นปืนที่
หล่อด้วยทองสำริด ยาวประมาณสักเมตรครึ่ง มีลวดลายรอบกระบอกปืน
และตัวปืนเป็นเกวาล์วไม้เลื้อย ปากกระบอกปืนกว้างประมาณสัก
๑๐ เซนติเมตรเห็นจะได้ครับ แต่ตรงปากกระบอกทำเป็นหัวอะไร
ไม่ทราบ อ้าปากคาบเอาไว้ ตัวปืนใหญ่ตั้งอยู่บนรถ ๔ ล้อ ทำด้วยไม้
มีคำอธิบายประวัติเป็นภาษาอังกฤษว่า ปืนกระบอกนี้เป็นสมบัติของ
มหาราชา กริชนา จันตรา (Maharaja Krishna Chandra) มอบให้
เป็นอนินันทนการแก่ใครผมจำไม่ได้แล้ว เพราะได้พบเห็นทั้งภาพ
เขียน ประติมากรรมแกะสลักจากหินอ่อน และหล่อด้วยทองสำริด
มากมาย ทั้งในรูปแบบเต็มตัว ครึ่งตัว มั่วไปหมดจดจำไม่ไหว ใน
ที่สุดก็ได้แต่เดินตามกันไปตามแต่ไกด์จะนำจนจบสิ้นรายการที่
อนุญาตให้เข้าชม ผมเชื่อว่ายังมีทรัพย์สมบัติอีกมากมายที่ไม่ได้นำมา
จัดแสดง

เดินออกมาพ้นอาคารวิกตอเรียเมโมเรียล แลเห็นนักท่องเที่ยว
ทั้งชาวอินเดียและต่างประเทศหลายชาติหลายภาษาพากันมายืนโพสท่า

ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกกับตัวอาคารวิกตอเรียเมโมเรียล และพระบรม-
ราชานุสรณ์ควีนวิกตอเรียกันอย่างไม่วาควาย บริเวณสนามหญ้าอัน
กว้างใหญ่ไพศาลแห่งนี้จึงกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของกัลกัตตา
อันดับ ๑ ถ้าไม่ได้มาตรงนี้ก็เท่ากับว่ามาไม่ถึงกัลกัตตา บริเวณถนน
ด้านหน้าและรอบบริเวณแลเห็นรถทัวร์ปรับอากาศขนาดใหญ่เรียงราย
นับสิบคัน รถเก๋งรถแท็กซี่ก็มีมาจอดบ้างเหมือนกันครับ

ผมอยากจะเดินไปถ่ายรูปวิวและอนุสาวรีย์ของผู้ที่มีส่วนทำให้อังกฤษพิชิตเอาอินเดียมาเป็นเมืองขึ้นได้ แต่ต้องเปลี่ยนใจไม่อยากจะไปรอคิวถ่ายให้เสียเวลาเพราะเมื่อวานนี้ก็ได้ถ่ายไปบ้างแล้ว สู้เอาเวลานั่งรถไทร์ซี่อิงไปรอบๆ เมืองจะดีกว่า ว่าแล้วก็พากันขึ้นรถ โฉบไปชมสนามแข่งม้าซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตรงข้ามกับวิกตอเรียเมโมเรียล สนามกีฬาพระราชอาของกัลกัตตา สวยงามสง่า มีบริเวณกว้างใหญ่วางกับสนามบิน เมื่อมายืนอยู่ทางด้านสนามแข่งม้า จึงเห็นได้ชัดเจนว่าเส้นขอบฟ้าหรือไฮไรซัน (Horizon) ของกัลกัตตานี้งามน่าดู มองเห็นตึกระฟ้าสูงขนาด ๓๐-๔๐ ชั้นผุดขึ้นเป็นแถว ทำให้บคบังรัศมีของตึกบรมราชานุสรณ์ควีนวิกตอเรียไปมาก แต่ก็ยากที่รัฐบาลอินเดียหรือเทศบาลนครกัลกัตตาจะควบคุมดูแลได้ ในเมื่อเงินรูปีจำนวนล้านๆ ยังเป็นที่ต้องการของผู้มีอำนาจบริหารบ้านเมืองเรื่องความงาม ความสำคัญของอนุสรณ์สถานจึงต้องถูกระงับไปไม่เหมือนกรุงปารีส ที่สามารถอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าเอาไว้ได้ ใครจะสร้างตึกระฟ้าก็ได้ แต่ต้องไปสร้างแถวย่านมองต์ปาร์นาสโน่น ผมเห็นเส้นขอบฟ้าของกัลกัตตา แล้วก็เสียดายแทนคนอินเดีย เพราะเห็นยอดโดมตึกวิกตอเรียเมโมเรียลต่ำกว่าตึกระฟ้า แบบเดียวกับที่ยอดโดมมหาวิหารเซนตปอลในลอนดอนก็ถูกเบียดบังด้วยตึกสูงเกือบหมดทุกด้านเหมือนกัน เมื่อพุดถึงเซนตปอลที่ลอนดอน ใกล้กับสนามแข่งม้าของกัลกัตตาก็มีโบสถ์เซนตปอลอยู่ รู้สึกว่าจะอยู่แถวบริเวณถนน J.L. Nehru ซึ่งตั้งชื่อเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ อดีตนายกรัฐมนตรีของอินเดียท่านแรก โบสถ์ หรือมหาวิหารเซนตปอลที่กัลกัตตา

อนุสาวรีย์ โรเบิร์ต ไคล์ (Robert Clive)
ผู้มีบทบาทสำคัญให้อังกฤษได้ครอบครองอินเดีย

หน้าตาไม่เหมือนที่ลอนดอน เพราะไม่มีโคม มีแต่หอนาฬิกาสูงเด่น
เท่ากับตึก ๑๕ ชั้น สถาปัตยกรรมแบบกอทิกผสมกับเรอเนสซองส์
คล้ายกับแบบนีโอโกทิกครับ

วสันต์สอบถามความสมัครใจของผมว่าปรารถนาจะไปดูอะไร
ในกัลกัตตา เขาอาสาจะพาไปทุกแห่งขออย่าได้เกรงใจ ผมตอบทันที
เท่าที่นึกได้ว่า เนชั่นแนลมิวเซียม มหาโพธิสมากม เขาตอบสั้นๆ ว่า
โอเค แล้วก็ขับรถไปยังทิศทางอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่ง
ชาติของกัลกัตตา ชั่วโมงไม่กี่นาทีก็ถึงแล้ว

ตัวอาคารโบราณเก่าแก่สมกับเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
เป็นอาคารสองชั้น มีกรอบประตู ตัวอาคารทั้งชั้นบนชั้นล่างสร้างแบบ
สเปน เห็นสนามหญ้าตัดเรียบ ปลูกดอกไม้ประดับพองาม ตาม
ประวัติที่ค้นคว้ามาได้ระบุว่า เป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีอายุเก่าแก่มากที่สุด
ของอินเดีย สมาคมเอเชีย (Asiatic Society) เป็นหัวเรี่ยวหัวแรง
ในการก่อตั้ง เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๑๔ (พ.ศ. ๒๓๕๗) ได้มีการขยาย
กิจการมาตามลำดับจนถึงปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสามารถ
รวบรวมโบราณวัตถุตลอดจนศิลปาจารย์รวมทั้งคำรับคำราหลายสิบ
ภาษาเอามาอนุรักษ์ไว้ ได้แบ่งแผนงานเก็บรักษาและศึกษาเพิ่มเติม
เป็น ๖ ฝ่าย หรือแผนกคือ โบราณคดี ธรณีวิทยา มานุษยวิทยา
ศิลปวิทยา และพฤกษศาสตร์

วสันต์ไปซื้อบัตรผ่านประตูเรียบร้อยแล้ว ก็พากันเดินเข้าประตูไป
ผมสนใจเฉพาะเรื่องโบราณวัตถุ จึงต้องเดินไปยังอาคารส่วนที่เป็น
แผนกโบราณคดี มีเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานนำไปและอธิบายวัตถุ
โบราณทุกชิ้นอย่างท่องจำมาบอกอายุ สถานที่กำเนิด ชุมชนมาจาก
รัฐไหน มีความสำคัญอย่างไร ไม่ได้บอกเฉพาะราคาของแต่ละชิ้น
ถ้าถูกใจจนเอาไปจะขายได้ก็ล้านรูปเท่านั่น วัตถุโบราณที่ผ่านตาผม
(ไม่เกี่ยวกับคุณยาย) มากมายหลายร้อยชิ้น ทุกชิ้นสวยงามล้ำค่า
นำยกเอาไปเก็บไว้ที่บ้าน เป็นผลงานของศิลปินจิตรกรโบราณที่ท่านได้
สร้างผลผลิตด้วยฝีมือและสติปัญญาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ชื่นชม

ผมจะขอเล่าและบันทึกความทรงจำไว้เฉพาะที่เด่น และมีความสำคัญจริงๆ เท่านั้น ที่ชอบชมมากที่สุดคือพระพุทธรูปปางต่างๆ เพราะเป็นพุทธศิลปะที่หาชมไม่ได้ในเมืองไทย แต่ก็มีบางปางเท่านั้นที่เคยเห็นมาแล้วจากเมืองโบราณของอินเดีย เช่นที่ สารนาถ ราชคฤห์ นาลันทา ถึงแม้ว่าจะได้มาเห็นซ้ำอีก ก็ยังไม่รู้สึกเบื่อ ได้เห็นเมื่อไรใจก็สุขสงบ บังเกิดความรู้สึกอิ่มเอิบใจได้พุทธานุสตริรำลึกถึงพระพุทธรูปองค์ตลอด

ภาพประติมากรรม สลักจากหินเป็นรูปนางคารา ก็น่าดู ใกล้เคียงให้ความรู้ว่าเป็นพระโพธิสัตว์ปางหนึ่งของพระพุทธเจ้า ผมไม่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเลย จึงได้แต่ดูในแง่ของศิลปะและฝีมือช่างเห็นเป็นรูปอย่างนางพญาทรงเครื่องประดับ ประทับห้อยพระบาทข้างหนึ่ง จำได้ว่ามีสีกรเหมือนพระนารายณ์ เนื้อเศียรขึ้นไปมีพระพุทธรูปปางต่างๆ อีก ๔ องค์

พระพุทธรูปสมัยปาละที่สลักจากหินคำสวยงามมาก เสียหายที่ชำรุดเสียหายมากเฉพาะส่วนสำคัญคือบริเวณพระพักตร์และพระหัตถ์ผู้กร่อนเสียหาย เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขัดสมาธิเพชร เมื่อสลักเสร็จใหม่ๆ คงจะงามนักหนา แต่รักษาสภาพไว้ได้ขนาดนี้ก็ดีมากแล้ว

อีกองค์หนึ่งซึ่งสลักจากหินสีคำเป็นมันเป็นพระพุทธรูปยืนอยู่บนฐานบัวคว่ำหงาย พระกรชำรุดเสียหายทั้งสองข้างอย่างน่าเสียดายที่สุด พุทธศิลปะชั้นสูงในสมัยปาละ เช่นเดียวกับปางมารวิชัย เมื่อพิจารณาพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัยปาละ จะเห็นได้ว่ามีรูปลักษณะที่คล้ายกับสมัยอุททอง อยุธยา และเชียงแสน แสดงว่าช่างศิลป์ หรือช่างประติมากรรมในยุคหลัง สร้างเลียนแบบและดัดแปลงบ้าง แต่ก็ยังคงอยู่ในอิทธิพลของพุทธศิลปะสมัยปาละอย่างเห็นได้ชัด

พระพุทธรูปยืนอีกองค์หนึ่งซึ่งตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์กัลกัตตา เป็นพระพุทธรูปสมัยอมรวดี หรืออมราวดี ไม่มีพระเศียร พระกรทั้งสองก็ชำรุดเสียหายหมดไป เป็นพระพุทธรูปสมัยอมรวดีที่ไม่มีอิทธิพลของพุทธศิลปะสมัยปาละเหลืออยู่เลย ความงามที่ยังเหลืออยู่

ประติมากรรมสลักจากหินทรายรูปนางคารา ซึ่งเป็นศักดิ์ของพระพุทธเจ้า แบบเดียวกับนางทูลดา เป็นศักดิ์ของพระศิระ ศักติ เป็นชื่อนิกายใหญ่ในศาสนาฮินดู ประติมากรรมชิ้นนี้ตั้งแสดงที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กัลกัตตา

ให้ชื่นชมก็คือ ริ้วของจิรวางมประณีตยิ่งนัก หากยังมีพระเศียร พระกรอยู่ครบ คงจะงามเหลือที่จะพรรณนา เป็นที่น่าสังเกตุว่า ถ้าเป็นพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยปาละ ก็จะแกะสลักจากหินสีคำ มีทั้งคำค้ำน และคำเป็นมันแวววาว ส่วนพระพุทธรูปสมัยคุปตะ จะเป็นหินทรายสีต่างๆ เช่น แดง ขาว เหลือง หรือ น้ำตาล สีเขียว ก็พอมีบ้างแต่น้อยมาก

บริเวณชั้นล่างของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกัลกัตตา เป็นที่น่าสังเกตุว่า เป็นที่ตั้งแสดงประติมากรรมที่แกะสลักจากหินเป็นส่วนใหญ่ ต่างยุคต่างสมัยกันไป บริเวณสนามหญ้าภายนอกตัวอาคารพิพิธภัณฑสถานก็มีงานศิลป์ที่แกะสลักจากหินเรียงรายไว้ให้เดินชม ประติมากรรมทุกชิ้นเพียบด้วยศิลปะชั้นสูง ไม่จำกัดว่าจะเป็นศิลาจารึกพระพุทธรูปเท่านั้น พระโพธิสัตว์ก็มี แม้กระทั่งเทวรูปของพระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์ พระอุมาเทวี เจ้าแม่กาลี ก็มีให้ชม รวมทั้งศิวิลิ่งก็ยังมีตั้งโชว์ เจ้าแม่โยนก็ต้องมีด้วยนะ เพราะโลกนี้สตรีเป็นผู้สร้างโลก เป็นใหญ่ไม่จำเพาะแต่ภายในบ้าน นอกบ้านก็ยังใหญ่คับฟ้า แม้แต่สายน้ำที่กว้างใหญ่ก็ต้องเรียกว่า แม่น้ำ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดก็เรียกว่า แม่ทัพ ทั้งที่เป็นชายออกสามศอก

ผมเดินสำรวจพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของกัลกัตตา ยังได้เห็นภาพแกะสลักรูปอิสตรีที่มีสรีระงดงามอวดปทุมถันกันอย่างเสรีอย่าเล่าคิกว่า ถ้าท่านสนใจก็ควรตามไปดู สิบปากว่า ไม่เท่าตาเห็นนะครับ นอกจากที่ผมได้เขียนบรรยายมาแล้ว ยังได้ชมฟอสซิลของสัตว์ในสมัยโลกร้อยล้านปี พวกไดโนเสาร์ กิ้งก่ายักษ์ ซากศพที่ทำเป็นम्मมีจากอียิปต์ ก็มีมาตั้งแสดงให้ชม อาวุธโบราณ ตั้งแต่สมัยหินมาจนถึงหอก คาน ทวน ธนู ปืนไฟทุกสมัยก็มีไว้ให้ชม หุ่นจำลองของสัตว์ขนาดใหญ่ ไหล่ลงมาจากราวฟ ซ้าง ม้า วัว ควาย เสือลายพาดกลอน อุฐ สิงโต ก็เอามาตั้งโชว์ไว้ครบครัน พวกเด็กๆ ชอบกันมาก สัตว์เล็กจำพวกวิหคคนกกา สารพัด รวมถึงปลาทะเลก็มีให้ดู มาพิพิธภัณฑสถานนี้ต้องมีเวลาตั้งแต่เช้ายันเย็นจึงจะได้เห็นทุกอย่างที่ตั้ง

แสดง ผมก็ตามไปดูได้ครบทั้ง ๖ แผนก ส่วนไหนที่สนใจมากก็ดูนานหน่อย ที่สนใจน้อยก็ดูแบบชีม้ามชมน

การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ในภัณฑสถานนั้นเขามีกฎระเบียบว่า ถ้าจะถ่ายรูปศิลปวัตถุต่างๆ ภายในจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการใช้กล้อง จะต้องจ่ายเท่าไรก็ไม่ทราบ เพราะกล้องถ่ายรูปของผมเล็กนิดเดียว ใส่กระเป๋าสี้นอกสบาย ไม่ได้สะพายโชว์ว่าเป็นกล้องชั้นดีมีราคา เวลาจะถ่ายรูปก็ต้องแอบถ่ายไม่ให้ไกด์หรือเจ้าหน้าที่ ปรก. เห็น บางที่มีแสงสว่างไม่พอ แพลชก็ทำงานมีแสงสว่างวาบเหมือนกัน แต่ ปรก. บานูนีว่าคงจ่ายค่าธรรมเนียมแล้ว ไม่ว่าจะทำอะไรต้องใช้รูปหรือคอลลาร์นำหน้าทั้งนั้น

ผมคิดใจที่ได้ชมประติมากรรมที่สลักจากหินคำทั้งหยาบและละเอียดมากที่สุดในยุคสำหรับเวลาออกเป็นพิเศษจากสหายภารตะทั้งสองเดินย้อนกลับไปชมและถ่ายรูปใหม่อีกรอบ ได้ไปหยุดอยู่เบื้องหน้าประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์สมัยปาละองค์หนึ่งซึ่งสวยงามมาก เสียหายที่พระกรของท่านชำรุดเสียหายทั้งสองข้าง แต่ก็ยังแอบถ่ายรูปเอามาเป็นที่ระลึกได้ พระพุทธรูปทางฝ่ายมหายานส่วนมากมีพุทธลักษณะแปลกๆ ตามความเชื่อถือว่า พระพุทธเจ้า ทรงมีพระบุญญาธิการแบบพระนารายณ์ จึงพบว่าได้มีการสร้างพระพุทธรูปสี่กรหรือหลายสิบกรแบบเจ้าแม่กวนอิม ที่พิพิธภัณฑ์ภัณฑสถานก็มีพระโพธิสัตว์ปัทมะปานิพุทธศิลป์สมัยปาละอยู่องค์หนึ่ง สลักจากหินทรายคำสวยงามมาก แต่เสียหายที่พระกร ๑ ใน ๔ ชำรุดเสียหาย นอกนั้นยังมีสภาพสมบูรณ์ อีกองค์หนึ่งซึ่งประดิษฐานอยู่ไม่ไกลกัน พุทธศิลป์สมัยปาละเหมือนกันก็สวยด้วยฝีมือช่าง เสียหายที่พระกรข้างขวาชำรุดมาก คือฉีกขาดไปทั้งแถบจนถึงพระหัตถ์ แต่พระพักตร์นั้นงามอ่อนช้อยเหลือเกิน คุณนพรัตน์แทบจะไม่อยากจากไป

ประติมากรรมสลักจากหินเป็นพระพุทธรูปแบบพระโพธิสัตว์ปัทมะปานิ และวัชรปานิ ศิลปะสมัยปาละ ตั้งแสดงไว้มากมายแต่ชำรุดเสียหายถึงร้อยละ ๘๐ หาที่สมบูรณ์จริงๆ ไม่มีเลย สงสัย

ของคิอังกฤษขนเอาไปหมกตอนที่อินเดียตกเป็นอาณานิคม หรืออาจจะถูกพวกโจรขุดค้นลักลอบเอาไปขายให้นักสะสมของเก่าเงินหนาในยุโรปและอเมริกาไปก่อนหน้านี้ ที่ตั้งแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ลัวนแต่เป็นของเหลือคนที่พวกโจรไม่ต้องการแล้วทิ้งสิ้น ถึงอย่างไรก็ตามผมยังได้เห็นประติมากรรมพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร สมัยปาละองค์หนึ่งที่สมบูรณ์เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ สวยงามมากจนต้องถ่ายรูปท่านไว้แบบยอมเสียฟิล์มหลายชิ้นเพื่อเสีย ประติมากรรมชิ้นนี้ผมยกให้ว่างามที่สุดในบรรดาพระพุทธรูปฝ่ายมหายานที่ตั้งแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งกัลกัตตา

ประติมากรรมแกะสลักจากหินทรายแดงอีกชิ้นหนึ่งถึงงามติดตาตรึงใจไม่น้อย งามอ่อนช้อยด้วยลีลาท่าทางที่ยืน ใบหน้าก็สวย ปทุมไฉไลก็ใหญ่แบบสตรีที่มีลูกแล้ว เสียหายที่บริเวณมือซ้ายซำรุกเสียหายไปเลยให้คะแนนได้ไม่เต็มร้อย ไกด์ผู้บรรยายให้ความรู้ว่าเป็นประติมากรรมชิ้นนี้คือสตรีที่อยู่ในสมัยมฤดา ของแปลกที่น่าดูอีกชิ้นหนึ่งซึ่งแกะสลักจากหินทรายแดงเหมือนกัน เป็นแผ่นหินรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสไม่ใหญ่โตอะไร ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Makara น่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า มังกร หรือ มกร ดูจากภาพที่เขาสลักไว้ในแผ่นหิน ตัวมังกรแบบแขก หน้าตาหัวหูเหมือนจระเข้ มีลำตัวยาวและหางแบบปลา แฉกมีขาสองขา ด้านหน้า รวกับว่าจระเข้ผสมกับปลาเลยออกลูกมาหน้าตาพิลึกแบบนี้

ประติมากรรมชิ้นสำคัญอีกชิ้นหนึ่งก็คือยอดเสาศิลาของพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นหินสีน้ำตาลเป็นมันวาว ไม่ทราบว่าเป็นส่วนยอดของเสาที่นำมาตั้งแสดงนี้ ได้มาจากยอดเสาศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช ณ บริเวณลุมพินีที่ประเทศเนปาลหรือเปล่ายอดเสาที่เห็นเขาสลักเป็นรูปสิงห์ มีสี่ขายืนอยู่บนแท่นทรงกลม ใต้ฐานที่สิงห์เหยียบมีเปิดหรือห่านหลายตัวฝีมือสลักหินเยี่ยมมาก อินเดียใช้ประติมากรรมบนยอดเสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นสัญลักษณ์แทนประเทศ แต่ผมเคยเห็นแบบสิงห์ ๔ ตัวหันหลังชนกัน

เพิ่งได้เห็นสิ่งหัตถ์เดียวที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นครั้งแรกครับ

รูปภาพที่ถ่ายมาหลายภาพล้วนไม่ทราบที่มา และยุคสมัยที่สร้างก็เลยไม่สามารถจะนำมาเล่าสู่กันฟังได้อีกเพราะมากมายเหลือเกิน

ภายหลังจากได้สำรวจภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพอสมควรแล้ว ผมก็ได้อำลาจากชุมทรัพย์ทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ของอินเดียไปด้วยความอาลัย จะได้มีเวลาทัวร์ภัณฑสถานในมุมมองอื่นบ้าง

วสันต์ขับรถพาผมกับวิชัยตรงไปยังร้านอาหารของคนจีนที่ได้ภรรยาเป็นแขกสาวสวย ก็เลยได้ชิมรสอาหารทั้งสองแบบในมือเดียวกัน ร้านอาหารนี้ตั้งอยู่ริมถนนสายใหญ่ ไม่ไกลจากสโมสรสเกตน้ำแข็งแห่งภัณฑสถาน (Calcutta Ice Skating Club) ใกล้กับเซอร์คัสอาเวนู (Circus Avenue) บริเวณนี้มีถนนใหญ่หลายสายมาบรรจบพบกันแบบวงเวียน ๒๒ กรกฏาในบางกอก ยวดยานการจราจรก็ติดขัดพอๆ กัน และเมื่อดวงตะวันลับฟ้าก็จะมีนางคนิก้าออกมาหากินเหมือนที่บางกอก

เสร็จสรรพเรื่องปากท้องแล้วก็พากันนั่งรถลาตระเวนกันต่อไป วิชัยบอกให้วสันต์พาไปเที่ยวสนามหลวงของภัณฑสถาน ก็น่าสนใจ เพราะเป็นสนามขนาดมหึมากลางเมือง ผมเคยนั่งรถผ่านไปแถวนี้ครั้งหนึ่งแล้ว จำได้ว่าสนามหลวงของภัณฑสถานอาณาบริเวณกว้างขวางใหญ่โตมาก ผมกล้ายืนยันว่า ถ้าเปรียบกับสนามหลวงของบ้านเราของเขายิ่งใหญ่กว่า ๑๐ เท่าเป็นอย่างน้อย อย่างหาว่าผมเพี้ยนเชียร อินเดียเคยนะครับ ผมเข้าใจว่าน่าจะเป็นผลงานของนายฝรั่งอังกฤษที่ได้วางผังเมืองไว้สมัยที่เป็นเจ้าเข้าครองกว่า ๒๐๐ ปี ภัณฑสถานจึงมีปอดขนาดใหญ่ไว้ให้คนอินเดียได้หายใจคล่อง ไม่ต้องสูดอากาศเป็นพิษอยู่แต่ภายในย่านสลัมอันสกปรกโสโครกตลอดปีตลอดชาติ ตามความเป็นจริงแล้วสนามหลวงภัณฑสถาน ก็คือบริเวณด้านหน้าของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินั่นแหละครับ แต่ตอนออกจากพิพิธภัณฑสถานได้เวลาอาหารกลางวันพอดี ก็เลยลืมนใจไป ท้องอิ่มแล้วก็ย้อนกลับมาใหม่ สนามกว้างใหญ่คู่ไกลลิบ เขาแบ่งเขตไว้เป็นหลายโซน เช่น

สนามฟุตบอล สนามเด็กเล่น สนามนั่งเล่น นอนเล่น ภายในเขต
สนามสุคกว้างไกล เต็มไปด้วยอนุสาวรีย์ของใครต่อใครที่เคยสร้าง
คุณงามความดีไว้ให้แก่อินเดีย

สนามหลวงกลั้กัศตาที่ว่านี้เขาใช้ชื่อเป็นทางการว่าสนามเมคาน
(Maidan) อาจจะมีคนอ่านว่า ไมคาน ก็ได้ บริเวณสนามที่กว้างใหญ่
หลายตารางกิโลเมตร โอบล้อมกินอาณาบริเวณของ ฟอร์ต วิลเลียม
(Fort William) ไปทั้งหมด ได้ยินว่าสมัยก่อนย้อนไปเป็นร้อยๆ ปี
เขาใช้บริเวณนี้เป็นค่ายฝึกทหาร ซ้อมยิงปืนทั้งปืนใหญ่ ปืนกล ปืน
เล็กยาว จึงจำเป็นต้องใช้เนื้อที่มาก กว้างไกลพอที่จะสำรวจตำบล
กระสุนตกป้องกันไม่ให้มีสิ่งใดอยู่ในวิถีกระสุน ปืนใหญ่สนามสมัย
ก่อนก็ยิงไกลไม่เกิน ๒-๓ กิโลเมตรเท่านั้น ไม่เหมือนสมัยปัจจุบันที่
ยิงได้ไกลหลายสิบกิโลเมตร ที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีถนน
หลายสายถูกตัดผ่านเข้าไปภายในสนาม เพื่อความสะดวกในการเดิน
ทางเข้าไปในสนามแต่ละด้าน สนามกอล์ฟ สนามคริกเกต เทนนิส
แบดมินตัน มีไว้ครบครัน ฝีมือนายฝรั่งสร้างไว้ให้แก่ชาวอินเดีย ผม
ยังนึกในแง่ที่ว่า อินเดียมีวาสนาที่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษกว่า
๒ ศตวรรษ ทำให้อินเดียได้รับแต่อารยธรรมและความเจริญในทุก
ด้านจากอังกฤษ อย่างน้อยภาษาอังกฤษก็ทำให้คนอินเดียทุก
แคว้นแคว้นทุกภาษาศาสนาได้เจรจกันรู้เรื่องโดยไม่ต้องใช้ภาษาใบ้จน
เมื่อมือ สมมุติว่าถ้าอินเดียเป็นเอกราชมาตลอด สภาพของอินเดียก็
คงเป็นเช่นเมืองพาราณสี จะมีทางรถไฟถนนหนทางโยงโยไปทุก
ภูมิภาคไหม สงสัยอยู่ด้วยเหตุนี้ คนอินเดียที่ได้รับการศึกษาคีจึงมี
ความรู้สึกกตัญญูรู้คุณนายฝรั่งอังกฤษอยู่ลึกๆ บรรดาอนุสรณ์สถาน
ทุกแห่งที่อังกฤษสร้างไว้ให้บนแผ่นดินอินเดีย มิได้ถูกทำลายรื้อทิ้งไปเลย
แม้แต่พระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย มหารानी
ของคนอินเดียก็ยังสถิตอยู่อย่างสง่างาม รวมทั้งบรมราชานุสรณ์
ของกษัตริย์อังกฤษอีกหลายรัชกาลที่ยังไม่ถูกทำลาย ผมจึงขอยกย่อง
นับถือชาวอินเดียทั้งประเทศ ตั้งแต่ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี

รัฐบาลทุกสมัยลงไปถึงประชาชนทุกเผ่าพันธุ์ ทุกศาสนาในฐานะที่พวกท่านทั้งหลายมีความกตัญญูรู้คุณต่ออังกฤษไม่เคยคิดอาฆาตพยาบาทเลยสักนิด สมกับที่แผ่นดินของท่านเป็นแหล่งกำเนิดแห่งพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่นๆ อีกมากมาย ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาบนแผ่นดินอันศักดิ์สิทธิ์และยิ่งใหญ่ของชมพูทวีป มีพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งว่า

นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญญูกตเวทิตา

แปลความว่า

ความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายแห่งคนดี

ผมจึงสรุปว่าชาวอินเดียทุกท่านเป็นคนดีที่น่ารักและน่าเคารพนับถืออย่างจริงใจ ใครที่คิดว่าต้องตีแขกให้ตายก่อนถึงนั้น ท่านอาจจะต้องพิจารณาให้รอบคอบ อย่าเอาคนส่วนน้อยมาตัดสินว่าดีหรือชั่ว ถ้าท่านได้ไปเยือนอินเดียแบบผมก็อาจจะเปลี่ยนใจกลับมารักคนอินเดียก็ได้ โดยเฉพาะสาวอินเดีย สาวเบงกาลี มีเสน่ห์หยาดเยิ้มไม่แพ้สาวชาติอื่นเลยนะครับ จะบอกให้

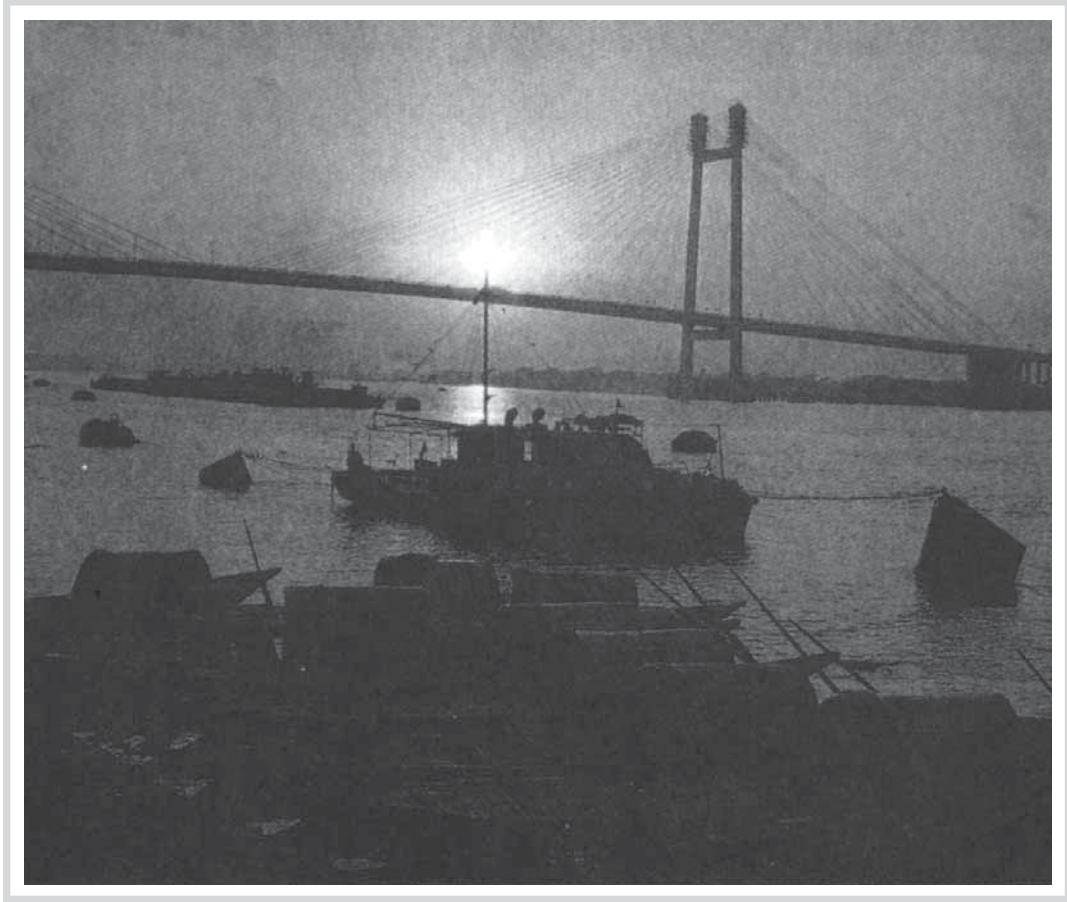
วสันต์ขับรถลัดเลาะไปตามถนนสายใหญ่ที่เลียบริมแม่น้ำฮุกลี (Hooghly) ไปทางฝั่งตรงข้ามผ่านไปบนสะพานเหล็กที่แสนโก้ รถมอเตอร์ไซด์ตามเคยเพราะฝั่งที่ตรงกันข้ามด้านนี้ มีสถานีรถไฟใหญ่โตเป็นจุดดึงดูดผู้คนแบบเดียวกับสถานีหัวลำโพงที่บ้านเรา มองลงไปแม่น้ำเห็นเรือแพนาวาจอดแนบแอบฝั่งอยู่ทั่วไปตามท่าเรือทั้งสองฟาก ท่าจอดเรือหรือท่าสำหรับขึ้นจากเรือและลงเรือ ในอินเดียเขาเรียกว่า ฆาฏ หรือฆาต จะเขียนเป็นภาษาไทยอย่างไรก็ไม่แน่ใจ แต่ในภาษาอังกฤษเขียนว่า Ghat ที่กัลกัตตามีท่าเรือใหญ่หลายแห่งเช่น กาสีมิตราฆาฏ (Kasi Mitra Ghat) อาร์มีเนียนฆาฏ (Armenian Ghat) บาบูฆาฏ (Babu Ghat) ทักตาฆาฏ (Takta Ghat) เป็นต้น บริเวณแม่น้ำฮุกลี มีบางตอนแม่น้ำกว้างมากเช่นบริเวณจิตปุร์ (Chitpur) ซึ่งมีทางรถไฟอ้อมผ่านไปตามตะวันออกก่อนถึงสถานี Dum Dum

ชื่อเดียวกับท่าอากาศยานของเมืองกลัฏตาคา

วสันต์ขับรถพาชมเมืองทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำฮุกสืออย่างจุใจ ได้เห็นกลัฏตาคาในทุกมุมมอง พาไปยังสวนพฤกษชาติอินเดีย มีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Indian Botanical Garden จากฟากข้างโน้น ที่เมืองกลัฏตาคาตั้งอยู่ มาถึงสวนโบตานิคฝั่งนี้คงจะเกือบ ๑๕ กิโลเมตร

ได้เห็นบริเวณสวนพฤกษชาติกว้างไกลสุดสายตา ต้นไม้ ใบหญ้าเขียวสดใสมีกาารขุดคลองหนองน้ำไว้รอบบริเวณ ภูมิสถาปัตย์ จัดไว้งดงามตามหลักวิชา สนามหญ้าตัดเรียบราวกับปูไว้ด้วยพรม กำมะหยี่สีเขียว ต้นไม้ใหญ่ที่ปลูกไว้ให้ความร่มเย็น เป็นต้นไม้ที่เคยเห็นในบ้านเราหลายชนิด เช่น ตะแบก ประดู่ หูกวาง ยูคาลิปตัส มะค่า ไทร สน คิวินิน ยาง โพธิ์ มะม่วง สาเก ฯลฯ มองไม่เห็นก็เฉพาะต้นสักเท่านั้น ต้นสาละ จามจุรี ก็มีปลูกไว้ ผมไม่มีความรู้ทางวนศาสตร์ จึงไม่อาจจะรู้จักต้นไม้ภายในสวนพฤกษชาติแห่งนี้ว่ามีกี่ร้อยกี่พันชนิด แม้แต่ฝูงวิหคนกกาที่พากันบินร่อนเวหาและโฉบลงมาเกาะตามกิ่งไม้ก็หลายร้อยชนิด อีกอย่างเดียวกันก็หลายเผ่าพันธุ์ ส่งเสียงเรียกหากันเจื้อยแจ้ว นกแก้วนกขุนทอง นกเอี้ยง นกกางเขน ก็มองเห็นกระโดดโลดเต้นอยู่ตามสนามหญ้า น่ารักน่าสงสารกันทุกตัว เพราะมันเกิดมาร่วมโลกเดียวกันร่วมทุกข์สุขเหมือนกับมนุษย์ รับรู้ความทุกข์ยากลำบาก หนาว ร้อน หิว กระจาย เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่สมควรที่จะเข่นฆ่าล่าชีวิตเขาเอามาเป็นประโยชน์แก่ตัวเราเลย โลโกปตฤณภิกขา เมตตะกา เมตตะกาเป็นธรรมคำจุนโลก

ผมได้เข้ามาเห็นและสัมผัสความสุขจากธรรมชาติภายในอุทยานแห่งนี้ด้วยความประทับใจยิ่ง เพราะสถาปนิกผู้ออกแบบสวน ได้สร้างสรรค์ไว้อย่างสมบูรณ์แบบ วางตำแหน่งแหล่งที่ของสระน้ำ คู คลอง สนามหญ้า ป่าโปร่ง สวนดอกไม้ ก่อฝั่ ไว้ลงตัวหาที่คำหานิ ไม่ได้เลย รวมทั้งถนนหนทาง ถนนรถยนต์ ถนนคนเดินก็พอสมควร แก่ความจำเป็น ไม่มากไม่น้อยเกินไป จะเกินไปก็จำเพาะไกลเกินไป จากย่านชุมชนในเมืองกลัฏตาคา คนที่มาเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจใน

ทัศนียภาพอันงดงามยามสายัณห์
ริมฝั่งแม่น้ำฮุกลี ที่เป็นสาขาของแม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์

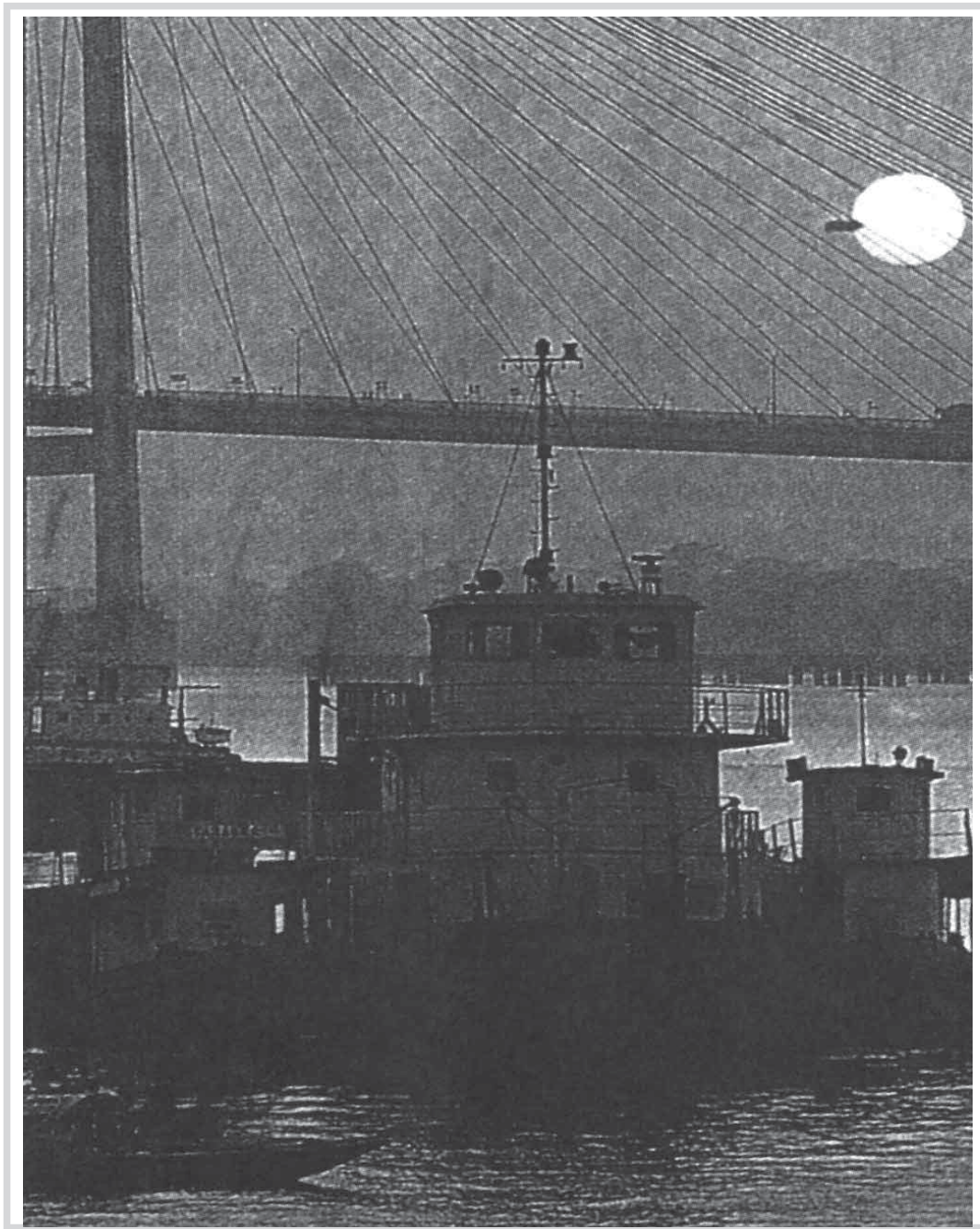
อุทยานสวรรค์แห่งนี้ คือผู้มีรยนต์ส่วนตัวเสียกว่าครึ่ง นอกนั้นก็ต้องพึ่งแท็กซี่และรถประจำทาง คนที่ยากจนจริงๆ จึงไม่นิยมมาพักผ่อนที่นี่ เพราะเขามีสนามหลวงไว้พักผ่อนกลางเมืองแล้ว คนจนจริงๆ หรือจนซ้ำซาก ส่วนมากเดินทางมาเพื่อขอทานเท่านั้น ไม่ต้องการมาพักผ่อน กินลมชมวิวเลย

ได้สูดอากาศบริสุทธิ์สะอาดจากสวนพฤกษชาติพอสมควรแก่เวลาแล้ว วสันต์ก็ขับรถเลียบริมฝั่งแม่น้ำฮุกลีกลับไปตามทางเดิมที่มาข้ามสะพาน Howrah สะพานเก่าแก่แต่ทันสมัยกลับเข้าสู่ใจกลางเมืองกัลกัตตา เสียเวลาติดการจราจรอยู่บนสะพานนานกว่า ๒๐ นาที ทั้งที่สะพานนี้มีช่องทางเดินรถได้ถึง ๘ เลน แต่ก็ยังไม่พอที่จะอำนวย

ความสะดวกให้แก่ผู้ที่ต้องการจะใช้สะพาน ซึ่งมีทั้งรถราง รถเมล์ โดยสาร รถบรรทุก รถคู่กู่กู่ รถสามล้อ รถม้า เกวียน วัว ควาย อนุรักษ์ แพะ แกะ รถแท็กซี่ รถยนต์ส่วนตัว ทุกคนทั้งคนจนคนรวย สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงมีสิทธิ์เท่าเทียมกันทั่วทั้งแผ่นดินอินเดีย ไม่มีกฎหมายหรือเทศบัญญัติใดๆ ที่จะออกมาจำกัดสิทธิเสรีภาพได้ เมื่อทำอะไรไม่ได้ ก็ต้องสร้างสะพานแขวนเพิ่มขึ้นอีกเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ วัว ควาย อนุรักษ์ แพะ แกะ และเกวียนได้เดินอย่างเสรี สะพานที่ว่านี้มีลักษณะเป็นสะพานแขวน หรือสะพานขึงด้วยลวดสลิงขนาดยักษ์ ผิดกับสะพาน Howrah ซึ่งสร้างเป็นโครงเหล็กมหึมามาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) ปีเดียวกับที่ญี่ปุ่นบุกถล่มโจมตี เพิร์ล ฮาร์เบอร์ เริ่มสงครามมหาเอเชียบูรพา สะพานแห่งนี้มีชื่อว่า New Bridge อยู่ห่างจากสะพานเก่าเกือบ ๕ กิโลเมตร บริเวณที่สร้างสะพานใหม่ อยู่แถวย่านฮาสติงส์ (Hastings) ใกล้กับประตูเซนต์ ยอร์จ (St. George's Gate)

วสันต์ขับรถผ่านสะพานเก่ามาด้วยความใจเย็นเพราะติดกองทัพอากาศหลายสิบตัวที่เดินกินลมชมวิวกันอยู่บนสะพาน กว่าจะหลุดออกมาถึงถนนสแตรนด์ได้ก็เกือบ ๑๕ นาที วสันต์ขับรถไปชมอาคารหิมาเก่าแก่ที่มีชื่อว่า The Writers Building มีบึงน้ำกว้างใหญ่อยู่เบื้องหน้า อาคารสูงประมาณ ๓ ถึง ๕ ชั้น อังกฤษสร้างไว้ใหญ่โตราวกับพระราชวังแวร์ซายของฝรั่งเศส ตัวอาคารยาวไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ เมตร มองเห็นธงชาติอินเดียปลิวไสวอยู่บนยอดตึก ปัจจุบันคงจะเป็นที่ทำการของสถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัย วสันต์บอกแล้วผมจำไม่ได้ ผมถ่ายรูปวิวตึกหลังงามสะท้อนเงาในบึงมาได้ อย่างสวยงาม แล้วเดินทางต่อออกมาทางด้านตะวันออกของตัวเมือง กัลกัตตา ผ่านสุเหร่าใหญ่ชื่อ นาโคดา (Nakhoda) ผ่านมหาวิทยาลัย และพิพิธภัณฑ Ashutosh ออกมาจนถึงถนนจันทร์ (Chandra Rd.) มาเข้าถนนราชา ดิเนนทรา (Raja Dinendra st.) จนกระทั่งถึงวัดเซน (Jain Temple) มาถึงแล้วจึงทราบว่ วสันต์พาผมมาเที่ยววัด

ของศาสนาเซน ซึ่งเป็นศาสนาเก่าแก่และมีคนอินเดียนนับถือมากพอสมควร ภายในวิหารที่ประดิษฐานรูปเคารพของพระศาสดามหาวีระประดับประดาด้วยกระจกและโมเสกสีต่างๆ แว่ววไปทั่วประติมากรรมที่ทำเป็นตัวแทนของศาสดามหาวีระจะไม่มีผ้าผ่อนปิดกายเลย ล่อนจ้อนทั้งท่อนบนท่อนล่าง แบบเดียวกับประติมากรรม เควิด ที่ยื่น

อีกมุมมองหนึ่งใกล้สะพานแขวน

โซว์เจ้าจำปออยู่ที่เมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี เหตุที่ท่านศาสตคามหาวิระไม่มีผ้าผ่อนพันกายเลยนั้นต้องบรรยายกันยาวหน่อยนะครับ เพราะผมเคยอ่านประวัติของท่านมาบ้างนิดหน่อยตั้งแต่สมัยผมบวช และจำพรรษาอยู่ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ ผมจำได้ว่า พระศาสตคามหาวิระ ท่านเป็นนักบวชที่แสวงหาโมกขธรรม เพื่อความบรรลุสำเร็จมรรคผลร่วมสมัยกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา แต่ท่านมีอายุแก่กว่าเกือบ ๖๐ ปี มีประวัติว่าท่านเคยเป็นอาจารย์สอนพระสารีบุตร อัครสาวกผู้เลิศด้วยปัญญามาก่อน ในหนังสือ พระพุทธประวัติก็ยังคงกล่าวถึงท่านศาสตคามหาวิระ แต่ระบุชื่อว่าเป็นนิครนถ์ นาถบุตร หรือสัจชัยปริพาชก ท่านเป็นอาจารย์ของพระสารีบุตร ตอนไหนก็ต้องติดตามต่อไป

เมื่อท่านพระสารีบุตรเกิดมา บิดาของท่านคือ พราหมณ์วังคันตะ มารดามีนามว่า สารี ชื่อเดิมเริ่มแรกคือ อุปติสสะ บ้านเกิดของท่านคือเมืองนาลันทา ซึ่งอยู่ใกล้กับกรุงราชคฤห์ ที่นาลันทานี้ต่อมาก็เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ท่านพระสารีบุตร หรืออุปติสสะ มีเพื่อนสนิทนามว่า โกลิตะ หรือโกลิตมาณพ ซึ่งต่อมาก็คือท่านพระโมคคัลลานมหาเถร อัครสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกองค์หนึ่ง ซึ่งได้รับการยกย่องว่ามีฤทธิ์มาก ขนาดเหาะเหินเดินอากาศ หายตัวได้ แต่บั้นปลายชีวิตกลับถูกพวกโจรชุมฆ่าท่านถึงต้องปรินิพพาน ทั้งที่ท่านก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว แต่ต้องมาดับขันธปรินิพพานด้วยน้ำมือโจรด้วยกรรมเก่าของท่านเอง

มาณพทั้งสองคืออุปติสสะและโกลิตะ เกิดมีความเบื่อหน่ายในโลกียวิสัย ทั้งที่บิดามารดาของท่านก็เป็นผู้มีฐานะดีระดับเศรษฐี ทั้งคู่จึงชวนกันไปบวช พร้อมกับบริวารอีกจำนวนมาก ไปขอบวชอยู่ในสำนักของท่านศาสตคามหาวิระ หรือนิครนถนาถบุตร เพื่อศึกษาธรรมหาทางดับทุกข์ แต่ท่านมหาวิระยังไม่ทันจะสอนให้จบหลักสูตร มาณพทั้งสองก็เกิดความเบื่อหน่ายแบบวัยรุ่นใจร้อนจึงพากันไปกราบ

หน้าตารถแท็กซี่ในกัลกัตตาที่ผลิตในอินเดีย

สภาพท้องถนนในย่านชานเมืองออกไป

ลาอาจารย์มหาวิทยาลัย หรือสัณฺหัชปรีพาสก เรียนกับอาจารย์ตรงๆ ว่า จะไปศึกษาธรรมเพื่อความหลุดพ้นในสำนักของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วจึงพาบริวารไปเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา กราบทูลขออุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จนในที่สุดสำเร็จเป็นพระอรหันต์และได้เป็นอัครสาวกผู้ยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ทั้งคู่

หากจะนับอายุโสทางวิยวุฒิกันแล้ว ท่านพระมหาวิระมีอายุโสสูงกว่าพระพุทธเจ้าถึง ๕๖ ปีทีเดียว เท่าที่ผมเคยอ่านประวัติของท่าน ก็พิศดารน่าดู รู้สึกว่าคัมภีร์หนึ่งอ้างว่ามารดาคนแรกของท่านเป็นพราหมณ์มีชื่อว่า เทวันทา แต่ต่อมาได้ย้ายมาสถิตอยู่ในครรภ์ของพระนางศรีสาละ พระมเหสีของกษัตริย์ผู้ครองนครแห่งหนึ่งในแคว้นวัชชี แต่บางคัมภีร์ก็ได้เอ่ยถึงนางพราหมณ์เทวันทา ระบุว่า ท่านพระมหาวิระทรงเป็นโอรสของพระนางศรีสาละ ตามความเห็นของผม นั้น ไม่น่าเชื่อเรื่องย้ายครรภ์จากมารดาคนแรกมาสู่มารดาคนที่สอง เพราะสมัยก่อนพุทธกาล การแพทย์ยังไม่เจริญพอที่จะทำเช่นนั้นได้ ถ้าเป็นสมัยปัจจุบันก็ไม่มีปัญหา เพราะสามารถทำให้มนุษย์เกิดในหลอดแก้ว แล้วฝากไว้ในครรภ์ใครก็ได้ ลูกว้าวแท้ๆ ยังเอาไปฝากให้เจริญเติบโตในท้องควายก็ได้ ทำให้ควายสงสัยว่าทำไมลูกตัวเองถึงได้ออกมาแบบนี้ ทั้งที่ไม่เคยไปยุ่งกับวัวเลย สรุปแล้วท่านศาสดาพระมหาวิระถือกำเนิดในตระกูลกษัตริย์ พระราชบิดาของท่านคือ พระเจ้าสิทธัตถะ เจ้าผู้ครองนครนาคปุระ เมื่อประสูติแล้วทรงได้รับพระราชทานพระนามว่า เจ้าชายวัทธานะ และทรงใช้ชีวิตอยู่ภายในพระราชวังอย่างสุขสำราญถึง ๓๐ ปี ทรงมีพระมเหสีทรงพระนามว่า ยโสธาทิพย์ ทรงมีพระราชธิดาคู่ด้วยกันพระองค์หนึ่ง ภายหลังจากการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระราชบิดา ท่านพระมหาวิระหรือเจ้าชายวัทธานะ มิได้ทรงสืบราชบัลลังก์ในตำแหน่งพระราชาธิบดี เพราะทรงมีพระเชษฐาผู้ทรงเป็นรัชทายาทอันดับ ๑ อยู่โดยถูกต้องตามประเพณีแล้ว

ท่านพระมหาวิระคงจะทรงเบื่อหน่ายชีวิตที่สุขสบาย ไม่มีอะไร

จะไปไหนในแผ่นดินอินเดีย ก็จะได้เห็นแต่เทวาลัยกลางแจ้งแบบนี้ไว้ให้สักการบูชา

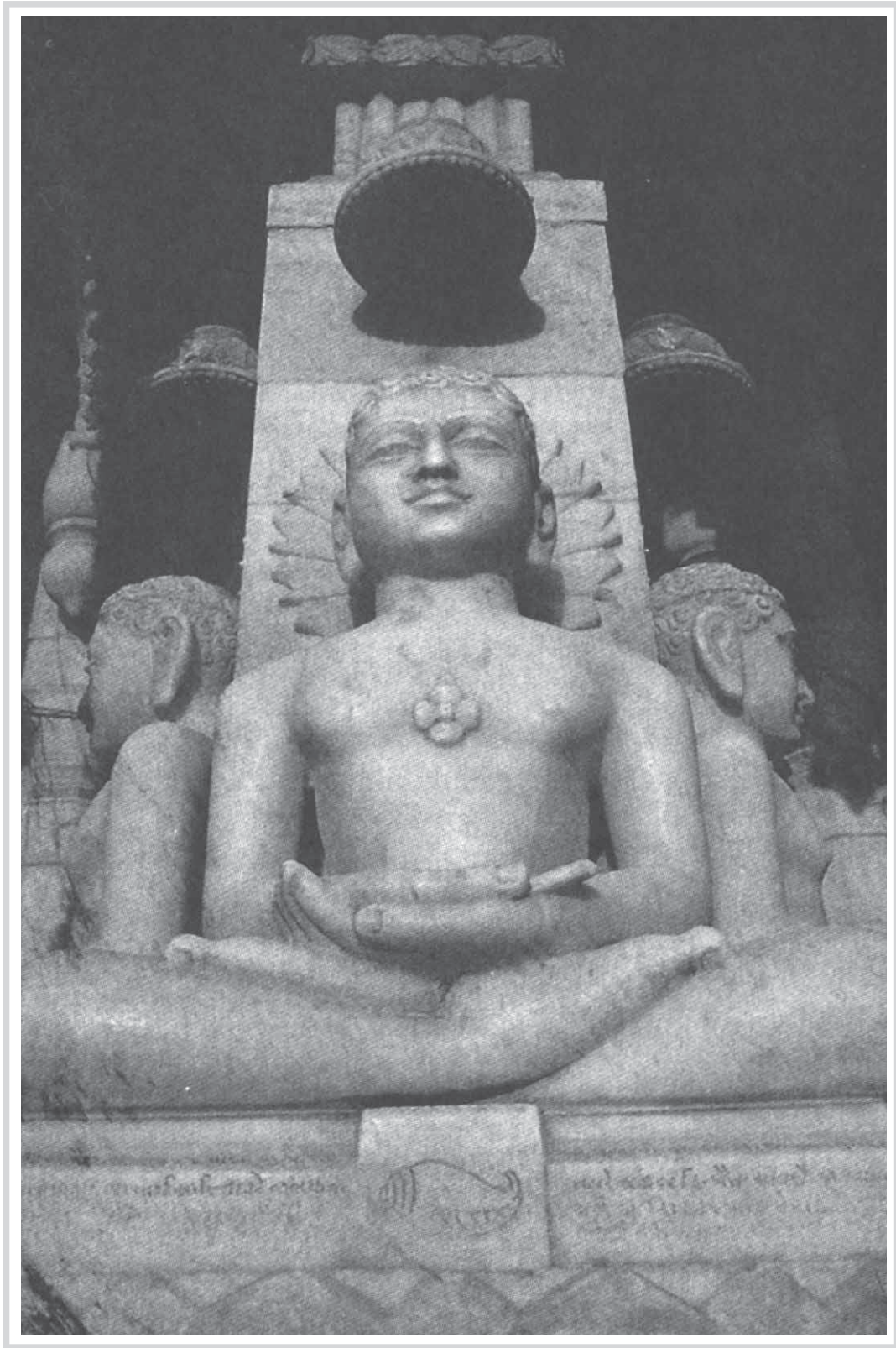

ความงามตามธรรมชาติภายในสวนพฤกษชาติของกัลกัตตา

เป็นแก่นสาร ท่านทรงเริ่มสนพระทัยทางศาสนา ทรงประพฤติ พระองค์เยี่ยงนักพรต นักบวชนิกายต่างๆ ภายในพระราชวังไม่ทรง สนพระทัยในโลกียสุขอีกต่อไป และในที่สุดก็ถึงจุดที่จะประทับอยู่ ภายในพระราชวังไม่ได้ ตั้งพระทัยจะเสด็จไปอยู่ป่า จึงเข้าไปกราบ ถวายบังคมลาพระบรมเชษฐา และได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นไปตามพระประสงค์ของพระอนุชา เพราะทรงเห็นว่า ถ้าไม่ทรงอนุญาต พระอนุชาก็จะต้องเสด็จหนีแน่นอน

เจ้าชายวัธมานะ หรือท่านพระมหาวิระ เสด็จไปประทับทรงบำเพ็ญเพียรตามแบบของฤๅษีชีไพรในสมัยนั้น ด้วยการทรงอดพระ ภาระอาหารบ้าง ทรมานสังขารร่างกายด้วยวิธีต่างๆ บ้าง จนพระวรกายผ่ายผอมแทบจะสิ้นพระชนม์ชีพไป แม้แต่ฉลองพระองค์ ซึ่งทรงมาเป็นเวลาแรมปีแล้วก็ไม่ทรงแสวงหาเปลี่ยนใหม่ ปล่อยให้ สกปรกขาคืนไปเองตามธรรมชาติ ในที่สุดก็หลุดลุ่ยออกจาก พระวรกายจนหมดสิ้นทุกชิ้น นี่คือมูลเหตุที่มาของพระรูปของท่าน ศาสตราพระมหาวิระที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดเซนทุกแห่ง กลายเป็น ประติมากรรมรูปบุรุษเปลือยกายล่อนจ้อน ผ่าผ่นสักขี้นี้ไม่มี เห็นเครื่องหมายของความเป็นชายชัคแจ้ง ในยุคปัจจุบันนี้พวกโยคีทั้งที่ เป็นสาวกของท่านศาสดาพระมหาวิระ และศาสดาอื่นที่เลื่อมใสการ เปลือยกายเป็นวัตรปฏิบัติก็ยังมีอยู่มากมายทั่วทุกเมือง ในกัลกัตตา เองก็ยังมีโยคีเดินออกเจ้าจำปอยู่หลายรูป ยิ่งห่างไกลความเจริญ มากเท่าไรก็จะได้เห็นจำนวนมากขึ้น แต่เท่าที่ผมเห็นว่ามากที่สุดก็คือ ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา หน้าเมืองพาราณสี เปลือยกายสาธยายมนต์ขณะ ที่ดวงอาทิตย์กำลังโผล่พ้นขอบฟ้า จะหาคุได้ไม่ยากตามท่าน้ำทุกแห่ง โยคีบางรูปเปลือยกายแล้วยังใช้มือทั้งสองข้างยันพื้นส่วนเท้าทั้งคู่ ชูสู่ท้องฟ้าก็มี

ตำนานเกี่ยวกับประวัติของพระมหาวิระพรรณนาไว้ว่า ศาสตรา ท่านนี้มีพระวิริยอุตสาหะมากในด้านทรงบำเพ็ญเพียรทรมานพระองค์ เพื่อหวังว่าจะทรงบรรลุมรรคผลนิพพานแบบที่สมเด็จพระบรมศาสดา

พระรูปของท่านศาสดาพระมหาวีระ
จะไม่เห็นวาทรงนั่งห่มสบง จีวร หรือพัศตรามรณใดๆ เลย

ของเราเคยทรงปฏิบัติมาก่อนเมื่อแรกเสด็จออกทรงผนวช พระมหาวิระ
ทรงทรมานพระวรกาย อดพระกระยาหาร เปลือยสังขารให้แก่เหล่า
แมลงต่างๆ รบกวณัฏคินพระโลหิตพระมังสาทั่วพระวรกาย ทรง
ยอมทนทุกข์กับอากาศร้อนหนาวทุกอย่างเป็นเวลาถึง ๑๒ ปีเต็ม
จากนั้นจึงได้เสด็จไปยังกรุงโกสัมพี ประทับทรงบำเพ็ญเพียรอย่าง
หนักอีกประมาณ ๖ เดือนก็ทรงบรรลุธรรมชั้นสูงที่พระองค์ทรงตั้ง
พระทัยไว้ ผมก็ไม่ทราบว่าจะบรรลุธรรมชั้นสูงของศาสนาเซน จะถึงขั้นบรรลุ
พระอรหัตผลหรือเปล่า หรือว่าเพียงขั้นเป็นพระโสดาบัน ท่านก็ทรง
เข้าพระทัยว่าเป็นธรรมชั้นสูงสุดแล้ว ถ้าธรรมชั้นสูงของศาสนาพระ-
มหาวิระเข้าขั้นเป็นพระอรหันต์ ท่านพระสารีบุตรกับท่านพระมหา
โมคคัลลานะก็คงจะไม่ต้องอำลาไปแสวงหาพระอาจารย์ใหม่

หากท่านผู้อ่านสนใจใคร่จะศึกษาเรื่องราวในศาสนาเซน และ
ประวัติความเป็นมาของท่านศาสดาพระมหาวิระ ก็จะสามารถแสวงหา
อ่านได้ตามห้องสมุดใหญ่ๆ เช่นหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดตาม
มหาวิทยาลัยสงฆ์ ร้านขายหนังสือในกัลกัตตาก็มีวางขาย มีทั้งภาษา
อังกฤษ ภาษาฮินดี แต่ผมไม่ได้ซื้อมาเพราะเห็นว่าปรัชญาของ
พระพุทธศาสนานั้นสูงส่งยอดเยี่ยมแล้ว ปรัชญาของศาสนาเซนที่เห็นเด่น
ชัดก็คือการบำเพ็ญความเพียรพยายามด้วยความมุ่งมั่นให้ร่างกาย
ต้องได้รับทุกข์สาหัสอย่างอุกฤษฏ์ ซึ่งผิดกับหลักของพระพุทธศาสนา
ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงโปรดทางสายกลาง ซึ่ง
พระองค์ได้ทรงพิสูจน์แล้วว่าเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จอย่าง
แท้จริง เพราะพระองค์ทรงประจักษ์แล้วว่า ถ้าทรมานกายจนผ่ายผอม
ยอมอดอาหารไปตลอด สมองและสติปัญญาก็มีแต่จะเสื่อมโทรม
ไปจนมองไม่เห็นทางสำเร็จ ในที่สุดสังขารทนไม่ไหว ก็จะตายเสีย
ก่อนที่จะบรรลุธรรมชั้นสูง ที่เรียกว่าสัมมาสัมโพธิญาณ

ภายในวัดเซน เขามีหนังสือธรรมปฏิบัติและหลักธรรมคำสั่ง
สอนของท่านศาสดาพระมหาวิระวางจำหน่ายอยู่หลายเล่ม มีทั้งภาษา
อังกฤษและภาษาอื่นอีกมากมาย มีทั้งปกอ่อนปกแข็ง กระดาษดีและ

แบบราคาถูกเพื่อเผยแพร่ แต่ผมไม่ได้ซื้อมาเพราะกลัวว่าถ้าอ่านแล้ว
 เกิดซาบซึ้งแล้วบ้ำเพ็ญเพียรตามแบบอย่างท่านก็จะกลายเป็นชีเปลือย
 ไปในที่สุด ผมลองเปิดอ่านบางเล่มที่เกี่ยวกับพระประวัติของท่าน
 ศาสดาพระมหาวีระ ได้ความว่าท่านสิ้นพระชนม์หรือละสังขารไปเมื่อ
 พระชนมายุได้ ๗๔ พรรษา ระหว่างที่ทรงบำเพ็ญเพียร ต้องทรง
 ยอมรับทุกข์เวทนามาก เคยถูกงูเห่าหรืองูจงอางกัดหลายครั้งแต่ก็ยัง
 ดำรงพระชนม์ชีพอยู่ได้ด้วยขันติบารมี แล้วยังมีทั้งเทวดา มาร รวม
 ทั้งพวกพราหมณ์และนักบวชในลัทธิศาสนาอื่นกลิ่นแกลังสารพัด
 รูปแบบ จนในที่สุดแม้แต่เทวดา อินทร์พรหมยมยักษ์ ยังต้องเหาะหนี
 ท่านศาสดาพระมหาวีระจึงทรงพิชิตมารคือกิเลส ตัณหา ได้อย่างบริสุทธิ
 บริบูรณ์ ได้รับการยกย่องถวายพระนามว่า พระมหาวีระ ทรงเป็น
 จอมศาสดาของศาสนาเซน ที่มีสาธุศิษย์มากมายทั่วแผ่นดินชมพูทวีป
 พิจารณาจากพระประวัติของท่านศาสดาพระมหาวีระแล้วจะเห็นได้ว่า
 มาแบบเดียวกับพระพุทธเจ้าของเรา คือทรงเป็นโอรสกษัตริย์ เสด็จ
 ออกทรงผนวช เหตุเพราะทรงเบื่อหน่ายชีวิตที่มีแต่ความสุขสบาย
 เกินไป และทรงทรมานกายอย่างแสนสาหัส ทรงต่อสู้กับมารร้ายก่อน
 จะทรงบรรลุอมตธรรม ก็นับว่าแปลกคื่นะครับ กลับมาถึงกรุงเทพฯ
 แล้วผมยังเสียดายว่า ทำไมจึงไม่ยอมซื้อหนังสือจากวัดเซนที่กัลกัตตา
 มาไว้อ่านศึกษาเปรียบเทียบกับพระพุทธศาสนาของเราบ้างทั้งที่ราคา
 ก็ไม่กี่สิบบาทก็เรียบร้อยครับ เพราะเขามีนโยบายเผยแพร่ศาสนาอยู่แล้ว

สาธุศิษย์ของท่านศาสดาพระมหาวีระทั้งผู้ชายผู้หญิงคนชรา
 ต่างก็มาราบบูชาสักการะภายในพระวิหารกันอย่างไม่ขาดสาย ผม
 ชอบดูวิธีกราบไหว้ถวายสักการะแบบเดียวกับบูชาเทพเจ้า เอา
 หน้าผากแนบชิดคิพพื้น ประนมมือไหว้แบบที่เห็นในวันถวายบังคม
 พระบรมรูปทรงม้า ๒๖ ตุลาคมทุกปี แต่ก็มีบางคนที่ยกมือกราบแล้ว
 นอนราบไปกับพื้นวิหารแล้วลุกขึ้นยืนประนมมือทูลดลึงแล้วก็
 นอนลงไปอีก ก็วิธีนี้ทำให้ได้บริหารร่างกายไปในตัว ก็ว่ากันไป
 สุดท้ายใครจะเลื่อมใสศรัทธาแบบไหน

มีกลุ่มสาว ๆ อินเดียนหลายสิบคน เป็นวัยรุ่นน่ารัก ๆ นุ่งกางเกงยีนสวมเสื้อยี่ห้อครูปีสีฉูดฉาด บางคนก็สวมเสื้อเอวลอยโชว์หน้าท้อง แต่งหน้าทาปากแบบคาราภาพยนตร์ ผู้คนพากันมองอย่างไม่ต้องเกรงใจ สาวอินเดียนยุคใหม่ไม่สนใจในชุดสำหรับแล้ว ส่วนใหญ่คงเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย วิชยักบวสันต์ยืนยันว่าสาวอินเดียนยุคเข้าสู่สหัสวรรษใหม่ปี ๒๐๐๐ จะพร้อมใจกันปฏิวัติการแต่งกายและขนบธรรมเนียมต่างๆ ของอินเดียไปอย่างไม่หยุดยั้ง และยังได้ทราบมาว่าต่อไปอาจจะเลิกประเพณีที่ผู้หญิงต้องไปขอร้องผู้ชายเอามาทำสามีอีกด้วยเพราะเสียเกียรติของผู้หญิง ไม่มีชาติไหนในโลกเขาทำกัน นอกจากแผ่นดินชมพูทวีปและศรีลังกา ซึ่งแต่เดิมก็เป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย แต่ผมว่ายากส์ พวกผู้ชายคงไม่ยอมเค็ดขาด ใครไม่ยอมมาขอร้อง ก็ให้อยู่กันอย่างแห้งแล้งเป็นสมาชิกสมาคมคานทองแห่งอินเดียนกันไป แต่สาวสมัยนี้ไม่ค่อยจะแคร์เสียด้วย ไม่ต้องขอร้อง ไม่ต้องเสียเงินค่าสินสอด ไม่ต้องไปอยู่ภายใต้ขนบประเพณีที่คร่ำครึ ก็สามารถหาความสุขทางเพศได้อย่างสบาย เปลี่ยนผู้ชายไปเรื่อยๆ สาวอินเดียนในเมืองใหญ่ เช่น เคลลี กัลกัตตา บอมเบย์ เทียวเธค เทียวบาร์ กันแน่นขนัดทุกแห่ง ลงแบบนี้จะมีอะไรเหลือ? แล้วทำไมจะต้องไปขอร้องผู้ชายให้สินอิสราภาพ ก็อย่างที่ท้ายรถสิบล้อในเมืองไทยเขียนไว้ว่า "หล่อนซ่า เพราะยาคุม" นั้นแหละครับ ผมกำลังจะกลับก็เจอเข้ากับกองทัพของสาวเสื้อยี่ห้อ กางเกงยีน อีกฝูงเบื้อเรื่อยเลยต้องรีบออก เพราะสาวแขกตาคมกริบทุกคน เกรงว่าจะบาดเอาหัวใจผมเข้า แล้วจะไม่ได้กลับเมืองไทย ไม่อยากจะสนใจจนหลงใหลในรูปสลกลิ้นเสียงอีกแล้ว

ออกจากวัดเซน วสันต์ขับรถพาไปตระเวนท่องถนนในแถบที่อังกฤษนายเก่าได้สร้างไว้ให้แก่อินเดีย ผมมีความรู้สึกเหมือนกำลังอยู่บนแผ่นดินของยุโรป ถนนหนทางกว้างใหญ่ทันสมัย ปลุกค้นไม้ไผ่สองข้างทางอย่างเป็นระเบียบแบบเดียวกับถนนในลอนดอน ปารีส อาคารที่ทำการรัฐบาล มหาวิทยาลัย พิพิธภัณฑ์ ไปรษณีย์กลาง

สถานีรถไฟ ศูนย์กลางโทรคมนาคม ฯลฯ ล้วนสวยงามด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมอังกฤษ อิตาลี ฝรั่งเศส เยอรมัน ด้วยกันทั้งสิ้นทั่วแผ่นดินกัลกัตตาแม้แต่อาคารร้านค้าก็ยังหน้าตาแบบยุโรป ศิลปะแบบคลาสสิก และยังมีใหญ่โตโอฬารอีกต่างหาก ถึงจะเก่าแก่แต่ก็ทรงคุณค่าน่าอนุรักษ์ไว้แบบเครื่องสังคโลก เบญจรงค์ และลายคราม ความเก่าแก่ของกัลกัตตา อินเดียจะต้องรักษาไว้ เข้าใจเลือกเจ้านายผู้มายึดครองก็ดีแบบนี้แหละ

รถเล่นไปตามถนนสายยวหาร์ลาล เนห์รู คูหฺรหฺราใหญ่โต สะอาดปราศจากขยะมูลฝอยและของปฏิกูลมูลสัตว์ สะอาดยิ่งกว่าในปารีสหลายเท่า ตามทางเดินเท้าและถนนมีใบไม้สีเขียวสดสีเหลืองร่วงหล่นบ้างก็ยังดูเป็นศิลป์ เพิ่มสีสันให้แก่ท้องถนน โรงแรมใหญ่และเก่าแก่ในย่านถนนสายนี้ ที่เด่นดังที่สุดก็คือ แกรนด์โฮเทล สวยหฺร ด้วยสถาปัตยกรรมสไตล์อิตาเลียนแบบเรอเนซองส์ และบาร็อก ผสมผสานงามตระการตาสามารถจะอวดเขาได้ว่า ถ้าใครไม่มีปัญญาจะไปเที่ยวยุโรป ก็มาดูได้ที่กัลกัตตา เพราะอังกฤษได้ยกยุโรปเอามาวางไว้ที่นี่แล้ว บริเวณย่านนี้ถ้าจะเปรียบไปแล้ว ก็ต้องเรียกว่าแคนสวอร์ค ส่วนแคนนรกก้อยู่อีกด้านหนึ่งของกัลกัตตา มาเมืองนี้เหมือนได้ยลทั้งสวอร์คและนรกรพร้อมๆ กันไป จะได้เห็นทั้งมุมมืด มุมสว่าง ผมนั่งชมความงามของกัลกัตตา แคนสวอร์คอย่างเพลิดเพลิน วสันต์ก็หักพวงมาลัยรถเลี้ยวเข้าไปตามถนนซอยสายหนึ่งแล้วมาหยุดลงตรงบริเวณกว้างใหญ่ ได้ยินวิชัยบอกว่าพามาชมวังสุลต่านเก่าแก่ นามของสุลต่านผมจำไม่ได้ อาคารใหญ่สง่างามมากเพราะสร้างด้วยหินอ่อนสีขาวเหมือนอาคารวิกตอเรียเมโมเรียล มองเห็นสระน้ำใหญ่น้ำใสสะอาด มีอ่างน้ำพุใหญ่โตสวยงามแบบในพระราชวังแวร์ซายที่ปารีส มีประติมากรรมแกะสลักมากมายที่สร้างขึ้นจากหินอ่อนวางประดับบารมีไว้อย่างเหมาะสม การวางรูปแบบภูมิสถาปัตย์จัดไว้แบบเดียวกับพระราชวังในยุโรป เสาหินแต่ละต้นก็สูงใหญ่ สลักเสลาลวดลายไว้ทั้งหัวเสาและโคนเสาอย่างวิจิตรพิสดาร พื้นห้องของ

ตัวอาคารก็เข้าใจใช้หินอ่อนสีต่างๆ วางประดับรับกับตัวอาคาร ฝ้าเพดานก็งามระยับด้วยโคมไฟแก้วเจียระไน ภายในห้องใหญ่มีประติมากรรมหินอ่อนแกะสลักเป็นรูปหนุ่มหล่อ สาวสวย ที่ชอบทำผ้าผ่อนหลุยๆ รวมทั้งรูปเทพบุตรเทพธิดาที่มีมาในเทพนิยายกรีกก็มีประดับไว้อย่างมีศิลปะ

ประวัติของอาคารวังสุลต่านอินเคียมีว่า เดิมก็เป็นที่พักของเศรษฐีพ่อค้าชาวอังกฤษที่มาตั้งรกรากตั้งแต่สมัยควีนวิกตอเรีย แล้วก็ เป็นมรดกตกทอดมาจนถึงลูกหลาน ในที่สุดลูกหลานก็เลยขายต่อให้สุลต่านอินเคีย มีสมบัติก็ผลักดันกันชม เพียงชั่วลมหายใจยังเข้าออกได้ หยุคหายใจเมื่อไรจะตกไปเป็นสมบัติของใครก็ไม่มีใครรู้ เค้นดูพอทั่วถึงแล้วก็ต้องอ้อลา ลืมถามไปว่าต้องจ่ายค่าเข้าชมไปที่สิบรูปี อาคารหรูหราแบบวังสุลต่านแห่งนี้มีอยู่หลายสิบแห่ง ที่เป็นของรัฐบาลก็มี เอกชนระดับมหาเศรษฐีก็มี นักการเมืองที่โกงกินโดยปราศจากหลักฐานก็มาก อันเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของอาคารสวยและใหญ่โตนี้ ทำให้กัลกัตตาได้รับสมญานามว่า นครแห่งเวียงวัง (City of Palaces) แต่ผมว่าถ้าจะนับปริมาณอาคารสวยสง่าอ้ออิฟารกันแล้ว กัลกัตตาน่าจะเป็นรองบอมเบย์ (Bombay) นะครับ จากที่นี้วสันต์แจ้งว่าจะพาผมไปชมสวนเอเคนต่อไป

อาคารหลังใหญ่ไม่แพ้เวียงวังที่ยังไม่ทรุดโทรมก็เห็นจะเป็นอาคารศาลาว่าการรัฐบาลภายในบริเวณสวนเอเคน ที่แสนจะกว้างใหญ่และร่มเย็นด้วยแมกไม้نانาพันธุ์ ในอดีตเคยเป็นที่พักของอุปราชแห่งอินเคีย ที่ควีนวิกตอเรียทรงแต่งตั้งมาให้ปกครองดูแลอินเคียต่างพระเนตรพระกรรณ ครั้นเมื่อย้ายเมืองหลวงจากกัลกัตตาไปยังกรุงเคลลีแล้ว วังหรือทำเนียบ หรือจวนแห่งนี้จึงกลายเป็นที่พักของผู้ว่าราชการแห่งแคว้นเบงกอลสืบต่อไป ถึง พ.ศ. ๒๕๕๕ หรือ ค.ศ. ๒๐๑๒ ทำเนียบของอุปราชอินเคียก็มีอายุครบ ๒๑๓ ปีพอดี เพราะสร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๓๔๒ (ค.ศ. ๑๗๙๙) ในสมัยที่ ลอร์ดเวลเลสเลย์ ดำรงตำแหน่งอุปราชอินเคีย

อำลาจากบริเวณสวนเอเคนซึ่งมีเนื้อที่กว้างใหญ่เกือบ ๒๐ ไร่
 วสันต์พามาโอบชมความงามของศาลว่าการเทศบาลนครกัลกัตตา
 และอาคารที่ทำการของศาลสถิตยุติธรรม ซึ่งก็สร้างขึ้นด้วยหินอ่อน
 ขาวบริสุทธิ์ทั้งสองหลัง อาคารคอนกรีตที่ก่ออิฐถือปูนธรรมดา
 อังกฤษสร้างไม่เป็น ที่ต้องทำกันใหญ่โตสวยงามล้ำค่าใช้งบประมาณ
 มากๆ ก็เพื่อเอาไว้อวดคนอินเดียให้เห็นว่า อารยธรรมตะวันตกนั้น
 ยิ่งใหญ่เพียงไร เป็นการตัดไม้ข่มนามให้คนอินเดียเจ้าของประเทศได้

พนักงานต้อนรับที่แกรนด์ไฮเทลแต่งตัวหรูหราสง่างามแบบนี้

มีจิตสำนึกว่า จงอย่าคึกคอบกู่เอกราชเป็นอันขาด

ท่านลอร์ดเวลเลสเลย์ อุปราชอินเดีย ผู้ริเริ่มสร้างทำเนียบและ
สถานที่ทำการของรัฐบาลเจ้าอาณานิคม มีคติประจำใจว่า

อินเดีย ควรจะถูกปกครองจากวังใหญ่ ไม่ใช่จากตึกแถวหรือ
บ้านพัก

ก็ด้วยเหตุนี้ วังประทับหินอ่อนถึงถูกสร้างขึ้นเป็นคอกเห็ด
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ต้องอยู่ทำเนียบหินอ่อน เศรษฐีอังกฤษรวมทั้ง
สุลต่านรัฐต่างๆ จึงพากันเอาอย่าง แข่งขันกันสร้าง จ้างสถาปนิก
วิศวกร และศิลปินประติมากรจากอังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี เข้ามา
ระดมสติปัญญากันสร้าง จนกัลกัตตาบ้านป่าเมืองเถื่อนกลายเป็น
ยุโรป บนแผ่นดินอินเดียไปอย่างสมบูรณ์แบบค่ายประการณะนี้

นี่คือกุศลผลบุญที่อินเดียเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษมานานกว่า
๒๐๐ ปี ถ้าญี่ปุ่นไม่อาละวาดฟาดหางเป็ดสงครามมหาเอเชียบูรพา
ขจัดอิทธิพลของพวกฝรั่งตาน้ำข้าวที่เป็นเจ้าเข้าครองแผ่นดินเอเซีย
ป่านนี้อินเดียก็คงอาจจะยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษอยู่ก็ได้ รวมไปถึง
ถึงพม่า มลายู ศรีลังกาด้วย

วสันต์ขับรถผ่านมาทางอาคารสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว
แห่งแคว้นเบงกอลตะวันตก (West Bengal Tourist Office) แล้วมา
โผล่ทางถนนสายเอกที่เลียบบฝั่งแม่น้ำฮูกลี แถวนี้มีอาคารร้านค้า
หนาแน่น ตึกสูงขนาด ๕-๗ ชั้นมองเห็นทั่วไป ใครๆ ต้องรู้จักย่าน
ถนนสแตรนด์ (Strand Rd.) ทั้ง สแตรนด์ นอร์ท สแตรนด์ เซาท์
เนื่องจากเป็นถนนที่ตัดผ่านไปไถ่ย่านสถานที่ทำการของรัฐบาล เช่น
สำนักงานศุลกากรที่ทำการไปรษณีย์กลาง ศาลฎีกา และท่าเทียบเรือ
ใหญ่อีกหลายอย่าง ล้วนเป็นอาคารเก่าแก่สวยงามสร้างมาตั้งแต่
รัชสมัยควีนวิกตอเรียเกือบทุกแห่ง จะมีบางอาคารเท่านั้นที่สร้างใหม่
รูปลักษณะที่ขาดความงามวิจิตรเหมือนสาวที่นุ่งกางเกงยีนสวมเสื้อยืด
ไปอยู่ในกลุ่มสาวที่สวมชุดไทยจักรีไทยบรมพิมาน คุณแล้วรำคาญตา
จากการที่ผมนั่งรถไซด์ซีอิงชมเมืองกัลกัตตา สังเกตเห็นว่าได้เห็น

สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวของอินเดียชุกชุมมาก คือคล้ายกับว่าต่างคนต่างทำ รัฐไครรัฐมัน รัฐบาลกลางไม่เกี่ยวทำนองนั้น เฉพาะที่ผมจำได้ก็มีสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐพิหาร (Bihar) รัฐโอริสสา (Orissa) ราชราชสถาน (Rajasthan) รัฐเบงกอลตะวันตก (West Bengal) แล้วที่จกจำไม่ได้ก็มีอีกหลายแห่ง รัฐอุตตรประเทศ ซึ่งเป็นเขตที่ตั้งของพุทธคยา สารนาถ ราชคฤห์ นาลันทา พาราณสี ก็มีด้วย แสดงว่ารัฐบาลอินเดียไม่มีองค์การ หรือกระทรวงส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง รัฐต่างๆ จึงต้องจัดการกันเอง

กัลกัตตานครหลวงเก่าของอินเดีย ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกมากมายหลายแห่งที่ผมไม่มีเวลาจะไปแวะเยี่ยมเยือน เพราะเกรงใจเพื่อนที่จะต้องขับรถติดต่อกันหลายชั่วโมง หากจะพำนักอยู่กัลกัตตานานเกินไปก็จะไม่มีเวลาสำหรับแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิอีกหลายรัฐหลายเมืองที่ยังรออยู่ข้างหน้า เมืองกัลกัตตาจึงต้องตัดรายการไปบ้าง เช่น ท้องฟ้าจำลอง เทวาลัยเจ้าแม่กาลี (ผมไม่ต้องการเห็นการฆ่าแพะบูชาโย) อาคารราชวัน วัดเบลัวร์ ของพวกที่นับถือท่านราม กฤษณะ ป้อมวิลเลียม และมหาวิทยาลัยศานตินิเกตันของท่านรพินทรนาถ ตกอร์ กวีเอกของอินเดีย ทำเรือไคมอนส์ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นที่พำนักพักพิงของบรรดาโจรสลัดโปรตุเกส ป้อมปราการโบราณอีกหลายแห่งซึ่งมีประวัติศาสตร์เกี่ยวพันกับการต่อสู้ และการยึดครองอินเดีย ตามที่กล่าวแล้ว ผมจำใจตัดออกไปทั้งสิ้น ยังโชคดีที่ได้โฉบไปถ่ายรูปอาคารไรเตอร์สหลังใหญ่โตมโหฬารไว้แล้ว อาคารหลังที่นี้น้อย่าได้เข้าใจผิดคิดว่า พวกนักเขียนอินเดียมารวมตัวกันอยู่ที่นี่ที่แท้จริงก็คือถูกใช้เป็นอาคารที่ทำงานของเสมียนพนักงานชาวอังกฤษที่เป็นลูกจ้างของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเขมือบอินเดียเข้าเป็นอาณานิคม East India Company ไม่ใช่เป็นบริษัทของเอกชนธรรมดาที่ตั้งใจจะเข้ามาทำการค้าโดยสุจริตเยี่ยงนักธุรกิจหรอกครับ เชื่อผมเถอะ ล้วนเป็นพวกพ่อค้าบังหน้า ปรารถนาล่าอาณานิคมทั้งนั้น เริ่มต้นตั้งแต่

มิสเตอร์ จ๊อบ ชาร์น็อก (Job Charnock) เข้าไปตั้งถิ่นฐานในกัลกัตตามองหาที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของบริษัทอีสต์อินเดีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) แล้วก็เลือกทำเลที่ตั้งได้ที่ตำบลกาลีกาตา (Kalikata) อันเป็นจุดเริ่มต้นของเมืองกัลกัตตา ที่ผมได้เคยเล่ามาแล้ว ซึ่งผลที่สุคอินเดียก็ตกเป็นอาณานิคมเพราะความหลงผิด คิดว่าอังกฤษจะมาลงทุนด้วยความสุจริต อินเดียตื่นเต้นยินดีต้อนรับฝรั่งชาวยุโรปเกือบทุกชาติ เพราะโรคเหือดฝรั่งจึงต้องเป็นไข้ฆ่าฝรั่งถึงร้อยกว่าปีสลายไป ประเทศไทยของเราก็เกือบไปเหมือนกัน

เมื่อได้คัดรายการที่จะไปเที่ยวออกไปหลายแห่งแล้ว ผมก็ขอให้หัวหน้าขับรถพาไปเยี่ยมมหาโพธิสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก เพราะสมาคมนี้มีผลงานมากมายในด้านทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้ฐานะของพุทธคยา ตลอดจนสังฆะนิยสถานที่สำคัญๆ เป็นศูนย์กลางส่งเสริมการศึกษาทางพระพุทธศาสนา จัดหาสถานที่พำนักให้แก่พระภิกษุที่เดินทางมาจาริกธรรมแสวงบุญ และมาศึกษาเล่าเรียนทำปริญญาในอินเดีย ฯลฯ

มหาโพธิสมาคมมีความสำคัญในฐานะขององค์กรฟื้นฟูพุทธสถาน และพุทธศาสนาในชมพูทวีป หากไม่มีมหาโพธิสมาคมเป็นกำลังหรือเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง ชาวพุทธทั้งหลายในต่างแดนคงจะไม่มีโอกาสได้เดินทางเข้าไปจาริกธรรม ไปกราบถวายสักการะสังฆะนิยสถานของพระบรมศาสดาของเราได้เช่นทุกวันนี้

มหาโพธิสมาคมจึงเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่บำเพ็ญคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ให้แก่พุทธศาสนิกชนทั่วโลก ท่านผู้ให้กำเนิดสมาคมอันยิ่งใหญ่นี้เป็นชาวศรีลังกา มีนามว่า ท่านอนาคาริก ธรรมปาละ

ผมจำได้ว่าวสันต์ขับรถออกไปทางถนนสายใหญ่ คือถนนมหาตมะ กานธี (Mahatma Gandhi Road) ถนนสายนี้เชื่อมต่อกับถนนสเตรนค์ และผ่านมหาวิทยาลัยกัลกัตตาคัวย ในย่านอันเป็นที่ตั้ง

ของวิหารของมหาโพธิสมาคมเรียกกันว่า คอลเลจ สแควร์ เพราะเป็นที่ตั้งของวิทยาลัย หรือวิทยาเขตของมหาวิทยาลัย มีถนนตัดผ่านมาในย่านนี้หลายสายด้วยกัน ในจำนวนนี้มีถนนราชา ราม โมฮัน (Raja Ram Mohan) และถนนบัมกิม ชัตเตอร์จี (BamKim Chatterjee) รวมอยู่ด้วย ตรงข้ามกับวิหารของมหาโพธิสมาคม เป็นที่ตั้งของอาชุตอชมิวเซียม (Ashutosh Museum) อันเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยกัลกัตตา ทำเลที่ตั้งของวิหารจึงอยู่ในชุมชนที่เจริญและสวยงาม แม้วิหารของมหาโพธิสมาคมจะไม่ใหญ่โตโอฬารเท่าใด แต่ก็เป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธทุกชาติ มาถึงที่นี่จึงมีแต่ความอบอุ่นใจเหมือนได้มาเยี่ยมเยียนบ้านญาติสนิทหรือญาติธรรม บางครั้งผมมีความรู้สึก ว่า ชาวพุทธทุกคนเป็นพี่น้องของผมซึ่งมีสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระบิดา

วิหารมหาโพธิสมาคมสร้างเสร็จและได้กระทำพิธีเปิดเป็นปฐมฤกษ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ มีอายุครบ ๕๓ ปีใน ค.ศ. ๒๐๑๓ (พ.ศ. ๒๕๕๖) เมื่อวสันต์จจรดเข้าสู่ที่เข้าทางแล้ว ก็พากันเดินเข้าสู่ตัวอาคารบริเวณห้องโถงชั้นล่าง ซึ่งมองเห็นเสาหินตั้งเรียงรายเป็นทิวแถวลึกเข้าไปภายในตัวอาคารหรือวิหาร มีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ หลายนองค์ ล้วนได้รับการบริจาคมาจากประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น เช่น ไทย พม่า ศรีลังกา เนปาล ทิเบต จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น ด้านหลังสุดของห้องโถงนี้มีพระสถูปศิลาสี่คำภายในมีพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าสถิตอยู่ ผมและเพื่อนทั้งสองพร้อมใจกันทรุดตัวลงกราบและสวดมนต์บูชาคุณของพระศรีรัตนตรัย ในขณะที่รอบๆ บริเวณมีแต่พระภิกษุพม่า ลังกา พระทิเบต หลายนิกายพากันนั่งบริกรรมทำสมาธิกันอยู่ด้วยความเคารพ มีฆราวาสหนุ่มสาวห่มขาวแยกกันสวดมนต์เป็นกลุ่มๆ ตามบริเวณโคนเสาพระวิหาร บรรยากาศเงียบสงบวังเวงใจเหมือนอยู่ในวัด เครื่องประดับจัดตกแต่งไว้ดูงามตา เสาทุกต้นและฝาผนังทาสีฟ้าสศไส

ออกจากพระวิหารอ้อมไปทางด้านหลังเป็นที่ตั้งของตัวอาคารใหญ่เป็นตึกสูง ๓ ชั้น คุ่มั่นคงแข็งแรงค้ำที่สร้างมานานกว่า ๕๐ ปีแล้ว มีชื่อเรียกกันว่า ตึกฟอสเตอร์ (Foster) เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลบริหารมหาโพธิสมาคม ได้ให้ความรู้ว่าอาคารหลังนี้ ผู้ที่มีจิตศรัทธาสั่งสร้างให้ได้แก่หม่อมชื้อ แมรี อี. ฟอสเตอร์ (Mrs. Mary E. Foster) ปัจจุบันใช้เป็นสำนักงานที่ทำการของมหาโพธิสมาคม ส่วนหนึ่งเป็นห้องสมุดเกี่ยวกับพุทธศาสนาและเป็นกองบรรณาธิการนิตยสารรายเดือน *Maha Bodhi* ตัวอาคารบางส่วนสำรองไว้ให้เป็นห้องพักแรมของพระภิกษุสามเณรที่เดินทางมาจาริกธรรมแสวงบุญหรือมาศึกษาทำปริญญาในอินเดีย ก็นับได้ว่าสมาคมนี้ได้เป็นที่พึ่งพาของพระเถรทุกชาติทุกภาษามานานกว่า ๕๐ ปีแล้ว สมกับชื่อของสมาคมที่ว่า มหาโพธิ คือเป็นร่มโพธิใหญ่ ใครไปมาหาสู่ก็เหมือนได้รับความร่มเย็นเป็นสุขภายใต้ร่มโพธิ์กิ่งใหญ่ใบหนา ผมขออนุโมทนาสาธุการต่อควงวิญญูณของท่านผู้ให้กำเนิดสมาคมอันยิ่งใหญ่นี้ คือ ท่านอนาคาริก ธรรมปาละ รวมทั้งหม่อม แมรี อี. ฟอสเตอร์ ตลอดจนผู้บริหารสมาคมที่สืบทอดเจตนารมณ์ของท่านธรรมปาละทุกท่านด้วย เพราะท่านมีส่วนช่วยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาบนแผ่นดินชมพูทวีปจากยุคทมิฬที่มีคมมืด จนถึงยุคที่ควงประทีปเริ่มฉายแสงสดใสเหนือแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิอีกวาระหนึ่ง

นอกจากสำนักงานใหญ่ของมหาโพธิสมาคม ใจกลางกรุงกัลกัตตาแล้ว ทางสมาคมยังได้ไปสร้างสถานที่พักแรม และอนุสรณ์สถานหลายแห่งกระจายไปตามหัวเมืองต่างๆ เช่นที่ เมืองคยา อันเป็นที่ตั้งของพระมหาสถูปพุทธคยาได้สร้างเป็นอาคารขนาดใหญ่ไว้ให้เป็นที่พักแรมของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่เดินทางมาราบถวายสักการะ สถานที่พระพุทธรองค์ทรงศรีสร้อย โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ใครจะมาขอพักก็ได้ สมาคมมีจุดประสงค์สร้างไว้ใกล้สถานีรถไฟให้มากที่สุดจะได้ไม่เป็นภาระยุ่งยากในการเดินทางหลายต่ออย่างเช่นที่เมืองคยา ผู้จาริกธรรมแสวงบุญก็สามารถเดินทางจาก

อาคารของมหาโพธิสมาคมไปยังจุดที่ตั้งของ พระมหาสถูปพุทธคยา และต้นมหาโพธิ์ที่ทรงศรีสุริย ได้ภายในเวลาไม่เกิน ๒ ชั่วโมง หากนั่งรถเมล์หรือรถม้าก็สะดวกเที่ยวประมาณ ๑๕ นาทีก็ถึงแล้ว

นอกจากอาคารที่พักแรมที่พุทธคยาดังกล่าวข้างต้น ผมยังได้เห็นผลงานของมหาโพธิสมาคมไปสร้างไว้ที่กรุงเคลี นครหลวงอินเดียอีกด้วย จำได้ว่าใช้ชื่อ พุทธวิหาร สร้างไว้ติดกับวัดลักษมีนารายณ์ ซึ่งเป็นวัดฮินดู ถึงแม้จะไม่ใหญ่โตโอฬารเหมือนวิหารวัดฮินดูแต่ก็สวยงามตามอัธยาศัย มีห้องสมุด ที่พักแรมพร้อมต้อนรับท่านพุทธศาสนิกชนจากทุกชาติทุกภาษาเพราะว่าเราล้วนเป็นญาติธรรม เป็นพุทธบุตร พุทธธิดา ร่วมบิดาเดียวกัน หากท่านผู้อ่านได้มีโอกาสไปแสวงบุญถึงกรุงเคลี ถ้ามีเวลาควรจะไปแวะเยี่ยมพุทธวิหารด้วยครับ เพราะพระพุทธรูปประธานภายในพระวิหารงามนักหนาเป็นพุทธรูปแบบของสารนาถ ปางทรงแสดงพระธรรมเทศนา

ที่เมืองบอมเบย์ (Bombay) เมืองท่ายิ่งใหญ่ทางทิศใต้ของอินเดียก็ยังปรากฏผลงานของมหาโพธิสมาคมไปสร้างไว้อีก ถึงแม้ว่าจะไม่สวยงามอย่างที่กรุงเคลี แต่ก็พอได้อาศัยพักแรมได้ สร้างอยู่ตรงข้ามกับสนามกีฬาคริกเกตที่อังกฤษสร้างไว้ จำชื่อไม่ได้แล้วครับ แต่จำชื่อถนนได้คือ ถนนปารเอล (Parel Road) ถนนสายนี้สามารถนำไปสู่สวนสัตว์และอุทยานวิกตอเรียได้ ถ้าลงไปทางใต้ก็จะผ่านวิหารมัมบาเทวี (Mumbadevi Temple) แล้วถ้านั่งรถลงไปทางใต้เรื่อยๆ ก็จะไปถึงทะเลของมหาสมุทรอินเดีย ได้ไปชมประตูอินเดีย (Gateway of India) อันงามสง่าและยิ่งใหญ่ นี่ขนาดผมไปเหยียบบอมเบย์มาแล้วสิบปีแล้ว ยังประทับใจในความงามของบอมเบย์อยู่ มิรู้เลือน (บอมเบย์ปัจจุบันถูกเปลี่ยนชื่อเป็นมุมไบ)

นอกจากนี้ยังมีผลงานของมหาโพธิสมาคมอยู่ที่เมืองลัคเนา ในแคว้นอุตตรประเทศ ผมจำได้ว่าพุทธวิหารที่ลัคเนา อยู่ใจกลางเมืองซึ่งเป็นชุมชนหนาแน่น หากนักจาริกธรรมแสวงบุญพลัดหลงเข้าไปก็สามารถเข้าไปขอพักได้รับรองว่าไม่ต้องจ่ายเงิน แต่จะศรัทธา

ทำบุญช่วยค่าน้ำค่าไฟค่าใช้จ่ายของสมาคมบ้างก็ตามแต่กำลังทรัพย์ของท่าน เพราะการทำบุญสร้างกุศลนั้นจะคลบ้นกาลแต่ความสุขมาให้ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

ผมมีจิตศรัทธาเลื่อมใสในกิจการอันเป็นประโยชน์ของมหาโพธิสมาคมมาก จึงได้บรรยายไว้อย่างละเอียดถึงสถานที่ตั้งของที่พักรแรม ซึ่งสมาคมได้สร้างไว้บริการตามหัวเมืองต่างๆ เท่าที่ได้พบเห็นมา ส่วนที่ไม่ได้พบหรือไม่ทราบก็คงจะมีอยู่อีกหลายแห่ง โปรดอย่าถือว่าผมให้ข้อมูลขาดตกบกพร่องเลยนะครับ หลังจากได้ชื่นชมผลงานของมหาโพธิสมาคมสมควรแก่เวลาแล้ว ผมทั้งสามก็กราบถวายบังคมลาออกจากวิหาร บริจาคบำรุงสมาคมไปคนละ ๒๐๐ รูปี ขออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ท่านอนาคาริก ธรรมपालะ ท่านผู้เกิดมาเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยแท้

ซากกองอิฐสีแดงและเศษรูปสลักหินอ่อนที่ปรักหักพัง ของ "มหาวิทยาลัยยาลันทา"
มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งแรกของโลก ปัจจุบันตั้งอยู่ที่เมืองราชคฤห์ (ใหม่)

ลัคฬามาปาณลลบุตร

วันรุ่งขึ้นหลังจากเสร็จสรรพกัษฏกัฏอาหารเข้าแบบยุโรปที่คฤหาสน์
หลังงามของเจ้าสัวปั้มน้ำมันและได้พักผ่อนเล่นภายในบริเวณสวน
รุกขชาติอันร่มรื่นกว้างใหญ่แล้ว ได้เวลา ๑๑.๓๐ น. ผมและเพื่อน
สองพี่น้องก็ออกเดินทางพร้อมด้วยกระเป๋าเสื้อผ้าใบใหญ่ ๓ ใบ โดย
มีชยานันท์ ลูกชายของวิชัยเป็นโชเฟอร์

เมื่อเดินทางมาถึงท่าอากาศยานกัลกัตตาที่เรียกกันว่า สนามบิน
คัมคัม (Dum Dum Airport) เมื่อเวลา ๑๒.๐๐ น. รอเวลาไม่ถึง ๒๐
นาที ก็ได้เวลาเดินไปขึ้นเครื่องซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่ ไม่ทราบว่าเป็น
เครื่องบินแบบอะไร เห็นแค่เพียงว่าเป็นเครื่องบินสองเครื่องยนต์
ขนาดไล่เลี่ยกับเครื่องบินแอฟโร่ ที่การบินไทยเคยใช้บริการผู้โดยสาร
ภายในประเทศสมัยก่อน พอได้เวลาเที่ยงครึ่งตรง เครื่องบินก็เริ่ม
แก๊ทขึ้นออกไปตั้งลำตรงรันเวย์แล้วเร่งเครื่องเต็มทีไผ่บินขึ้นสู่ห้วง
เวหา มองเห็นตัวเมืองกัลกัตตา แม่น้ำฮูกลีที่กว่นไปมาอยู่เบื้องล่าง
ท่ามกลางแสงแดดที่แผดกล้าท้องฟ้าสีครามสดใส ใช้เวลาบินไปไม่
นานเท่าไรได้เห็นปุยมะเขาวพราวฟ้าอยู่เบื้องล่างชั่วพริบเดียว เครื่องก็
ลดระดับลงสู่สนามบินเมืองรานจี (Ranchi) ในรัฐพิหาร (Bihar) เพื่อ
รับส่งผู้โดยสาร เมื่อเวลาล่วงไปประมาณ ๑๕ นาทีก็อำลารานจี บิน
ตรงไปจุดหมายปลายทางคือเมืองปัตนะ (Patna) หรือปาณลลบุตร ใน
สมัยพุทธกาล ปัตนะในปัจจุบันนี้มีฐานะเป็นเมืองหลวงของรัฐพิหาร
ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย

เครื่องบินโผผินบินสู่ฟากฟ้าข้ามแนวภูผาและแผ่นดินที่ค่อนข้างแห้งแล้ง บางแห่งจึงจะแลเห็นสีเขียวของป่าไม้บ้าง ส่วนมากมักจะเป็นเทือกเขาหัวโล้นเตียนโล่งไปตลอด ทั้งนี้คงเป็นเพราะความแห้งแล้งของอากาศที่ขาดฝน มากกว่าถูกผู้คนมาทำลายป่าแบบในบ้านเมืองเรา เครื่องบินไต่ระดับบินขึ้นสูงระดับ ๓,๐๐๐ ฟุต บินชนปุยมะเข้สีขาวไปตลอดทาง บางช่วงก็มีตกลูมอากาศวูบวบบ้างตามธรรมเนียมของการเหาะเหินเดินอากาศ ขนาดบินด้วยเครื่องจัมโบ้ ๗๔๗ ที่ลำใหญ่ราวกับวิมานลอยฟ้า ยังพาผู้โดยสารไปตกลูมอากาศถึงขนาดบาดเจ็บสาหัสตัวลอยจากที่นั่งกระแทกกับเพดานเครื่องบิน ต้องร่อนลงฉุกเฉินส่งเข้าโรงพยาบาลกลางทางก็มี ชีวิตก็ต้องไปตามดวงแบบนี้แหละครับ แต่สำหรับผมซึ่งยึดถือคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาคาทถาคตเจ้าที่ทรงสอนว่า อย่าประมาท ผมจะคาดเข็มขัดรัดตัวเองติดกับเก้าอี้นั่งตลอดการเดินทาง แต่จะคาดแบบหลวมๆ ไว้เมื่อเครื่องบินอยู่เหนือเมฆแล้ว แม้จะเกิดเหตุเภทภัยตกลูมอากาศเล็กน้อย ไหน ก็ไม่มีวันที่จะลอยจากที่นั่งไปกระแทกเพดานเครื่องบินจนคอหัก หรืออาการหนักเพราะกะโหลกศีรษะร่วงเป็นอันขาด

๑๔.๓๐ น. เครื่องบินไต่ลดระดับเพดานบินต่ำลงตามลำดับถลาร่อนลงสู่รันเวย์ของสนามบินเมืองปัตตะนะ ถ้าจะเทียบกับท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอน ของเราก็คงจะสูสีกัน ก็เป็นอันว่าผมได้มาเหยียบแผ่นดินเมืองปัตตะนะหรือปาฏลีบุตรในสมัยพุทธกาล เป็นครั้งที่สองในชีวิต ครั้งแรกเมื่อ ๓ ปีที่ผ่านมา ครั้งที่มากับคณะทัวร์ไหว้พระครั้งนั้นถูกอินเดียนแอร์ไลน์ส์เอาไปปล่อยไว้ที่รานจี อ้างว่าไม่มีที่นั่งระหว่างรานจีกับปัตตะนะ คณะทัวร์ไหว้พระเลยต้องเดินทางด้วยรถบัสจัดพิเศษระหกระเหินทรมาณกันตลอดคืนด้วยความทุลักทุเลแต่ก็สนุกสนานและประทับใจ จำได้ว่าหยุดรถพักกันระหว่างทาง ลงไปลิ้มรสโรตีสี่ปังไฟกั๊กกับลำไยชาแขกถ้วยละ ๑ รูปีอย่างมีความสุขไปตลอดทางท่ามกลางอากาศหนาวเย็นต้นฤดูเหมันต์ โดยไม่มีโอกาสได้หลับนอนเลยแม้สักงีบเดียว เพราะทางจากรานจีไปปัตตะนะนั้นสุดแสน

โหด ทั้งแคบทั้งคดเคี้ยวเต็มไปด้วยหลุมบ่อ คึกคื่นเตี้ยงคิ่นยังมีวัวยืนอยู่กลางถนนสนทนากันเกือบจะทุก ๕ กิโลเมตร สงสารโซเฟอร์ที่ต้องเบรคและหักหลบเจ้าพาหนะของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าไปตลอดทางอย่างอารมณ์ดี เพราะเขามีความเชื่อว่าวัวทุกตัวเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่จะต้องให้ความกรุณาปรานี

เครื่องบินเข้าสู่ลานจอดสนามบินปัตตะแล้ว พวกเราพากันเดินลงจากเครื่องผ่านแอร์โฮสเตสสาวสวยในชุดสำหรับสี่สัปดาห์ตรงบันไดเครื่องบิน จากนั้นเดินเข้าไปภายในห้องพักผู้โดยสารเพื่อรอรับกระเป๋าดูแลทาง ประมาณ ๒๐ นาทีก็ได้ออกจากสนามบินโดยรถแลนด์คัมบี้เคลื่อนที่ล้อที่มารอรับอยู่ มีبانฑูตัวคำผอมแกร็นเป็นผู้ขับมาส่งยังสถานที่พักแรมคือโรงแรมปาณิสบุตร อโศก ซึ่งเป็นโรงแรมที่ทันสมัยแห่งหนึ่ง ท่านอย่าได้สงสัยว่าโรงแรมแห่งนี้เหตุใดจึงมีคำว่า อโศก ซึ่งเป็นพระนามของพระเจ้าอโศกมหาราชต่อท้าย ผมสอบถามผู้จัดการโรงแรมดูแล้วได้ความว่ามีได้เป็นโรงแรมของเจ้านายเชื้อสายในราชสกุลของพระเจ้าอโศกมหาราชเลย เอาพระนามมาต่อท้ายไว้ให้คล้ายกับว่ามีพระบารมีของพระองค์ท่านทรงปกป้องอยู่ ดูไปก็คล้ายๆ กับคำว่า Royal ในภาษาอังกฤษ ที่ติดอยู่กับชื่อโรงแรม สีนคำแทบทุกชนิดแม้กระทั่งสุราบุหรี เดิมคำว่า Royal ลงไป ใครไม่รู้ก็คิดว่า เป็นของสูงของพระราชาทรงโปรดปราน ท่านองนั้นแหละครับ เมื่อพูดถึงพระนามของพระเจ้าอโศกมหาราช ผมนึกขึ้นได้ว่า โรงแรมขนาดใหญ่ที่อยู่ติดกับท่าอากาศยานคัมคัมที่กัลกัตตาก็มีชื่อว่า อโศกแอร์พอร์ทโฮเทล เขาถือเป็นพระนามที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับธุรกิจการค้าที่จะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในอนาคต เท่าที่ผมได้ประสบพบเห็นตามเมืองใหญ่น้อยทั้งปวงมีแต่คำว่าอโศกทั้งนั้น เพียงแต่ยังไม่เห็นอโศกเอเยเตอร์ หรืออโศกเรสทัวรันต์เท่านั้น

โรงแรมปาณิสบุตร อโศก เป็นตึกสูง ๗ ชั้นทันสมัยพอสมควร ห้องนอนปรับอากาศเย็นฉ่ำ ห้องน้ำสะอาดปราศจากกลิ่นเหม็นคุณภาพขนาดนี้ก็ดีที่สุดแล้วครับสำหรับคืนแค้นภารตะในฝัน หลังจาก

ได้พักผ่อนทำธุระส่วนตัวแล้ว เราก็เริ่มรายการเยือนแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิกันทันทีโดยมีมิสเตอร์วสันต์รับหน้าที่เป็นสารที ออกจากโรงแรมตรงไปยังปั้มน้ำมันของเขาแล้วปล่อยให้ลูกน้องลง จากนั้นก็มุ่งตรงไปยังวัดอโศการาม พระอารามอันยิ่งใหญ่ในสมัยพุทธกาล การเดินทางใช้เวลาประมาณ ๑๕ นาทีก็ถึงที่หมาย จอดรถไว้ที่ลานจอดเรียบร้อยแล้วก็พากันเดินเข้าสู่บริเวณพุทธาวาสอันศักดิ์สิทธิ์ด้วยดวงจิตอันเบิกบาน วสันต์พาเดินตรงไปยังศาลาที่มีเสาสูงใหญ่ ๔ ต้น มีแท่นอยู่ตรงกลางและมีเสาหินเก่าแก่หักเป็น ๒ ท่อนวางอยู่ เสาที่เห็นอยู่นี้มีประวัติว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างไว้เป็นพุทธบูชา มีลักษณะเป็นหินทรายหยาบๆ ส่วนที่เป็นหัวเสาเป็นสิงห์ ๔ ตัว ยืนหันหลังชนกันนั้นได้ถูกนำไปรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ เสียหายที่หักเพราะพวกโจรบาปหยาบช้าเจตนาทำลายด้วยความริษยา เพราะพระพุทธศาสนาในยุคนั้นมีความสำคัญเป็นศาสนาประจำชาติและราชสำนัก มีพระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกยกย่องเชิดชู พวกฮินดู พราหมณ์ อิสลาม และศาสนาอื่นจึงรวมตัวกันมุ่งทำลาย วัดวาอารามในแคว้นแคว้นปาฐลีบุตรถูกเผาและบุคทำลายจนเหลือแต่ซากปรักหักพังเห็นเป็นประจักษ์พยานทุกวันนี้

เมื่อได้มาเยือนถึงแผ่นดินถิ่นของพระเจ้าอโศกมหาราชแล้ว ถ้าไม่ศึกษาพระราชประวัติของพระองค์ท่านบ้างก็ช่างอะไรเลยเพราะพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์อินเดียที่ทรงมีพระมหารุณาทิคุณต่อชาวโลกโดยเฉพาะต่อประเทศไทยและชาวไทยทั้งปวงเป็นอย่างยิ่ง พวกเราซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนล้วนเป็นหนี้บุญคุณพระองค์ท่านในฐานะที่ท่านได้พระราชทานดวงประทีปแห่งชมพูทวีป คือ พระพุทธศาสนา ให้แก่แผ่นดินสยามตลอดจนแคว้นต่างๆ เกือบทั่วทวีปเอเชีย อินเดีย และไทยต่างใกล้ชิดกันทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นกว่าชาติใดในโลก เพราะพระเจ้าอโศกมหาราชโปรดเกล้าฯ พระราชทานสมณทูตมายังสุวรรณภูมิ ด้วยพระมหารุณาทิคุณอันยิ่งใหญ่

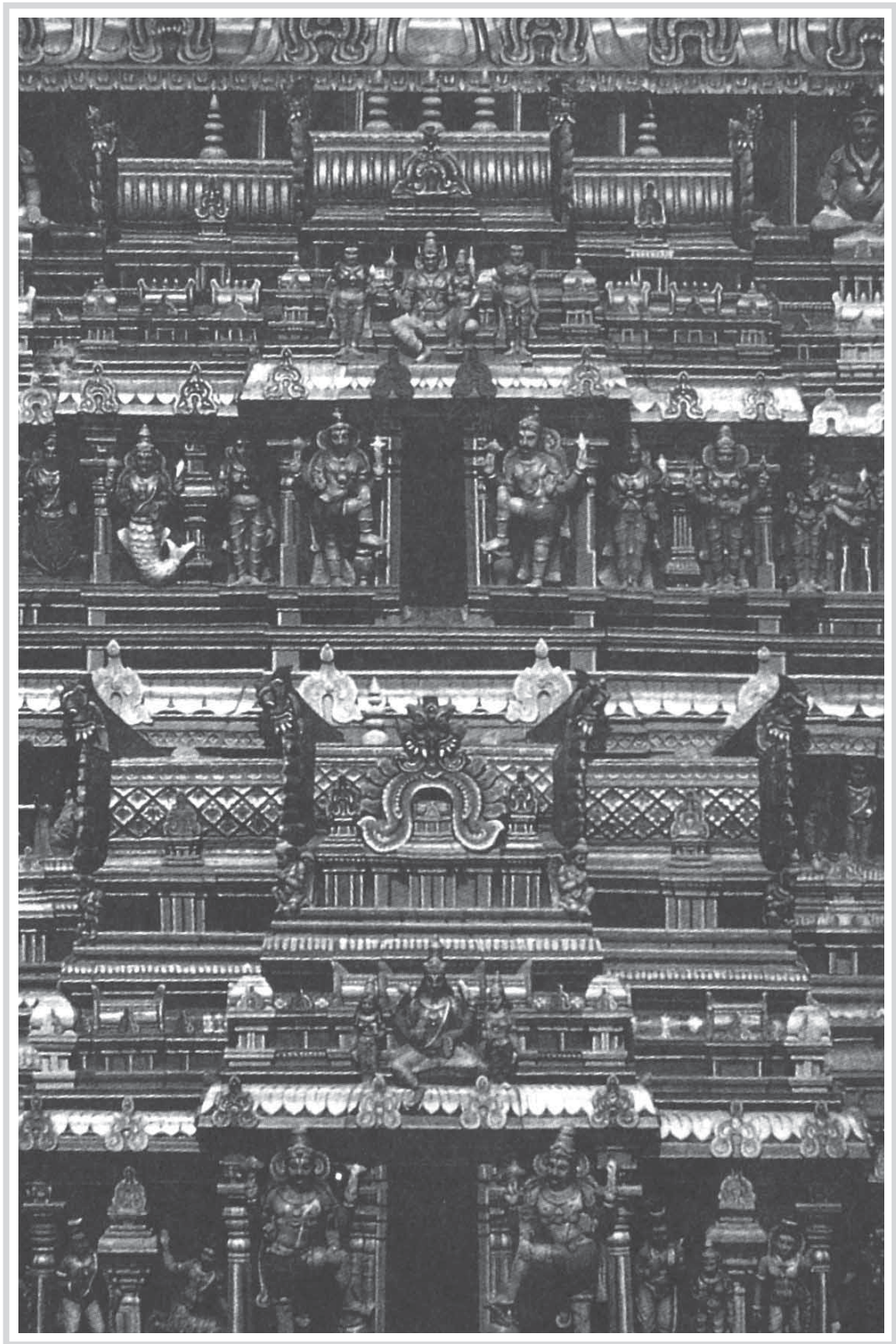
ตามประวัติศาสตร์ระบุว่าพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นพระ-
 ราชโอรสของพระเจ้าพินทุसारแห่งราชวงศ์โมริยะ เจ้าผู้ครองแคว้น
 มคธหรืออีกนามหนึ่งว่า แคว้นมคธราชฏร์ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของชมพู
 ทวีป ได้เสด็จขึ้นเสวยราชย์เมื่อพุทธศาสนายุกาลล่วงแล้ว ๒๗๓
 พรรษา ในรัชสมัยของพระองค์ โปรดให้ขยายพระราชอาณาเขตให้
 กว้างใหญ่ไพศาลออกไปทุกทิศานุทิศ ทรงพิชิตแคว้นต่างๆ อย่าง
 รวดคืบ ปราบข้าศึกผู้ไม่ยอมอ่อนน้อมต่อพระบารมีของพระองค์
 อย่างเคียดแค้น ครั้นสุดท้ายที่เสด็จไปทรงทำศึกกับแคว้นกลิงกราษฎร์
 ความพินาศของสงคราม ความตายของทหารทั้งสองฝ่ายในสนามรบ
 ที่มีศพนับหมื่นแสนทำให้พระองค์ทรงสลคพระราชหฤทัยเป็นที่สุด
 ทรงยุติสงครามตั้งแต่วันนั้น ทรงระงับการแผ่พระราชอำนาจด้วย
 แสนยานุภาพทางทหาร แต่จะทรงแผ่พระบารมีด้วยหลักธรรมที่
 พระองค์เพิ่งได้รับและทรงเลื่อมใสถึงกับทรงประกาศพระองค์เป็น
 พุทธมามกะ พร้อมทั้งทรงผนวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธานุสา
 ชั่วพรรษาหนึ่ง เมื่อทรงลาผนวชแล้วได้ทรงละเว้นจากการล่าสัตว์ตาม
 ประเพณีของกษัตริย์ ทรงเลิกเสวยเนื้อสัตว์ตลอดพระชนม์ชีพ ทั้งยัง
 ทรงโปรดให้จารึกพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ลงในแผ่น
 ศิลาขนาดใหญ่ นำไปเผยแพร่ทุกแคว้นทั้งยังทรงโปรดให้แก
 พระราชกำหนดกฎหมายให้เป็นไปตามหลักธรรมในพระพุทธานุสา
 เพื่อความผาสุกของพสกนิกรของพระองค์

ตลอดรัชสมัยของพระองค์ ได้ทรงสร้างถาวรวัตถุทางพระพุทธ
 ศาสนา สวนสาธารณะ โรงพยาบาล วิทยาลัย วิทยาลัย
 สวนสมุนไพร สถานศึกษาพระธรรมวินัย สระน้ำลำคลองไว้มากมาย
 เหลือคณานับ ที่สำคัญที่สุดคือทรงสร้างสถานที่ประชุมสังคายนา
 พระธรรมวินัย ครั้งที่ ๓ ณ วัดอโศการาม หลังจากพระธรรมวินัยได้
 รับการชำระบริสุทธิ์บริบูรณ์แล้ว พระองค์ได้ทรงโปรดให้ส่งสมณทูต
 เพื่อไปประกาศพระพุทธศาสนายังดินแดนประเทศต่างๆ ทางตะวันตก
 และตะวันออกคือแผ่นดินสุวรรณภูมิแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ได้แก่ ประเทศไทย พม่ารามัญ ศรีลังกา ชวา ตลอดจนดินแดนใกล้เคียง พระเจ้าอโศกมหาราชเสวยราชสมบัติเป็นพระธรรมจักรพรรดิอยู่ได้ถึง ๓๗ พรรษา จึงได้เสด็จสวรรคต พระเกียรติคุณของพระองค์จะทรงปรากฏอยู่คู่ฟ้าดินอย่างมีรูปลักษณ์ ชาวพุทธทั้งหลายต่างสำนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณไปตราบชั่ววันรันดร์

เท่าที่ทราบจากคำบอกเล่าของวสันต์ โกศลกิจติมศักดิ์ เพื่อนรักของผมว่า บริเวณอโศการามอันกว้างใหญ่นี้ มีทั้งซากโบสถ์วิหาร สถานศึกษาและกุฏิสงฆ์มากมาย มีสระน้ำใหญ่ที่ตรงกลางสระมีเสาของพระเจ้าอโศกมหาราช ส่วนโคนเสาปักอยู่ ส่วนท่อนบนที่หัก คือส่วนที่นำมาวางโชว์ไว้ในบริเวณเมืองปัตตะนะ หรือปาฏลีบุตร ได้ขุดพบซากวัดวาอารามได้กว่า ๕๐ วัด ขุดพบซากสถูปเจดีย์นับได้ถึง ๘๔,๐๐๐ องค์เท่ากับจำนวนของพระธรรมขันธ ซากของพระมหาวิหารใหญ่ซึ่งโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนประชุมพระสงฆ์ที่ร่วมกันสังคายนาโดยทุกองค์ต่างเป็นพระอรหันต์ จำนวนถึง ๑,๐๐๐ องค์ การประชุมสังคายนาพระไตรปิฎก ณ เมืองปาฏลีบุตร ครั้งนั้นนับได้ว่าเป็นครั้งที่ ๓ โดยมีพระโมคคัลลีบุตรเป็นประธาน พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ เมืองานสังคายนาได้สำเร็จลงแล้วอย่างบริบูรณ์ พระเจ้าอโศกมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้ส่งสมณทูตจำนวน ๘ คณะออกไปประกาศพระพุทธศาสนายังนานาประเทศดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ผมและเพื่อนทั้งสองได้เดินสำรวจไปรอบๆ บริเวณอันร่มรื่นเพื่อจะไปชมซากของมหาวิหารที่ประชุมทำสังคายนา ได้ทราบประวัติมาว่าสร้างขึ้นด้วยหินอ่อนทั้งหลังอย่างวิจิตรตระการตา แต่มาบัดนี้ได้ทรุดล่มจมลงได้แผ่นดินจนกลายเป็นแอ่งน้ำกว้างใหญ่ แลไปเห็นแต่ยอดเสาหินบางต้นที่ยังโผล่พ้นผิวน้ำอยู่ ผมชวนเพื่อนทั้งสองให้เดินจงกรมกระทำทักษิณวัตรไปรอบๆ ขอบสระ พร้อมใจกันสวดมนต์สรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และถวายสักการะดวงพระวิญญาณของพระเจ้าอโศกมหาราชด้วย เป็นที่น่า

ความงามภายในเทวาลัยของศาสนาฮินดูแห่งหนึ่งที่เมืองปาฏลีบุตร

ประหลาดใจว่าเพื่อนทั้งสองยังสวมนต์ได้คิ แม้จะมีสำเนียงเพี้ยนไปบ้าง แต่ก็ยังยึดมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่อยู่ แต่เทพเจ้าของฮินดู เขาก็ยังเคารพบูชา

อําลาจากอโศการามออกมาด้วยความอํมใจที่ได้มาเห็นปูชนียสถานสำคัญแห่งนี้เป็นครั้งแรก กลับไปถึงโรงแรมปาณลีบุตร อโศก รับประทานอาหารมื้อเย็นเรียบร้อย ก่อนแยกย้ายไปพักผ่อนหลับนอน ผมได้มอบเงินให้วสันต์ ๒,๐๐๐ ยูเอสดอลลาร์เป็นค่าที่พักและค่าใช้จ่ายในการเดินทางเยือนแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิครั้งนี้ เจ้าเพื่อนทั้งสองจะไม่ยอมรับลูกเดียวอ้างว่าขอเป็นเจ้าภาพร้อยเปอร์เซ็นต์ ต้องอ้อนวอนกันอยู่นานว่าผมไม่ต้องการเอาเปรียบเพื่อนเกินไป เท่าที่ขบรคพาตระเวนแบบนี้ก็เป็นบุญคุณหลายแล้ว ๒,๐๐๐ ดอลลาร์ที่จ่ายไปนั้น คิดเป็นเงินไทย ๖๒,๐๐๐ บาทตามอัตราแลกเปลี่ยนเหรียญละ ๓๑ บาท จ่ายเงินไปแล้วสบายใจ สุดแท้แต่เขาจะพาผมตระเวนไปไหนก็ได้

วสันต์แจ้งให้ทราบว่ารุ่งนี้ให้ออกเดินทางกันแต่เช้าตรู่ เพราะหนทางที่จะไปยังราชคฤห์และนาลันทานั้นไม่สะดวกนัก แม้ว่าระยะทางจากปาณลีบุตรเพียง ๑๐๐ กิโลเมตรเศษก็ตาม ความจริงข้อนี้เป็นที่รู้กันอยู่แล้วสำหรับการเดินทางทัวร์อินเดียสองครั้งที่ผ่านมาของผม

สำหรับวันนี้ยังมีเวลาเหลืออยู่มาก หากจะนอนพักผ่อนเฝ้าจอทีวีก็ไม่มีอะไรจะดู เพราะรู้กันอยู่ว่าทีวีอินเดียนั่นทั้งวันก็มีแต่ฉายหนังแขก คิแค่แหกปากร้องเพลงกันทั้งวันทั้งคืน รายการอื่นที่เป็นข่าวหรือสารคดีก็พอมืออยู่บ้างแต่น้อยมาก หากจะดูข่าวก็ต้องกคริโมตหาช่องอื่นที่มีข่าว CNN พอเป็นที่พึงได้ เมืองไทยเราก็มิใช่่วาวิเศษวิโสไปกว่าอินเดีย รายการทีวีก็มีแต่น้ำเน่าเกือบทุกช่อง จ้องแต่จะหาเงินลูกเดียว มีแต่รายการชิงรางวัล หายปัญหาบ้าๆ บอๆ ขอให้มีคาราคัง นักร้องวัยรุ่น คลคคคค ออกมายึดหน้าจอขอส่วนแบ่งจากค่าโฆษณา เอาไปกินเท่านั้นเรื่องอื่นไม่สำคัญ เรื่องภูมิปัญญาสาระน่ารู้วิชาการ ถือเป็นรายการที่น่าเบื่อหน่ายสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ เมืองไทยเราจึงก้าวไปข้างหน้าช้ากว่าประเทศอื่นเขา นับได้ว่าเป็นเรื่องที่น่า

เศร้ามาก เป็นการยากที่จะแก้ไขเสียด้วย บ่นไปก็เท่านั้นไม่มีวันจะเปลี่ยนแปลงอะไรได้ เพราะคนไทยส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๐ ยังไม่เคยคิดถึงเรื่องอนาคตของประเทศชาติ จ้องแต่จะฟาดผลประโยชน์เท่านั้น ไปเที่ยวเมืองปัตตะกันดีกว่า ถ้าจะเรียกให้โก้ก็ต้องเรียกว่า ปาฏลีบุตร เหมือนเมื่อครั้งพุทธกาล

วสันต์ทำหน้าที่พลขับนำรถออกจากหน้าโรงแรมปาฏลีบุตร อโศก ซึ่งป้ายโรงแรมเขาเขียนไว้เป็นภาษาอังกฤษว่า Hotel Pataliputra Ashok อ่านออกเสียงว่า โฮเทล ปาตาลิปุตรา อโศก ถ้าไม่ใส่ตัว H ลงไปด้วย ผมว่าจะเข้าท่ามากกว่านะครับ โรงแรมพระเจ้าอโศกที่ผมพักที่ปัตตะนี้ตั้งอยู่ติดกับถนนการ์ดูเนอร์ (Garduner Road) แต่ถนนสายนี้มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นว่า Birchand Patel Path ผมจำได้ว่า วสันต์ขับรถออกไปตามถนนสายใหญ่สายนี้ ขึ้นไปทางทิศเหนือของตัวเมืองปัตตะแล้วไปเจอเอาสี่แยกอะไรก็ไม่ทราบ เลี้ยวขวาแล้วเลี้ยวซ้ายไปได้ไม่นานก็ไปเจอสนามหลวงของเมืองปัตตะ มีชื่อว่า คานธี ไมคาน (Gandhi Maidan) จากนั้นก็วนไปรอบๆ สนามอันกว้างใหญ่ไปเจอเอาวงเวียนแล้วเลี้ยวไปทางขวาออกมาทางถนนอโศกราชพาธ (Ashok Raj Path) ที่เลียบริมฝั่งแม่น้ำคงคามหานที่มีถนนซอยหลายสายที่ลงไปสู่ท่าน้ำริมฝั่งที่เรียกกันว่าฆาฏ (Ghat) มองเห็นเรือยนต์ที่รับส่งคนโดยสารข้ามฟากเล่นเข้าเทียบท่า มีผู้คนยั้วเยี้ยสับสนบริเวณท่าเรือ วสันต์ขับรถเข้าไปตามถนนซอยเพื่อจะได้เห็นทัศนียภาพอันงดงามของแม่น้ำคงคา สายธารอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวชมพูทวีป จากท่าเรือเฟอร์รี่ที่ผ่านมาก็มาถึงมเหศราฆาฏ (Mahendra Ghat) มีผู้คนนับร้อยลงไปอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ของแม่น้ำคงคากันอย่างมีความสุข สาวๆ ในชุด紗หรีสีสก็ลงไปอาบน้ำขอพรเจ้าแม่คงคากันอย่างเปี่ยมปอน ตอนที่ขึ้นมาจากน้ำจึงงามน่าดูเป็นพิเศษ ใคร ๓๕-๒๑-๓๗ หรือ ๔๐-๓๐-๕๐ ก็พิสูจน์กันได้บริเวณมเหศราฆาฏนี้แหละครับ

คุณสาว ๆ อาบน้ำเสร็จสรรพ วสันต์ก็ขับรถออกจากบริเวณท่าน้ำ

ออกสู่ถนนสายใหม่ ผมจำได้ว่าผ่านหอสมุดใหญ่ประจำเมืองปัตตะ มีป้ายบอกชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Khuda Baksh Oriental Library วิทยากรบรรยายให้ผมฟังว่า หอสมุดหรือหอสมุดแห่งนี้ตั้งมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๕๐๐ มีหนังสือโบราณเก่าแก่มากมาย มีชื่อเสียงโด่งดังมากในฐานะที่สามารถรวบรวมเอาต้นฉบับจริงของบรรดาหนังสือภาษาอาหรับและเปอร์เซีย รวมทั้งคัมภีร์ทางศาสนาอิสลามและศัลยาจาริก ไม้จาริก สารพัดเอามาไว้ และยังเก็บรวบรวมภาพเขียนสีน้ำมัน ตั้งแต่สมัยมุกัล หรือโมกุล รวมทั้งราชพฤกเอาไว้มากมาย ถึงจะบรรยายอย่างไรผมก็ไม่สนใจที่จะเข้าไปชม สู้เอาเวลาไปช้อปปิ้งในเมืองแบบที่ม้าชมสวนดีกว่าจะมาเที่ยวแบบเจาะลึกกัน

วสันต์ขับรถเลียบไปตามฝั่งคงคาที่มีลมหนาวโชยมาเย็นฉ่ำ ผ่านมาทางรานีฆาฏ (Rani Ghat) แล้วก็มาผ่านปาถาร์กีมัสยิด (Patharki Masjid) สุเหร่าใหญ่โต ผ่านสี่แยกไปอีกหลายช่วง ซึ่งมีรถราแน่นขนัดแออัดไปทั่ว เพราะต่างก็มุ่งไปสู่สะพานข้ามแม่น้ำคงคา อันเป็นทางหลวงสายหลักที่จะข้ามฟากไปทางทิศเหนือของเมืองปัตตะ ไปสู่เมืองมุซัฟฟาปุระ (Muzaffapur) และยังสามารถเดินทางข้ามไปจนถึงราชอาณาจักรเนปาลอีกด้วย ตรงบริเวณสี่แยกที่ตัดกับสะพานข้ามแม่น้ำคงคา การจราจรติดขัดมากเพราะมีขบวนเกวียนและพ่อเจ้าประคุณวัวฝูงใหญ่มาเดินขบวนกันเพื่อจะข้ามฟากไปฝั่งข้างโน้น สัญญาณไฟจราจรจะเขียวหรือแดงฉันก็ไม่สนใจ จะข้ามสะพานไปให้ได้ วสันต์ก็ตั้งใจว่าจะข้ามสะพานไป แต่ในที่สุดก็ต้องยอมแพ้ว เพราะกลัวฝูงหลังอีกหลายสิบตัวจะมาเดินเบียดจนรถพังพอมีช่องทางที่จะตรงไปตามถนนสายใหญ่ อโศกราชพาธ ก็ต้องรีบไปแล้ว ในไม่ช้ารถแล่นมาได้ประมาณ ๑ กิโลเมตร ถนนสายใหญ่นี้ก็หักวงลงใต้จนไปเจอเอาหอคอยที่รุ่มรวยเข้าอีก พอขยับตัวหลักฝูงวัวพระผู้เป็นเจ้าไปได้ ก็ไปเจอเอาสุสานฝั่งศพโบราณ บริเวณที่ฝั่งศพคงหลายร้อยไร่ วสันต์ขับรถลงใต้ไปตามถนนสายย่อยที่นำไปสู่สุเหร่ามุสลิม เซอร์ ชาฮี (Sher Shahi Mosque) มาโผล่ที่ถนนสุคารซาน

สตรีอินเดียในชุดสำหรับทำพิธีบูชาที่ริมฝั่งคงคา

มาชักผ้าสำหรับที่รำนีมาภูหลังจบพิธี

พาธ (Sudarshan Path) ซึ่งขนานอยู่กับทางรถไฟและนำไปสู่สถานีรถไฟกุลซารบักห์ (Gulzarbagh) บริเวณนี้ก็มีวคยานแออัดพ้อๆ กับแถวเชิงสะพานข้ามแม่น้ำคงคา ร้านค้า ภัตตาคาร ร้านอาหารราคาถูกร้างรายสัคสายตา มีฝูงวัวและควายเขาๆมาร่วมสนุกคัวยันบร้อยเพื่อกอยเศษความเมตตาจากมนุษย์ พวกที่ซุกคัยตามกองขยะหาของกินเพราะความหิวก็คัยกันไป เจออะไรก็กินทุกอย่างยกเว้นขวด กระจก และของแฉ่งที่เคี้ยวไม่ได้ ไม่เว้นแม้แต่กล่องกระดาษ ใบทอง ใบไม้

ดอกไม้ กินเข้าไปพอประทังชีวิต เห็นแล้วแสนจะสลดหดหู่ใจ เจ้าเกิดมาเพื่อชดใช้กรรมเก่าจริงๆ หนอ

วสันต์ยังคงขับรถไปตามถนนสุکارชาน พาธ ที่มีความยาวไม่น้อยกว่า ๑๐ กิโลเมตรและขนานไปกับทางรถไฟตลอดจนกระทั่งมาถึงสถานีรถไฟชุมทางพัตรา (Patra Junction) ซึ่งเป็นชุมทางรถไฟที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคนี้ และเป็นสถานีรถไฟสำคัญของเมืองปัตตะนะ จากชุมทางพัตรา มีเส้นทางมุ่งลงไปทางใต้ ถ้าจะไปพุทธคยา ผ่านดินที่พระพุทธรูปองค์ทรงศรีสรีร์ ก็ต้องขึ้นรถสายใต้จากเมืองปัตตะนะไป ๑๐๕ กิโลเมตรเท่านั้นก็ถึงแล้วครับ ไปลงที่สถานีคยา แล้วนั่งรถบัสรถม้า หรือว่าจะเดินไปก็ไม่ไกลเกินกว่าศรัทธาที่จะไปกราบคารวะ แผ่นดินอันศักดิ์สิทธิ์ที่กำเนิดพระพุทธรูปศาสนา หรือถ้าจะไปเมืองพาราณสี ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคามหานทีอันศักดิ์สิทธิ์ ก็ต้องนั่งหรือขึ้นไปในรถไฟสายตะวันตก ทนตรากตรำข้าชอกไปบนรถไฟอินเดียอีกเป็นระยะทางถึง ๒๒๘ กิโลเมตรก็จะถึงสถานีวารานาซี (Varanasi) ลงสถานีนี้ก็คือเมืองพาราณสี ที่ชาวฮินดูใฝ่ฝันจะไปตายกันที่เมืองนี้ ทั้งที่ไม่มีผู้ใดสามารถจะกำหนดวันตายและสถานที่ตายของตัวเองได้นอกจากจะเจตนาฆ่าตัวตาย

ผมปรารภกับเพื่อนภารตะ วิชัยและวสันต์ว่า อยากจะไปเที่ยวที่พิพิธภัณฑ์ของเมืองปัตตะนะ วสันต์ไม่รอช้ารีบจอดรถเข้าข้างทางแล้วลงไปสอบถามเส้นทางที่จะไปกับโซเฟอร์รถสามล้อเครื่องได้เรื่องราวรายละเอียดแล้วก็มาขับรถไปทันทีโดยไม่มีแถลงการณ์ใดๆ ให้รู้ว่าใกล้ไกลแค่ไหน เขาขับไปเรื่อยๆ อย่างสบาย ในที่สุดก็มาถึงถนนสายหนึ่งซึ่งมีชื่อว่า บุคคา มาร์ก (Buddha Marg) มีทางเลี้ยวขวาเข้าไปมีป้ายบอกให้รู้ว่าเป็น พิพิธภัณฑ์สถานปัตตะนะ (Patna Museum) เมื่อจอดรถเข้าที่เข้าทางแล้วก็พากันเข้าไปชมโดยเสียค่าบำรุงเพียงคนละ ๒ รูปีเท่านั้น เนื่องจากมีเวลาเหลือน้อย เพราะพิพิธภัณฑ์เขาปิดเวลาบ่าย ๕ โมงครึ่งจึงต้องรีบทำเวลา สรุปได้ว่าที่พิพิธภัณฑ์แห่งเมืองปัตตะนะ มีศิลปารึกจำนวนมากตั้งแสดงไว้ แต่ผม

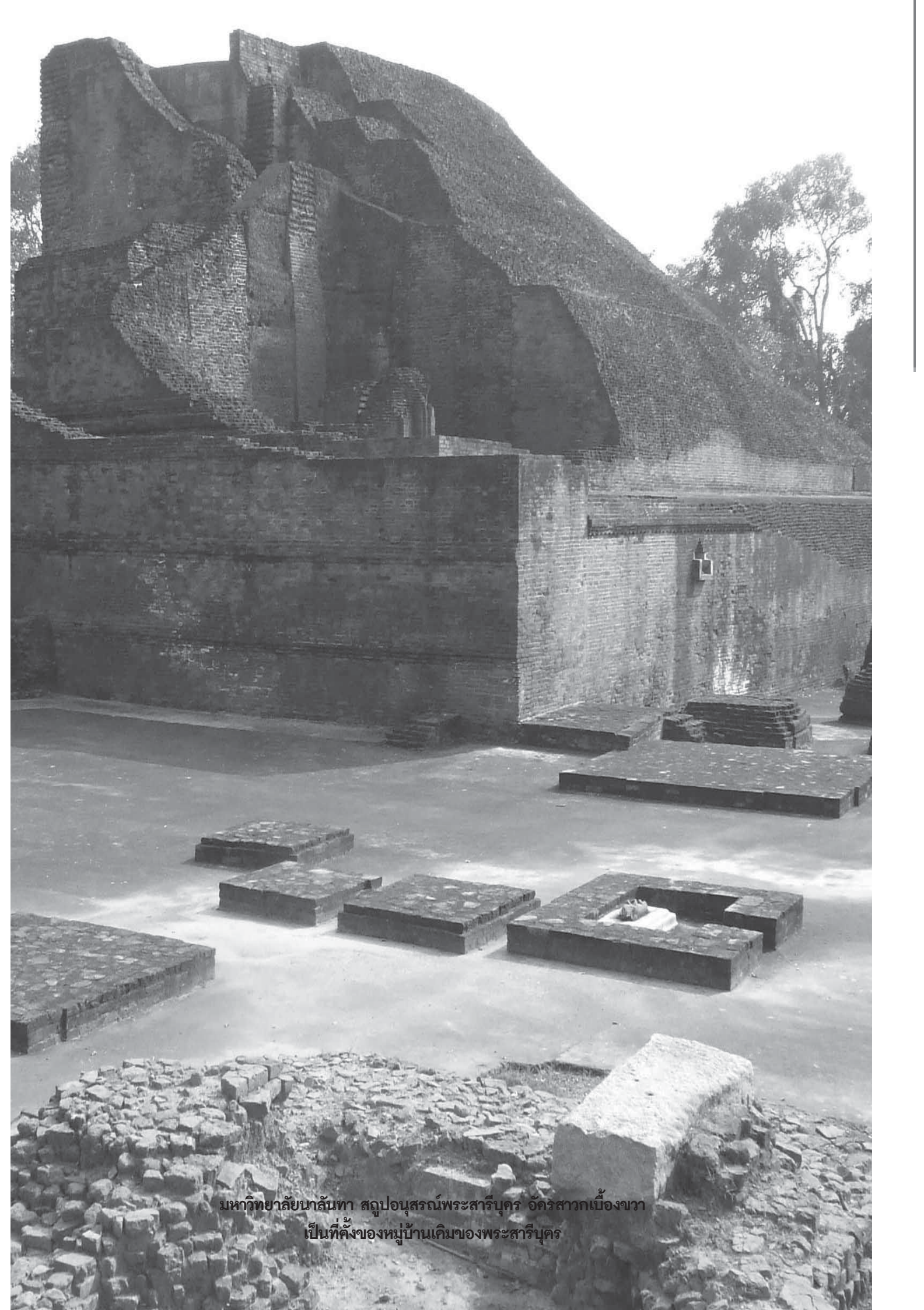
ฝูงชนปั่นฝูงวัวม้าไปห่มศ รยยนต์ห่มศสิทธิ์
ที่จะปิดถนนเรียกร้องให้แก้ไข เพราะวัวของเทพเจ้าใหญ่กว่า

ไม่มีปัญญาจะอ่านออก ภัณฑารักษ์หนุ่มรูปหล่อจมูกงอแงอธิบายให้ฟังว่า เป็นศิลปจาริกสมัยเมารยะ (Maurya) และคุปตะ (Gupta) บางส่วนขุดค้นพบจากรัฐพิหาร บริเวณนาลันทา และยังมีฟอสซิลของต้นไม้โบราณที่รู้จักกันในนาม ไม้กลายเป็นหิน ตั้งแสดงไว้ด้วย ความยาวของต้นไม้ที่กลายเป็นหินถึง ๑๖ เมตร พ่อหนุ่มจมูกงอแงบรรยายให้ฟังว่า เป็นฟอสซิลของต้นไม้ที่ยาวที่สุดในโลก และพิสูจน์แล้วว่า มีอายุนานถึง ๒๐๐ ล้านปี ก็นับว่าผมมีวาสนาที่ได้มาเห็น

นอกจากที่ผมเล่ามาแล้ว พิพิธภัณฑ์ปัตนะยังมีซากสัตว์ป่านานาชนิดสตัฟฟ์ (Stuff) ไว้ให้ชมอีกด้วย มีทั้งเสือโคร่ง เสือดาว กวาง หมี วัวป่า ควายป่าสารพัด นอกจากนี้ยังมีภาพเขียนจากฝีมือของจิตรกรจีนและจิตรกรชาวทิเบตที่เขียนไว้บนผืนผ้า ที่เรียกว่า ทังกาส (Thangkas) ล้วนเป็นศิลปะชั้นสูงที่งดงามหาคู่ได้ยาก ได้ดูมากจนตาลาย พอตีจวนได้เวลาปิดพิพิธภัณฑ์ จึงพากันอำลากลับ

ออกไป ให้สินน้ำใจที่ได้บรรยายมาเกือบชั่วโมงไป ๕๐ รูป ภณทาร์กซ์ หนุ่มยกมือสาธุอย่างนอบน้อมพร้อมด้วยรอยยิ้มพิมพ์ใจ แถมยังกล่าวเตือนด้วยความหวังดีว่า ถ้าไม่จำเป็นอย่าออกมาเดินตามถนนในยามค่ำคืน เพราะเมืองนี้มีโจรผู้ร้ายซุกชุมพอๆ กับยุงและแมลงวัน ตอนกลางวันแสดๆ ก็ยังมีการฉกชิงวิ่งราว นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โคนกันมามากแล้ว ตำรวจก็หาทำยาก ส่วนมากต้องสูญเสียทรัพย์สิน ถ้าอะอะไยวายก็ต้องเจ็บตัวอีกต่างหาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในแคว้นพิหารและเมืองปัตนะ ต่างมีสภาพยากจนข้นแค้นแสนสาหัส มีอาหารกินเพียงวันละมื้อเดียวเท่านั้น แต่คนที่มองเห็นตามถนนจึงมีรูปร่างผอมโซดวงตาสีเทา เลื้อยก็แทบจะไม่มีสวมีใส่ ซึ่งใครนั่งได้เหมือนกับพระปางทรมานกาย ร้ายยิ่งกว่านั้นยังอาจจะถูกรุมปล้นหรือแย่งชิงทรัพย์สินเอาต่อหน้า ถ้าไม่ยินยอมโดยคิก็ถูกรุมกินโต๊ะ ถ้าเดินทางด้วยรถยนต์ก็มักจะถูกลั่นยามค่ำคืน หรือถูกวางกับดัก เช่น โคนคันไม้ขวางถนน แล้วก็บุกเข้าปล้นด้วยคนนับสิบ มีปืนและมีคครบมือ ที่นี่คือแคว้นพิหาร หรือที่แท้ก็แผลงมาจากคำว่า วิหาร ซึ่งเป็นแผ่นดินถิ่นพุทธภูมิในสมัยพุทธกาล แต่ล่วงกาลผ่านมากกว่า ๒,๕๐๐ ปี แทบไม่มีธรรมะของพระพุทธองค์หลงเหลืออยู่ในจิตใจของชาวแคว้นพิหาร ยังคงอยู่หน้อยที่ยังไม่บังอาจปิดถนนปล้นตอนกลางวันแสดๆ เท่านั้น เมื่อรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสถานการณ์ภายในแคว้นพิหารและเมืองปัตนะเช่นนี้ ก็ต้องรีบเดินทางกลับเข้าที่พักก่อนพระอาทิตย์ตกดิน ไปหาอะไรกินกันภายในภัตตาคารของโรงแรมแล้วเข้าห้องนอนพักผ่อนนั่งดูทีวีที่มีสาวแขกวัยรุ่นน่ารักใส่เสื้อร้องเพลงไปสายเอวไปยังมันกว่าเป็นไหนๆ

มหาวิทยาลัยนาแลนทา สกู๊ปอนุสรณ์พระสารีบุตร อัครสาวกเบื้องขวา
เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านเดิมของพระสารีบุตร

จากปาฏิหาริย์ สิ้นสุดที่นาแล้นทา

เช้าตรู่วันรุ่งขึ้นออกเดินทางกันเมื่อฟ้าสาง ไปตามทางสายปาฏิหาริย์ที่จะไปสู่ นาแล้นทาและราชคฤห์ แม้ว่าท้องฟ้ายังมีหม่น แต่ผู้คนและยวดยานพาหนะช่างมากมายสับสนเหลือทน ทางหลวงสายเอกราชระหว่างเมืองแท้ๆ แต่คับแคบเหมือนกับทางระหว่างตำบลในชนบทของบ้านเรา ยามเช้าทั้งผู้คนและวัวควายต่างก็เบียดเสียดกันอยู่บนถนนซึ่งเต็มไปด้วยรถยนต์ รถบัสโดยสาร รถสามล้อ เกวียนบรรทุกสินค้าจนหาที่ว่างให้ขยับไปข้างหน้ายากเต็มที ระยะทาง ๑๐๐ กิโลเมตรโดยประมาณกว่าจะถึงปลายทางที่นาแล้นทา ราชคฤห์ ต้องทำใจเอาไว้ว่า ๔-๕ ชั่วโมงครับ เดินทางอยู่เหนือแผ่นดินดินพระพุทธรเจ้าต้องเอาพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์มาป้อนใจ

สองข้างทางที่รถแล่นได้ด้วยเกียร์สองและสามเป็นอย่างมากความเร็วไม่เกิน ๔๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง ส่วนใหญ่แล่นไปแค่ ๒๐ เท่านั้น แล่นไปได้ ๑๐๐ เมตรก็ต้องหยุดให้ฝูงวัวข้ามถนนหรือคนวิ่งตัดหน้า เสียงแตรรถยนต์ดังลั่นถนนไปตลอด การขับไปกุดแตรไปในอินเดียไม่มีใครว่าใคร ไม่มีการลงจากรถมาต่อว่าหรือทำดีทำต่อยกกล่าวหาว่ากุดแตรไล่เหมือนในเมืองไทย ไปเมืองแขกได้เห็นอะไรแปลกๆ คีร์รับ ท่านเชื่อไหมว่า ทำยรตเมล์ประจำทางหรือทำยรตสิบล้อบรรทุกสินค้า เขียนภาษาอังกฤษตัวโตๆ ว่าให้กุดแตรได้เลยกุดกันใหญ่ไม่ต้องเกรงใจใคร ริมทางที่ผ่านไปมีทั้งห้องแถวร้านค้าแบบแผงลอยอิสระ ต่างคนต่างปลูกแบบศาลพระภูมิ ปักเสาสีเสายกพื้นกว้างยาวด้านละ ๒ ถึง ๓ เมตร มุงด้วยสังกะสีหรือไม้แผ่น

บางๆ บางแห่งก็มุงค้ายหญาคาและใบไม้ ค้านข้างและค้านหลังกันผา ค้ายสังกะสีหรือผ้าพลาสติกตามมีตามเกิดเปิดเป็นร้านค้าทุกรูปแบบ ตั้งแต่หมากแขก ใบชา ยาสูบ กล้าใจ ไปจนถึงของขบเคี้ยว ผักผลไม้ กล้วย อ้อย เจ้าของร้านส่วนใหญ่เป็นชาย ผมลงปถ่ายรูปไว้หลายรูป ชอบใจร้านค้าแบบ Mini Market คุณารักนำส่งสารไปอีกมากจนอยาก จะอุคหนุนให้บานูมีรายได้

ออกไปพั่นย่านชุมชนและตลาดสด รถพอเล่นได้ด้วยความเร็ว ไม่เกิน ๕๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง สองข้างทางเห็นแต่ทุ่งนา ต้นไม้ จำพวกมะพร้าว ตาล ปาล์ม อินทผลัม บ้านคนจนสร้างแบบทับ กระท่อมขนาดย่อม ใช้ดินเหนียวผสมขี้วัวเป็นหลัก ชาวบ้านส่วนใหญ่ ชอบสวมใส่ชุดสีขาวรุ่มร่าม ผู้ชายไม่ชอบสวมเสื้อ กุสกรวมอมแมม เข้ากันคึกกับฝุ่นข้างถนน รถแลนด์ออกมาได้จนถึงบริเวณที่เป็นสะพาน ข้ามแม่น้ำ เป็นตำบลที่แม่น้ำคงคา มาบรรจบพบกับแม่น้ำโชนะ แถบนี้มีทัศนียภาพสวยงาม รถข้ามแม่น้ำอันศักดิ์สิทธิ์ไปแล้ว เห็นเขา ปลุกข้าวโพด มะละกอ พริก และพืชผักสวนครัวกันมาก สองฟาก ทางตากพริกสีแดงสดคุสึฉูดฉาดคึกแถมมีก้อนขี้วัวผสมเกลบหรือหญ้าแห้งตากแดดไว้ทำเป็นเชื้อเพลิงกันทุกบ้าน งานเก็บขี้วัวเป็นหน้าที่ของ เด็กๆ แม้แต่วัวควายสมบัติส่วนตัวที่ใช้ทำไร่ไถนา ใครมีหน้าที่ดูแลพา ไปกินหญ้า ยังต้องเตรียมหาภาชนะไปคอยเก็บสิ่งปฏิกูลที่พ่อเจ้า ประคุณปล่อยออกมา คุณเป็นสิ่งมีค่าเสียเหลือเกิน รถแลนด์เข้าใกล้ เมืองนาลันทา ราชคฤห์ เข้าไปจะมองเห็นภูเขาอยู่สองข้างทาง ส่วน ใหญ่ไม่มีต้นไม้ปกคลุมเขียวช่อ่มเหมือนบ้านเรา ของเขามีแต่หินสีเทา อมน้ำเงินจำพวกหินแกรนิต ชนิดที่เรียกได้ว่าเป็นภูเขาหินทั้งแท่ง น่าจะส่งคนไทยแถวอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี ไปขอสัมปทานตั้งโรงงาน ทำครก ทำไม้หินขาย มองเห็นภูเขาแบบนี้แล้วทำให้นึกถึงพุทธศาสนา สุภาชิตบทหนึ่ง ซึ่งมีมาใน ขุพุทธนิกาย อมมปทคาถา ความว่า

เสโล ยถา เอกขโน วาเตน น สมิริติ
 เอว นินทาปัสสาสุ น สมินุชนติ ปณติตา

"ภูเขาศิลาแห่งทิบ ไม่สะท้อนเพราะลมพายุ แม้นั้นใด บัณฑิต
ย่อมไม่หวั่นไหวในค่านินทาและสรรเสริญนั้น"

ถ้าทำใจได้ตามคำสอนนี้ ชีวิตก็จะไม่เดือดร้อนไม่ต้องมีเวร
มีภัยกับใคร ไม่ต้องฆ่าฟันประหัตประหาร ไม่ต้องฟ้องร้องให้รกศาล
กันเช่นทุกวันนี้ เหยียบย่างเข้าสู่แดนพุทธภูมิแล้ว จิตใจก็อึมเิบ
บังเกิดความชุ่มชื้น มีศศิรำลึกอยู่เฉพาะพระพุทธรองค์ และพระธรรม
คำสั่งสอนของพระองค์ที่ได้ทรงแสดงแล้วเท่านั้น

พระพุทธรูปปางทรงแสงปฐมเทศนา สุกขยอกความงามของประติมากรรมแกะสลักหินของอินเดีย

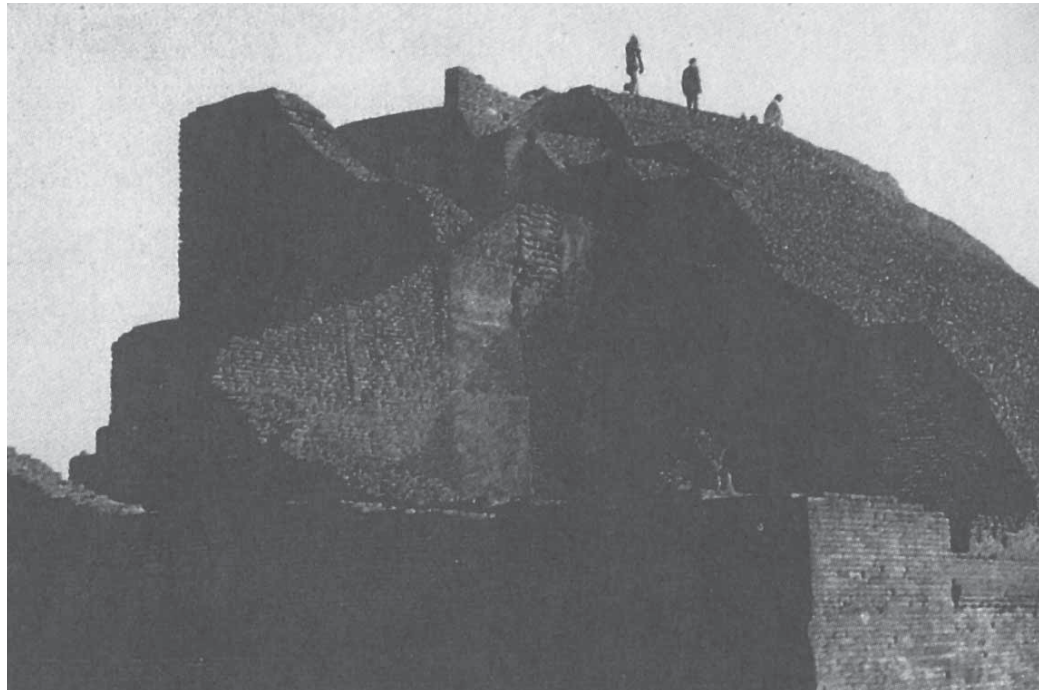

นาลันทา

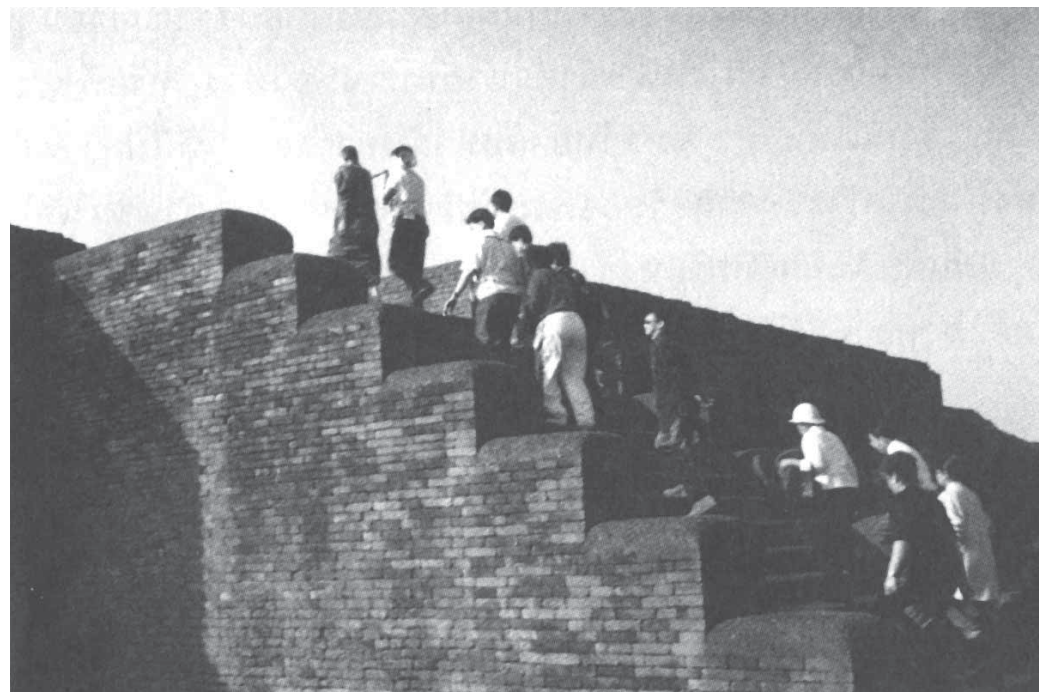
เมืองมหาวิท्याลัย

ในที่สุดชาวพุทธทั้งสามสายก็ได้มาถึงนาลันทา (Nalanda) หลังจากเดินทางมาประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตรเศษ วสันต์ขัณฑ์เวียนวนชมเมืองอยู่พักหนึ่งแล้วจึงมุ่งหน้าเข้าหานาลันทามหาวิหาร หรือที่ชาวพุทธส่วนใหญ่รู้จักกันในนามมหาวิท्याลัยนาลันทา สถานที่นี้มีความสำคัญยิ่งแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ตามตำนานได้บันทึกไว้ว่า แผ่นดินอันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสเทศน์ได้เคยเสด็จมาหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีการจัดตั้งสถานศึกษา

การสถาปนามหาวิท्याลัยนาลันทา ได้เริ่มกันเมื่อปลายรัชกาลของพระเจ้าอโศกมหาราช ตามบันทึกของหลวงจีนหยวนฉาง ที่พวกเรารู้จักกันในนามว่า พระถังซำจั๋ง ซึ่งเป็นนักแสวงบุญชาวจีนที่อุทิศชีวิตให้แก่พระพุทธศาสนา ท่านเคยมาใช้ชีวิตอยู่ที่นาลันทาหลายปี มีความผูกพันกับมหาวิหารแห่งนี้ที่มีพระภิกษุสงฆ์มาพำนักศึกษาล่าเรียนพระธรรมวินัยอยู่นับเป็นหมื่นรูป นักปราชญ์ราชบัณฑิตที่มีภูมิความรู้สูงในสาขาวิชาต่างๆ มากมาย เป็นครูบาอาจารย์สั่งสอนอบรม หลวงจีนอีกรูปหนึ่งซึ่งมีนามว่า อฉิง ก็ได้บันทึกไว้ว่าพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกที่ประเสริฐ ได้พระราชทานรายได้จากภาษีที่เก็บจากราษฎร ๒๐๐ ตำบลในนาลันทาให้เป็นค่าใช้จ่ายทำนุบำรุงสถานศึกษาทางพระพุทธศาสนาแห่งนี้ รวมทั้งค่าภัตตาหารถวายพระและสามเณรนักศึกษา เพื่อมิให้ต้องอดอาหารร้อนใจจะได้ตั้งใจศึกษาหาความรู้ แล้วนำไปเผยแผ่ประกาศพระศาสนาขององค์พระสมณโคดม ให้แผ่ไพศาลสืบไป

ซากมหาวิทยาลัยนาลันทา มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ในอดีต

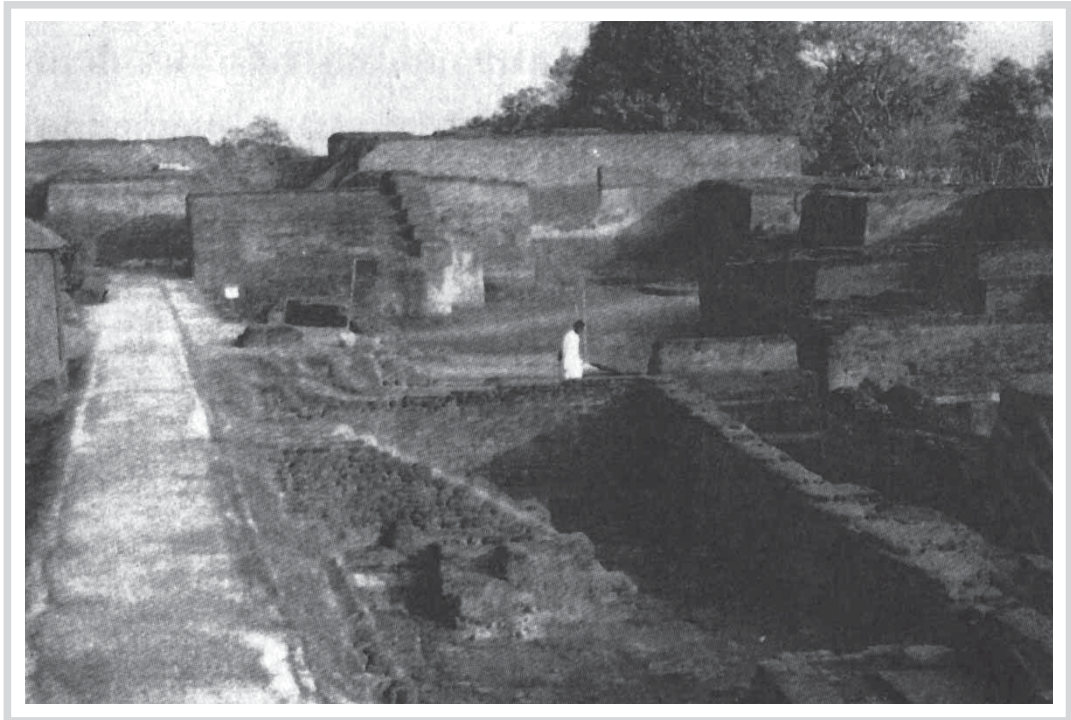
นักจาริกธรรมแสวงบุญหลายชาติพากันไต่บันไดขึ้นไปสำรวจ

หลวงจีนชื่อดังที่ยังปรากฏนามของท่านอยู่ในประวัติศาสตร์ ได้แก่ หลวงจีนฟาเหียน และหลวงจีนเหียงจ้ง แต่ทั้งสององค์ไม่คงเหมือนพระถังซำจั๋ง ทั้งนี้คงเป็นเพราะคนไทยได้รู้จักชื่อของท่านในฐานะเป็นพระเอกในภาพยนตร์เรื่อง *ไซอิ๋ว* ที่มีเหิงเจียและตือโป๊ยก่าย ศาสนิกษย์ผู้มีฤทธิ์เป็นผู้พิทักษ์คุ้มครองท่านในระหว่างที่เดินทางอย่างระหกระเหิน เค้นข้ามเทือกเขาหิมาลัยเพื่อไปอัญเชิญพระไตรปิฎก และศึกษาพระพุทธศาสนาที่เมืองนาลันทา เมืองนี้มีชื่อว่าเป็น ศูนย์กลางของการศึกษาทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น หากเป็นเมืองสำคัญในฐานะที่เป็นบ้านเกิดของพระอัครสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งสององค์ได้แก่ พระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร เมืองนาลันทายังยิ่งใหญ่ขึ้นมาภายหลังจากที่พระพุทธองค์ได้ทรงดับ-ขันธปรินิพพานไปแล้วถึง ๒๐๐ ปีเศษ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระเจ้าอโศกมหาราชพระองค์ทรงยกย่องพระพุทธศาสนาให้เป็น ศาสนาประจำชาติ จึงเป็นเหตุให้บรรดาเจ้าลัทธิศาสนาอื่นทั้งหลาย ริษยา จึงพากันหาทางทำลายด้วยความแค้น พวกมุสลิมดูเหมือนว่า จะอิจฉาริษยาใครๆ ได้พากันยกกองทัพขับไล่ฆ่าฟันพระภิกษุ สามเณรซึ่งเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนาลันทา มรณภาพไปหลาย พันรูป บรรดาสถูปเจดีย์ มหาวิหาร สถานศึกษา ห้องสมุด พระพุทธรูป ถูกจุดไฟเผาทำลายหมดสิ้น คำรับคำรวิชาการถูกไฟเผาผลาญวอดวาย ส่วนไหนไหม้ไม่หมดทหารมุสลิมก็จุดไฟเผาค่อ มหาวิทยาลัยนาลันทา อันยิ่งใหญ่ถูกพระเพลิงเผาอยู่นานถึง ๒๐ ทิวาราตรี ส่วนที่ถูกขุดคุ้ย ทำลายเพื่อปล้นสะดมเอาทรัพย์สินมีค่าก็ว่ากันไป ใครที่แสดงตัวว่า เป็นพุทธศาสนิกชน ทหารมุสลิมก็ฆ่าตายหมด กล่าวกันว่าทั้งพระ เณรและฆราวาสถูกฆ่าตายภายในเมืองนาลันทาแห่งเดียวก็หลาย หมื่น ยิ่งเมืองอื่นๆ อีกหลายแสน กองทัพมุสลิมก็ตะลุยทุกเมืองที่ นับถือศาสนาอื่นอย่างไม่มีคำว่า เวทนาปราณี เมืองที่เข้าทำลายไม่ได้ มีเพียงบอมเบย์กับอัสดัมเท่านั้น นอกนั้นถูกบังคับให้ต้องนับถือ ศาสนาอิสลาม ทั้งพวกพราหมณ์ พุทธ ฮินดู ซิกข์ สารพัดศาสนาถูก

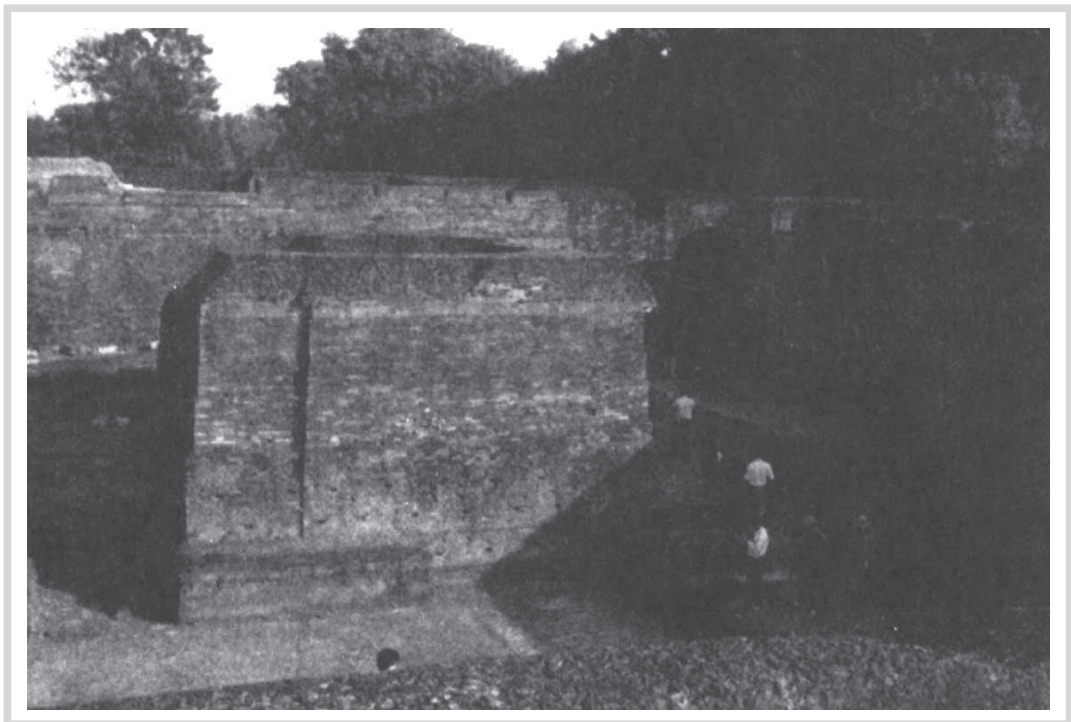
ฆ่าตายหมด อินเดียทั้งประเทศยกเว้นสองแผ่นดินที่กล่าวแล้วจึงกลายเป็นชาวมุสลิมไปทั้งหมดในยุคนั้น ปีที่พระพุทธศาสนาได้ถูกกวาดล้างทำลายลงอย่างราบคาบ ประวัติศาสตร์ได้จารึกไว้ว่าเป็นปีพุทธศักราช ๑๗๔๓ และกองทัพมุสลิมจอมโหดนั้นยกมาจากประเทศอัฟกานิสถาน

ผมได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของนาลันทา และได้มาเห็นเป็นครั้งที่สองในชีวิตก็ยิ่งสุดสลดใจ ในขณะที่กำลังเดินสำรวจไปตามซากปรักหักพังของกองอิฐที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นมหาวิทยาลัยสถานศึกษาของพระเณรซึ่งมีบริเวณกว้างใหญ่หลายพันไร่ มองไปสุดลูกหูลูกตาในบรรดาอนุสรณ์สถานที่ยังหลงเหลือเป็นพยานแห่งความยิ่งใหญ่ในอดีตผมยังได้เห็นซากอาคารที่มีความสูงขนาดตึก ๕-๘ ชั้น วัสดุก่อสร้างนั้นส่วนใหญ่เป็นอิฐดินเผา เข้าใจว่าคงจะได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่หลังจากที่ได้ขุดแต่งตามหลักวิชาการทางโบราณคดี มีพวกนักท่องเที่ยวจากแคนาดา ออสเตรเลีย และจากประเทศไทยกลุ่มใหญ่กำลังเดินชมอยู่ภายในบริเวณซากปรักหักพัง ได้เห็นคนไทยได้ฟังพูดภาษาไทยแล้วก็อดไม่ได้ที่จะไม่สนใจ ผมจึงเข้าไปยกมือไหว้พระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเป็นผู้นำคณะแสวงบุญจากทัวร์ไหว้พระ ได้ทราบของท่านเป็นพระครู เจ้าคณะตำบลในอำเภอเนาแห้ว จังหวัดเลย ท่านเคยมาเรียนและสำเร็จปริญญาโทจากอินเดีย รับหน้าที่นำญาติโยมสวดมนต์ไหว้พระไปตามสังเวชนียสถานทุกแห่ง แต่ผมมิได้ร่วมขบวนไปกับท่าน เพราะจะต้องไปนั่งทำสมาธิกันทุกแห่งที่มีความสำคัญ จึงแยกทางกันภายหลังจากที่ได้สำรวจทั่วบริเวณมหาวิทยาลัยนาลันทาแล้ว ได้ทราบว่าทัวร์คณะนี้มีโปรแกรมจะพักค้างคืนกันที่วัดไทยนาลันทา

ผมเที่ยวเดินตระเวนหาซากพระพุทธรูปองค์ใหญ่ซึ่งมีความสูงถึง ๓๒ เมตร (๑๖ วา) ตามที่พระถังซำจั๋งท่านได้บันทึกไว้ แต่ก็ไม่เห็นร่องรอยปรากฏ สำหรับซากมหาวิทยาลัยนาลันทาแห่งนี้ ถ้าไม่มีท่านเซอร์ คันนิงแฮม นักโบราณคดีชาวอังกฤษ พวกเราชาวพุทธก็คงไม่มีวาสนาได้เยี่ยมชมว่ามีขนาดใหญ่โตโอฬารปานใด จึงขอจารึกนาม

ซากมหาวิทยาลัยยานันทา ที่ถูกกองทัพมุสลิมเข้ามาเผาทำลาย

มหาวิทยาลัยยานันทา ยิ่งใหญ่เกินกว่าที่จะมาสำรวจได้ภายในเวลาเพียงวันเดียว

ท่านไว้ให้ปรากฏด้วยความสำนึกในพระคุณ เพราะท่านเป็นคนมาสำรวจ มาขุดค้นหาหลักฐานตามบันทึกของพระดังช้างจั่ง ทั้งยังหาทุนมาดำเนินการขุดแต่งบูรณปฏิสังขรณ์จนสมบูรณ์ในปัจจุบัน มีหลักฐานปรากฏว่าท่านเซอร์ได้เริ่มงานขุดแต่งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๐๐ โน้นมาถึงบัดนี้ก็เป็นเวลากว่า ๑๕๕ ปีแล้ว (พ.ศ. ๒๕๕๖)

ฝั่งตรงกันข้ามกับมหาวิทยาลัยนาแลนทาเก่า ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยนาแลนทาแห่งใหม่ซึ่งใช้นามว่า นวนาแลนทามหาวิหาร เป็นสถานศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา พุทธปรัชญาระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก มีพระภิกษุไทยลาวพม่าศรีลังกามาศึกษาเล่าเรียนสำเร็จเป็นมหาบัณฑิต M.A. และคุชฌีบัณฑิต Ph.D. ที่เรียกว่าคอกเตอร์ ไปหลายร้อยรูปแล้วครับ ผู้ที่สำเร็จไปจากที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้จึงมีความเชี่ยวชาญทั้งภาษาบาลี (มคอ) และภาษาอังกฤษ เป็นผู้ที่เหมาะสมจะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญรอยพระยุคลบาทของพระบรมศาสดาคตกเจ้าอย่างแท้จริง สมควรที่ญาติโยมทั้งหลายที่มีเงินทองเหลือเพื่อจะได้เอื้อเฟื้อบริจาคเงินทำบุญเพื่อส่งเสริมการศึกษา ให้พระภิกษุสามเณรที่เป็นมหาเปรียญ ๖-๘ ประโยค ได้ไปศึกษาต่อที่อินเดีย จะได้เป็นกำลังสำคัญของกองทัพธรรมนำพระพุทธศาสนาออกไปเผยแผ่ทั่วโลก ผมว่าน่าจะได้กุศลแรงกว่าจะเอาเงินไปทุ่มเทสร้างแต่พระพุทธรูปหรือพระมหาเจดีย์สูงใหญ่แข่งกันกันโดยต้องใช้เงินกันเป็นร้อยเป็นพันล้าน เราจงมาช่วยกันสร้างคนไว้เป็นกำลังพล เป็นผู้บัญชาการกองทัพธรรมกันดีกว่า อย่ากลัวว่าส่งเสริมให้ท่านเรียนจบแล้วท่านจะสึกไปรับราชการเลยครับ อย่างน้อยประเทศไทยก็ยังได้ข้าราชการที่ดีมีศีลธรรมสูงเอาไว้รับใช้บ้านเมือง เป็นการส่งเสริมให้คนดีเข้าไปปกครองควบคุมข้าราชการที่มีความประพฤติไม่ดี

ได้เวลาพอสมควรผมก็ชวนเพื่อนทั้งสองให้พาไปชมพิพิธภัณฑ์ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากมหาวิทยาลัยนาแลนทานัก ข้าวของที่ตั้งแสดงไว้ในนี้ส่วนใหญ่เป็นรูปแกะสลักจากหินเป็นพระพุทธรูปปางต่างๆ

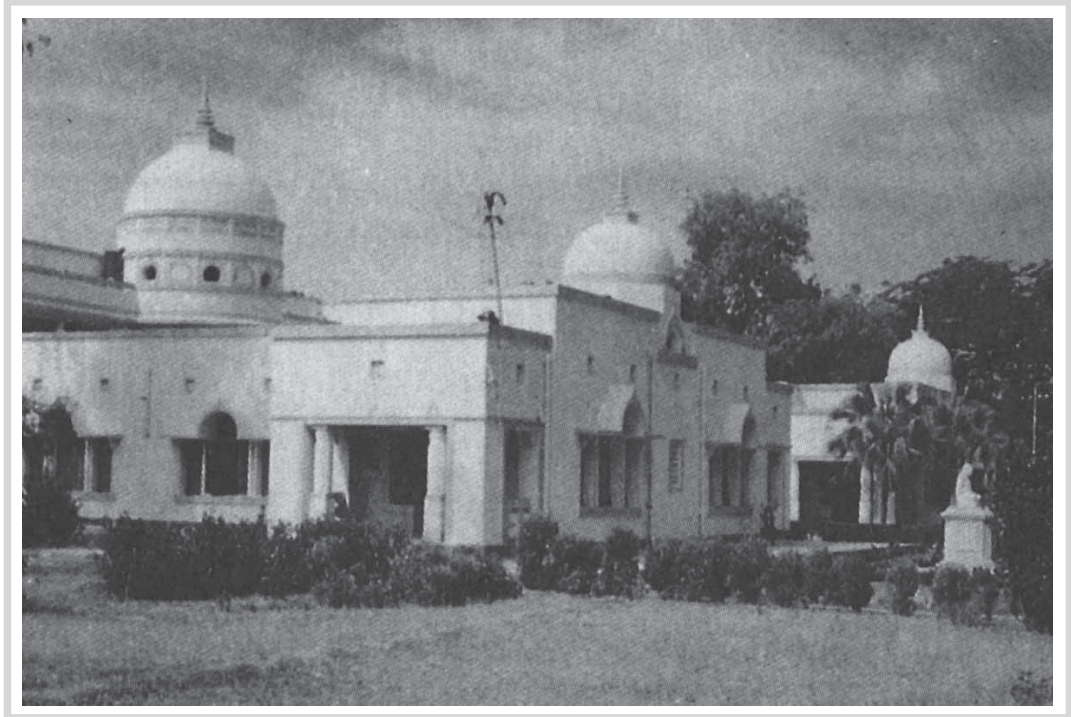

พระพุทธรูปสลักบนแผ่นศิลาขุดพบที่นาลันทา

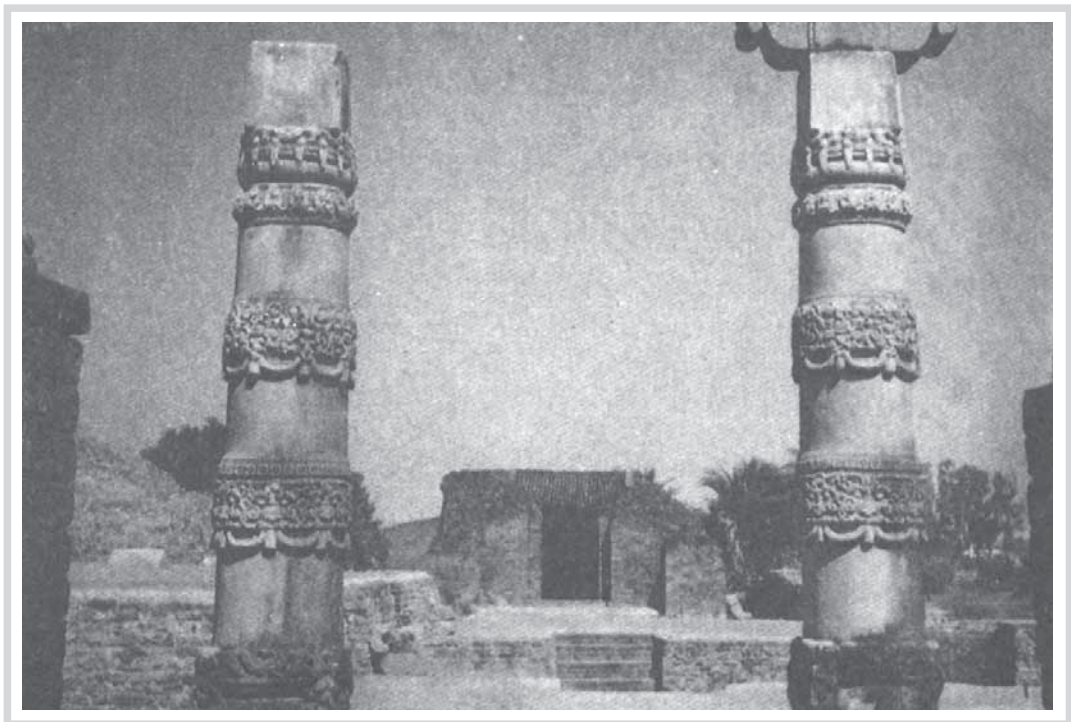
ประติมากรรมที่ทำจากสำริดก็มีตั้งโชว์ไว้หลายชิ้นล้วนแต่มีพุทธลักษณะงดงาม ที่สร้างไว้เป็นเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ก็มีหลายองค์ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรก็มี เขาจัดทำคำบรรยายเอาไว้ทุกชิ้น ส่วนใหญ่อธิบายว่าเป็นศิลปะในสมัยคุปตะและปาละ อยากจะแอบยกไปไว้บูชาที่บ้าน เพราะสวยๆ ทั้งนั้น อย่าว่าแต่จะยกเอาไปเลย แค่ออถ่ายรูปอบบ้างผู้ดูแลยังไม่ยอม ก็ไม่รู้ว่าทำไมหวงนักหวงหนา ถ้าห้ามถ่ายก็น่าจะทำโปสเตอร์ขายหารายได้บำรุงพิพิธภัณฑ์ก็หมดเรื่อง สู้ในยุโรปก็ไม่ได้ เขาขายหนังสือ ภาพถ่าย สไลด์เป็นรายได้เลี้ยงตัวสบายใจเฉิบ กรมศิลปากรอินเดียน่าจะสั่งการให้พิพิธภัณฑ์ทุกแห่งดำเนินการได้

ผมเคยอ่านหนังสือเรื่อง *พุทธชยันตี* โดยท่านผู้ใช้นามปากกา สันติวัน ซึ่งเป็นพระนามแฝงของ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถร) วัดพระเชตุพลวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ตอนหนึ่งท่านทรงเล่าไว้ว่า บรรดาของมีค่าที่มีความงามสุดยอดของคัมภีร์ศาสนา มิได้ตั้งวางโชว์ไว้ในพิพิธภัณฑ์นาถันทา แต่ปรากฏว่าถูกส่งไปเก็บรักษาไว้ในประเทศอังกฤษโน่น

ก็เป็นของธรรมดาครับ เขามาเป็นเจ้าของเข้าครอง อยากได้อะไร ก็ขนไปตามสบาย เหลือเคนเลือกแล้วก็เก็บไว้ที่เก่า ผมได้ตามไปดูมาแล้วสุดยอดของประติมากรรมของชาติเอเชียทั้งหลายไม่ว่าจะเป็น ศิลปะขอม พม่ารามัญ อินเดีย ชวา ศรีลังกา ไปหาดูได้ในลอนดอน ปารีส มีทั้งที่ขนเอาไปจากอดีตเมืองขึ้นครั้งเมื่อยังมีอำนาจอาณานิคม หรือรับซื้อของโจรตามประสาเศรษฐกิจที่เป็นสมบัติของชาติไทยก็ยังคงตามไปอยู่ร่วมกับสมบัติของชาติเพื่อนบ้าน ตามร้านขายวัตถุโบราณ ในลอนดอน ปารีส ก็มีวางขายทั่วไป ได้ไปเห็นมาแล้วก็ต้องปลง พระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยอยุธยา มันเอามาตั้งไว้ในวินโดว์โชว์สินค้า อาศัยพาดผ้าพันคอ สายสร้อยไข่มุก และทุกชนิดของสินค้า แล้วยัง บังอาจทำประติมากรรมเป็นพระพุทธรูปมีผู้หญิงเปลือยกายล่อนจ้อน

นวนาลันทามหาวิหาร นาลันทา

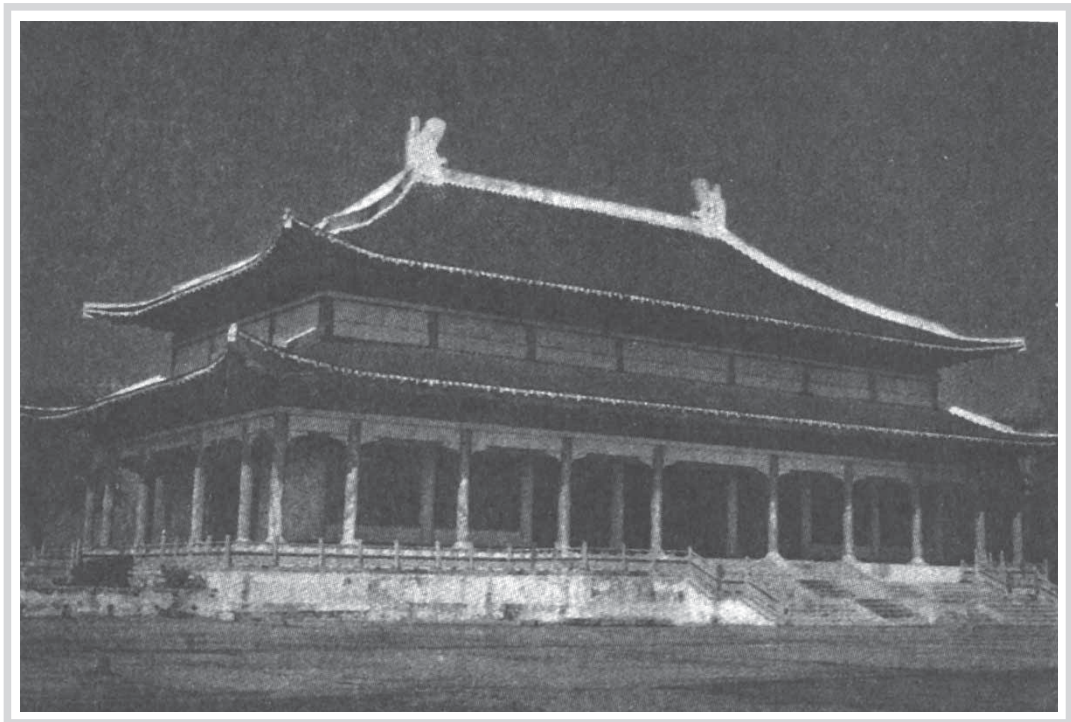
ฝีมือสลักเสลาตามเสาศิลาของช่างเมืองนาลันทาเป็นสถาปัตยกรรมที่ล้ำเลิศ

นั่งทับอยู่บนพระเพลา เอามือทั้งสองโอบพระศอพระพุทธรูป ทำท่า
อนาจารหรือร่วมเพศอย่างน่าทุเรศที่สุด แต่ชาวพุทธทั้งหลายก็ไม่มี
ปัญญาจะทำอะไรได้กับพวกจิตใจต่ำทรามเหล่านั้น ร้านค้าในโรงแรม
ที่ประเทศเนปาลก็มีวางขาย ผมเห็นมากับตา

เดินออกจากพิพิธภัณฑสถาน พวกฉันขึ้นรถเดินทางต่อไปยังวัดไทย
นาแลนทาซึ่งอยู่ไม่ไกลออกไปมากนัก ด้านหน้าวัดมีอนุสาวรีย์ของ
หลวงพ่อกัสสป ซึ่งเป็นพระเถระผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยนาแลนทาในยุค
ฟื้นฟูใหม่ และท่านเป็นผู้อุทิศที่ดินส่วนหนึ่งให้เป็นที่ตั้งสร้างวัดไทยนาแลนทา
ตามประวัติบันทึกไว้ว่า ท่านถือกำเนิดมาเป็นชาวฮินดูแต่ได้ไปศึกษา
หาความรู้ทางพระพุทธศาสนาจากศรีลังกา จึงมีจิตศรัทธาอุปสมบท
และอุทิศชีวิตให้แก่พระพุทธศาสนา รูปประติมากรรมของท่านสีขาว
บริสุทธิ์ หน้าตาบ่งบอกถึงความเป็นสมณะที่เพียบพร้อมด้วยเมตตา
กรุณาและศีลาจารวัตรอันสูงส่งก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส

วัดไทยนาแลนทาแห่งนี้เป็นที่พึ่งพำนักของพระภิกษุ สามเณร
นักศึกษา และบรรดาชาวพุทธที่จาริกไปเพื่อนมัสการสังเวชนียสถาน
บริการห้องพักและอาหารให้ด้วยเมตตาธรรม แต่ก็อยู่ได้ด้วยเงิน
บริจาคที่ญาติโยมพากันไปทอดกฐินและผ้าป่า บริเวณวัดไม่สวยสง่า
เท่าใดนัก เป็นอาคารสองชั้นสร้างในรูปแบบห้องแถวยาวไปตามเนื้อที่
มีจุดประสงค์เพื่อให้มีห้องเอาไว้ใช้สอยเพื่อรับรองญาติโยมและพระ
ภิกษุสามเณรมากกว่า ถ้าได้รับความอนุเคราะห์จากญาติธรรมที่เป็น
เศรษฐีลงขันกันไปก่อสร้างที่พักแรมเพิ่มเติมให้ก็จะได้กุศลแรง

อำลาจากวัดไทยนาแลนทา วสันต์พาไปชมสถานที่อันเป็นบ้าน
เกิดของท่านพระสารีบุตร และท่านพระโมคคัลลานะ พระอัครสาวก
คู่พระทัยของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บ้านของท่านพระสารีบุตร
อยู่ไม่ไกลไปจากพิพิธภัณฑสถานนาแลนทา จำได้ว่าอยู่ทางด้านหลัง ณ บ้าน
แห่งนี้เป็นที่เกิดและสถานที่ซึ่งท่านนิพพาน มีซากบ้านของ
ท่านเห็นอยู่เป็นสิ่งที่ปลูกสร้างด้วยอิฐเผาทองสุกสูงใหญ่แบบเดียวกับ
ที่เห็นจากมหาวิทยาลัยนาแลนทา บริเวณกว้างขวางมีทางเดินแนว

หออนุสรณ์สถานแด่พระถังซำจั๋ง

วัดศาสนาเซนในนาอันทา

กำแพงเป็นชั้นๆ มองเห็นบันไดหลายสิบชั้นสูงขึ้นไปยังซากตัวอาคาร หรือซากสถูปเจดีย์ ที่สร้างขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์ ผมดูไม่ออก แต่เชื่อว่า น่าจะเป็นพระสถูปที่บรรจุพระธาตุของท่านมากกว่า สมัยที่ผม อุปสมบทอยู่ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์ ท่าเตียน) เรียน นักธรรม ยังจำได้ว่าท่านพระสารีบุตรถือกำเนิดที่เมืองนาลันทา ไม่ไกลจากกรุงราชคฤห์ บิดาของท่านมีนามว่า วังคันตพราหมณ์ มารดาชื่อ สารีพราหมณ์ ชื่อเดิมของท่านพระสารีบุตรคือ อุปติสสะ แต่ไม่มีใครเรียกชื่อเดิมของท่าน กลับนิยมเรียกว่า สารีบุตร เป็น ท่านองให้รู้ว่าท่านเป็นลูกชายของมารดาที่ชื่อว่า สารี (เหมือนเรียก ท่านนายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย ว่า ลูกคุณแม่ถ้วน) บิดามารดา ของท่านเกิดในตระกูลพราหมณ์ผู้ดี ท่านพระสารีบุตรมีสหายรักสนิท มากชื่อ โกลิตะ ซึ่งต่อมาก็คือ พระโมคคัลลานะ พระอัครสาวกอีก องค์หนึ่ง พระบรมศาสดาทรงยกย่องว่าพระสารีบุตรเป็นเอกทัตตะ สาวกที่เลิศทางปัญญา ทรงตั้งไว้ในฐานะพระอัครสาวกฝ่ายขวา ในฐานะพระธรรมเสนาบดี ท่านรู้ตัวว่าจะถึงวันดับขันธจึงไปกราบทูล ลาพระบรมศาสดากลับไปยังบ้านเกิดที่นาลันทา ได้เทศน์โปรดมารดา ของท่านจนได้บรรลุโศคาปัตติผล แล้วจึงเข้าสู่นิพพาน นี่คือประวัติ ของท่าน เท่าที่จำได้ผมถ่ายรูปรอบๆ บริเวณนั่งลงกราบนมัสการ พระธาตุของท่านแล้วจึงอำลาจากไปด้วยความอิมเอบใจที่ได้มีโอกาส มากกราบไหว้บูชาพระมหาเถระผู้ยิ่งใหญ่อีกวาระหนึ่ง วสันต์จันทรคุ์ใจ ออกจากนาลันทา มุ่งไปสู่ราชคฤห์ รู้สึกว่าไม่ไกลเกินกว่า ๑๕ กิโลเมตร แต่ก็ยังได้เห็นฝูงวัวและควายเดินพาเหรดกันอย่างเสรี แถวนี้อาชีพ เฒาะอริชฌายและการทำนาเป็นหลัก ได้เห็นคันตาลอยู่ทั้งสองฟากทาง ทำให้คิดถึงบ้านเราแถวราชบุรี เพชรบุรี มีบ้านเรือนชาวชนบทสร้าง ด้วยอิฐเผาและดินเหนียวมุงหลังคาด้วยหญ้าและใบตาลเป็นหลักฐาน ของความยากจนของคนอินเดียนที่มีอยู่ร้อยละ ๕๐ ของพลเมือง ประมาณ ๑,๐๐๐ ล้านคนในปัจจุบัน นอกนั้นจึงจะคุยได้ว่าเป็นชนชั้น กลางหรือมีฐานะร่ำรวย ตามท้องถนนจากนาลันทาไปยังกรุงราชคฤห์

สถูปองค์ใหญ่ภายในนาถันทามหาวิหารแห่งนี้ เชื่อกันว่ามีพระธาตุ
ของท่านพระสารีบุตร พระอัครสาวกฝ่ายขวาของพระบรมศาสดาคอยอยู่

มีรถม้าวิ่งบริการอยู่ทั่วไป เป็นรถสองล้อลากด้วยม้าตัวเดียวมีหลังคา
พอกุ้มแดดคุ้มฝนสีต่างๆ กัน ม้าที่ใช้ลากฉอมโกโรโกโสพอๆ กับ
เจ้าของ เห็นแล้วน่าสงสารที่มันต้องเกิดมาเป็นม้าลากรถในอินเดีย
บางคันมีคนโดยสารหลายคนนั่งลากสังขารไม่ไหวก็โดนหวดเอาเจ็บๆ
ผมนึกสาปแช่งในใจให้บาปคนที่เขียนคัมภีร์อย่างทารุณ ซาติน้ำขอให้
ไปเกิดเป็นม้าลากรถเพื่อใช้เวรใช้กรรมบ้าง

แม้อคอยากยากแค้นแสนสาหัส
สารพัดเขียนค่าน่าสงสาร
ต้องชดใช้เพรงกรรมทำมานาน
ทรมานไปจนกว่าชีวาวาย...

